

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra biblických věd a starých jazyků

Pavel Brejla

**Uzdravovací zázraky v Matoušově
evangelium, předzvěst Ježíšovy soteriologie**

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. ThLic. Jaroslav Brož, Th.D.

Praha 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 8.5.2023

Pavel Brejla

Bibliografická citace

Uzdravovací zázraky v Matoušově evangeliu, předzvěst Ježíšovy soteriologie [rukopis]: diplomová práce / Pavel Brejla; vedoucí práce: doc. ThLic. Jaroslav Brož, Th.D. -- Praha, 2023. – 76 s

Anotace

Diplomová práce „Uzdravovací zázraky v Matoušově evangeliu, předzvěst Ježíšovy soteriologie“ si klade za úkol stručně a přehledně představit Ježíšovy zázraky uzdravení v perspektivě povelikonočního Ježíše, jak o nich píše evangelista Matouš.

Úvodní kapitoly se věnují jednotlivým zázrakům, které deskriptivní metodou ozřejmí, posoudí jejich technickou stránku, jejich řazení a uložení v rámci evangelia a jejich obsah. Práce pak exegetickou metodou jednotlivé zázraky analyzuje, s důrazem na kontext nadcházejícího Ježíšova mesiášství.

Ježíš svými zázraky prezentuje autoritu Božské bytosti, Stvořitele nebe i země, který má moc nad přírodními zákony, ale i nad nemocemi smrtí. Skutky uzdravování jsou mesiášskými znameními příchodu očekávaného židovského mesiáše, „pomazaného krále“, který Izrael vysvobodí od útlaku. Upoutají pozornost Jana Křtitele a Ježíš mu zázraky uzdravení předkládá jako důkaz naplnění mesiášského očekávání. V samostatné kapitole diplomová práce analyzuje citaci proroka Izajáše, jak jí Matouš prezentuje v Mt 8,17. Zázraky zde evangelista spatřuje jako předzvěst Ježíšovy soteriologie, náhled na povelikonočního Ježíše, přesah SZ do NZ jako završení proroctví v Ježíšově smrti.

Klíčová slova

Zázraky uzdravení, Ježíšova soteriologie, evangelium pod Matouše

Abstract

The thesis “Healing Miracles in the Gospel of Matthew, the Preface of Jesus’ Soteriology” sets the task of briefly and clearly presenting Jesus’ miracles of healing in the perspective of the post-Evangelical Jesus, as the evangelist Matthew writes about them.

The introductory chapters are devoted to the individual miracles, which will be explained by a descriptive method, assess their technical side, their classification and storage within the framework of the Gospel as well as their content. The work then analyzes the individual miracles by the exegetic method, with an emphasis on the context of Jesus’ forthcoming messianism.

Jesus, through his miracles, presents the authority of the divine being, the Creator of heaven and earth, who has power over the laws of nature, but also over the diseases of death. The acts of healing are the messianic signs of the coming of the expected Jewish Messiah, the “wealthy king,” who will deliver Israel from oppression. They attract the attention of John the Baptist, and Jesus presents to him the miracles of healing as proof of the fulfillment of the messianic expectation. In a separate chapter, the thesis analyzes the quote of the prophet Isaiah as presented by Matthew in Matthew 8,17. The evangelist sees the miracles here as a foreword to Jesus’ soteriology, a glimpse of the post-Easter

Jesus, the transition of the Church to the New Testament as the completion of the prophecy in Jesus' death.

Keywords

Miracles of Healing, Jesus' Soteriology, Matthew's Gospel

Počet znaků (včetně mezer): 168 076

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval panu doc. ThLic. Jaroslavu Brožovi, Th.D. na prvním místě za to, že se i přes svoji vyčerpávající ujal vedení mé práce, a pak za samotné vedení, moudrost, laskavost a cenné rady.

Mé ženě a dětem za pochopení a poskytnutí dostatečného prostoru při práci na textu a za laskavost s tolerancí, bez které by studovat nebylo možné.

Obsah

Úvod.....	7
1. Zázraky uzdravení v Matoušově evangeliu.....	9
1.1. Uzdravení malomocného (Mt 8,1-4).....	9
1.2. Uzdravení setníkova sluhy (Mt 8,5-13).....	10
1.3. Uzdravení Petrovy tchýně (Mt 8,14-17).....	12
1.4. Uzdravení posedlých v Gadaře (Mt 8,28-34).....	12
1.5. Uzdravení ochrnutého (Mt 9,1-8).....	14
1.6. Vzkříšení dcery Jairovy, uzdravení ženy s krvotokem (Mt 9,18-26).....	15
1.7. Uzdravení dvou slepců (Mt 9,27-31)	17
1.8. Uzdravení němého (Mt 9,32-34)	19
1.9. Uzdravení v sobotu (Mt 12,9-14).....	20
1.10. Ježíš a Belzebul (Mt 12, 22-24).....	21
1.11. Uzdravení dcery kananejské ženy (Mt 15,21-28)	22
1.12. Uzdravení posedlého chlapce (Mt 17,14-20)	24
1.13. Uzdravení slepých u Jericha (Mt 20,29-34)	26
1.14. Uzdravování zástupů	27
1.14.1. Činnost v Kafarnaum (Mt 8,16)	28
1.14.2. Lítost nad zástupy (Mt 9,35)	28
1.14.3. Splněné proroctví o Božím služebníkovi (Mt 12,15)	29
1.14.4. Uzdravování v Genezaretu (Mt 14,34-36).....	30
1.14.5. Uzdravování u Galilejského moře (Mt 15,30-31)	30
2. Zázraky uzdravení.....	31
2.1. Nemoci – cíl Ježíšova působení	31
2.1.1. Malomocenství	33
2.1.2. Posedlost.....	33
2.1.3. Ochrnutí.....	35
2.1.4. Krvácení	36
2.1.5. Slepoty	37
2.1.6. Nēmota	38
2.1.7. Odumřelá končetina.....	39

2.1.8.	Náměsíčnost	39
2.2.	Typologie zázraků	39
2.2.1.	Co je zázrak	40
2.2.2.	Vztažení Ježíšovy ruky	41
2.2.3.	Ježíš se dotýká nemocného.....	42
2.2.4.	Ježíš vydává pokyn.....	43
2.2.5.	Člověk se dotýká Ježíše.....	44
2.2.6.	Léčí víra.....	44
2.3.	Analýza zázraků	45
2.3.1.	Vztažení rukou.....	46
2.3.2.	Dotyk	49
2.3.3.	Příkaz	50
2.3.4.	Víra	51
2.3.5.	Slovo.....	53
2.4.	Porovnání zázraků v Matoušově evangeliu.....	55
3.	Uzdravení jako mesiášská znamení	57
3.1.	Ježíš a Jan Křtitel.....	58
3.1.1.	Jan Křtitel v souvislostech.....	59
3.1.2.	Mt 11,2-6	60
3.2.	Trpěl za nás (Iz 53,4-10)	61
3.3.	Ježíš Kristus spása	64
3.3.1.	Soteriologie zázraků	65
3.3.2.	Soteriologie kříže.....	66
3.3.3.	Ježíš je Kristus, tajemství jeho spásy	67
	Závěr	71
	Seznam použitých zkratk.....	74
	Seznam literatury	75

Úvod

Cílem této diplomové práce je představení uzdravovacích zázraků, tak jak o nich píše evangelista Matouš, v perspektivě spásy přinášené Ježíšem Kristem. Zázraky uzdravení patří mezi výjimečné činy, které provází Ježíšovo veřejné působení. Úmyslem této práce je prezentovat souvislost mezi zázračným Ježíšovým konáním a jeho spásností.

Výběr tématu byl pro mě snadný. Věnovat se Božímu slovu i v diplomové práci jsem plánoval již při psaní práce bakalářské, kterou jsem věnovat Božímu slovu v pastorační péči o nemocné. Navázat na toto téma pak bylo pro mě pouze logickým pokračováním. Jako lékař je pro mě činnost uzdravování a péče o druhého blízká. Jako prostý člověk jsem byl při léčení vybaven pouze věděním a zkušenostmi. Studium teologie a pokračující zrání mé víry v kontextu životních zkušeností, mě pro další praxi vybavila novým prvkem a tím je Boží slovo. Obsah této diplomové práce jde však jiným směrem. Představuje souvislosti mezi specifickou částí Ježíšova veřejného konání, kterým zázraky uzdravení jsou a povelikonočním Ježíšem, oslaveným mesiášem, Božím synem, který definitivním způsobem ukotvuje spásu na zemi. V objasnění používám Starozákonní proroctví, o které se opírá a cituje i evangelista. Konkrétně jde o proroka Izaiáše, jehož představení postavy „trpícího služebníka“ je pro křesťany christologickou predikcí.

Oborem tématu diplomové práce jsou biblické vědy. Ačkoli se jedná o látku Matoušova evangelia, neomezují se pouze na tento text. Zdrojem souvislostí a témat je celé Písmo svaté. Pro názornost při objasňování toho určitého tématu využívám přímé biblické citace, se záměrem líčené téma plně vystihnout a čtenáři předložit kompletní linii příběhu. Napodobuji tím i samotný vztah Starého a Nového zákona, kdy se nejedná o oddělené kánony, ale provázané a navazující inspirované dílo.

Práce je rozdělena na tři kapitoly, jejichž skladbu jsem důsledně promýšlel tak, aby poskytla kompletní exkurz do tématu uzdravovacích zázraků v Matoušově evangeliu v kontextu jejich významu pro spásu člověka, kterou Ježíš přináší a kterou představuje.

Úvodní kapitola je věnována samotným uzdravovacím zázrakům v evangeliu. Rozebírám každý jednotlivý zázrak zvlášť tak, jak je explicitně evangelistou popisován, věnuji se ale i zázrakům, které Matouš zmiňuje pouze povšechně a nevěnuje se jim podrobně. Typicky se jedná o hromadná vyléčení. Metodikou této kapitoly je analýza textu. Nepoužívám podrobnou exegezi, to by bylo nad možností rozsahu této práce.

Analytickou metodou rozebírám obsah a význam textu s orientací ke sledovanému jevu, kterým je soteriologický kontext zázračných činů.

Druhá kapitola je dělena na čtyři podkapitoly a je tematicky zaměřena na zázraky z různého úhlu pohledu. V úvodní podkapitole popisují jednotlivé nemoci, které jsou cílem Ježíšova působení. Ve správném slova smyslu se nejedná o nemoci, ale o symptomy. Obsahem je pak jejich analýza s přihlédnutím k historickému kontextu a zpracovaná z pohledu současné medicíny. V druhé podkapitole představují typologii jednotlivých zázraků z hlediska jejich vnějších znamení. Neopomínám ani charakterizovat zázrak, jak je v bibli popisován a jaká je teologie zázraku. Ve třetí podkapitole analyzuji jednotlivé zázraky. Zde si všímám etymologie pojmu, podstaty a postavení zázraku v biblickém příběhu, i teologie zázraku. A v poslední podkapitole jsem přistoupil k porovnání jednotlivých zázračných skutků. Při čtení textu mohou některé prvky, či skutečnosti uniknout pozornosti. Proto jsem zvolil k porovnání formu tabulky, kde jsem zázraky seřadil a přehledně porovnal podle jednoduchých kritérií.

Třetí kapitola je teologickým vyústěním předchozích kapitol. Je věnována vrcholnému hodnocení uzdravovacích zázraků a to jako mesiášských znamení. Kapitulu dělím na tři podkapitoly. První pojednává o Janu Křtiteli, který je neopomenutelnou postavou v životě Ježíše. Důkazem toho je i Mt 11,2-6, kde nás evangelista seznamuje s událostí setkání Jana ve vězení a zvěsti o zázračných Ježíšových uzdravovacích činech. Druhá podkapitola je věnována prorocké zvěsti Izaiáše o trpícím služebníkovi, který „naše nemoci a bolesti na sebe bere“. V poslední, třetí podkapitole předkládám christologicko-soteriologické shrnutí, kde analyzuji teologii spásy skrze zázraky, soteriologii kříže jako klíčové místo spásy. V závěrečné podkapitole pak objasňuji teologii Ježíšova spásného činu, kterým byla smrt na kříži.

1. Zázraky uzdravení v Matoušově evangeliu

V Matoušově evangeliu se nachází 12 explicitních zázraků uzdravení, které se navzájem odlišují, ale které evangelista popisuje podrobně. Rozdílné jsou okolnosti, jiný je způsob provedení, aktéři, ale i cíl zázraku – nemoci. Zůstává hlavní aktér, a tím je Ježíš. Své postavení mají učedníci i Ježíšovi protivníci – farizeové. Na zázracích můžeme rozlišit celou řadu faktorů, kterým se budou věnovat jednotlivé podkapitoly. Krom konkrétních zázraků ještě evangelista zmiňuje hromadné zázračné události, kde je zmiňováno mnoho nemocných. V této výkladové kapitole se věnuji exegezi jednotlivých zázraků uzdravení, tak jak jsou uvedeny v kapitolách příběhu evangelia. Samotný rozbor těchto zázraků je vypracován v kontextu s hlavním soteriologickým tématem této práce. Tématu hromadných uzdravení je věnována závěrečná podkapitola.

1.1. Uzdravení malomocného (Mt 8,1-4)

„Když sestoupil z hory, šly za ním velké zástupy. Tu k němu přistoupil malomocný, padl před ním na zem a řekl: „Pane, chceš-li, můžeš mě očistit.“ On vztáhl ruku, dotkl se ho a řekl: „Chci, buď čist.“ A hned byl očištěn od svého malomocenství. Tu mu Ježíš pravil: „Ne abys někomu o tom říkal! Ale jdi, ukaž se knězi a obětuj dar, který Mojžíš přikázal – jim na svědectví.“

Jedná se o první zázrak v Ježíšově veřejném působení. Je v něm ale zahrnut obsah všech následujících. V nich se bude materie zázraku dále pouze upřesňovat a rozvíjet.¹ V úvodu kapitoly sestupuje Ježíš z hory jako Mojžíš. V porovnání s Mojžíšem nepřináší slovo, on je tím Slovem, které se vtělilo a vzalo na sebe lidské tělo.² Následují ho zástupy, které představují první předobraz společenství, církve. Společenství, které společně se Synem sestupuje a nese život, které samo přijalo.³

Malomocenství zahrnuje celou řadu chorob různého původu. Malomocný byl považován za nečistého v té nejryzejší podobě. Nemocný byl vyřazen nejen ze společenství, byl považován na kulticky nečistého. Jeho stav byl považován za Boží trest a malomocenství staví na úroveň smrti. Rabíni dokázali najít příčinu, za které činy

¹ Srov. FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše*. Praha: Paulínky, 2009, s.141

² Srov. tamtéž. s. 142

³ Srov. tamtéž. s. 142

nemocného Boží trest postihuje. Uzdravení se pokládá za zázrak moci, která byla svěřena jen Mojžíšovi a Elizeovi.⁴ Stejně tak Starozákonní texty (Lv 13-14) připouštějí uzdravení, ve kterém ale vidí výchovný moment. Ve zmíněných Starozákonních kapitolách se do podrobností popisují příznaky a pravidla pro očišťování a obětování. Tento řád vychází z přímého pokynu Hospodina, který promlouvá k Mojžíšovi.⁵

Malomocný Ježíše zastavuje a v úctě před ním padá na zem. Neprosí ho, ani se neptá jestli Ježíš může, či jestli je toho schopen, nýbrž přímo přednáší pokyn „*chceš-li, můžeš mě očistit*“⁶. Ví, že On má tu moc. Konečné rozhodnutí, ponechává na Ježíši, na jeho svobodné vůli.⁷

Ježíš vztahuje ruku. Dotýká se beze strachu malomocného. Ve své spasitelské svrchovanosti nedbá zákazu zákona.⁸ Nemá důvod ke strachu, protože svým dotykem a slovem malomocenství překonává.⁹ Vyléčení malomocného přináší dvě skutečnosti. První je uzdravený člověk, druhou pak je zpráva, že do Izraele přišel Mesiáš se svou mocí uzdravit národ od jeho nemoci. Učinil zázrak, aby se tímto činem prokázal.¹⁰

Uzdravený dostává od Ježíše dva pokyny. Prvním je zachovat tajemství o proběhlé zázračné události a druhou je prezentace před knězem a obětování. „Ukázat se“ knězi mělo čistě pragmatický záměr. Malomocný jako nečistý byl vyřazen ze společenství. Kontrolou knězem měl být zpět navrácen. Tímto doporučením se Ježíš podřizuje pravidlům Zákona.¹¹

1.2. Uzdravení setníkovy sluhy (Mt 8,5-13)

„Když přišel do Kafarnaum, přistoupil k němu jeden setník a prosil ho: „Pane, můj sluha leží doma ochrnutý a hrozně trpí.“ Řekl mu: „Já přijdu a uzdravím ho.“ Setník však odpověděl: „Pane, nejsem hoden, abys vstoupil pod mou střechu; ale řekni jen slovo, a můj sluha bude uzdraven. Vždyť i já podléhám rozkazům a vojákům

⁴ Srov. HÁJEK, Miloslav. *Evangelium podle Matouše, část I., výklad kapitol 1-9*. Praha: Kalich, 1995, s. 199

⁵ Lv 14,1-32

⁶ Mt 8,2

⁷ Srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*. Praha: Centrum biblických studií AVČR a UK, 2015, s.118

⁸ Lv 5,3 „Anebo když se někdo dotkne lidské nečistoty, jakékoli nečistoty, jíž se může znečistit, i když mu to nebylo známo, ale potom se to dozví, provinil se.“

⁹ Srov. HÁJEK, Miloslav. *Evangelium podle Matouše, část I., výklad kapitol 1-9*, s. 200

¹⁰ Srov. MACDONALD, William. *Biblický komentář k Novému zákonu*. Brno: ALEF Křesťanské sbory s.r.o., 2015, s.45

¹¹ Srov. HÁJEK, Miloslav. *Evangelium podle Matouše, část I., výklad kapitol 1-9*, s. 200

rozkazují; řeknu-li některému ‚jdi‘, tak jde; jinému ‚pojď sem‘, tak přijde; a svému otroku ‚udělej to‘, tak to udělá.“ Když to Ježíš uslyšel, podivil se a řekl těm, kdo ho následovali: „Amen, pravím vám, tak velikou víru jsem v Izraeli nenalezl u nikoho. Pravím vám, že mnozí od východu i západu přijdou a budou stolovat s Abrahamem, Izákem a Jákobem v království nebeském; ale synové království budou vyvrženi ven do tmy; tam bude pláč a skřípění zubů.“ Potom řekl Ježíš setníkovi: „Jdi, a jak jsi uvěřil, tak se ti staň.“ A v tu hodinu se sluha uzdravil.“

Ježíš přichází do Kafarnaum, které bylo místem jeho častého pobytu, je i spojováno s úvodem do Kristova veřejného působení. Setkává se se setníkem, vojenským velitelem, nižším důstojníkem, ale především pohanem (podle Josefa Flavie národností Syřan). Setkání iniciuje setník, který Ježíše oslovuje s prosbou, která je spíše formulována jako prosté shrnutí faktu o utrpení jeho sluhy. Nepřichází kvůli sobě, přimlouvá se za jiného – za sluhu.¹²

Nemoc není blíže specifikována a není to v tomto okamžiku ani podstatná, důležitější je naléhavost a starost setníka s utrpením druhého a důvěra se kterou k Ježíši přistupuje. Ježíš neváhá a ihned přislubuje uzdravení. Setník reaguje pokorou. Slova jeho reakce opakujeme před přijímáním Ježíšova Těla. Pokora je i naším vztahem k Bohu, setník si je vědom daru o který žádá. Daru, který není opodstatněný ničím jiným, nežli pokorou a vírou. Tím darem je Bůh samotný.¹³ Sám navrhuje Ježíši formu uzdravení – slovo, které má léčit, slovo – které přirovnává k vojenskému rozkazu. Ten kdo jej vydává má pravomoc, má moc to učinit.¹⁴

Následuje Ježíšův údiv nad vírou pohana. Tak velkou víru nenachází mezi Izraelci, bohem vyvoleném národě. Reaguje představením nastávajícího království, ve kterém se setkávají pohané s židovskými patriarchy u jednoho stolu. Pohané, kteří se obrátili a následovali Krista. Zatímco ostatní, kteří jsou sice narozeni jako vyvolení, bez víry v evangelní zvěst Božího království nedosáhnou a budou hořet v pekle.¹⁵

Pointou závěru je bezprostřední efekt setníkovy víry – uzdravení sluhy. Důrazem na víru se odlišuje evangelium od helénistických a židovských zázračných vyprávění. Slovo, které uzdravuje na dálku.¹⁶

¹² Srov. HÁJEK, Miloslav. *Evangelium podle Matouše, část I., výklad kapitol 1-9*, s. 204

¹³ Srov. FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše*, s.147

¹⁴ Srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*, s.121

¹⁵ Srov. MACDONALD, William. *Biblický komentář k Novému zákonu*, s.45

¹⁶ Srov. HÁJEK, Miloslav. *Evangelium podle Matouše, část I., výklad kapitol 1-9*, s. 206-207

1.3. Uzdravení Petrovy tchýně (Mt 8,14-17)

„Když Ježíš vstoupil do domu Petrova, spatřil, že jeho tchýně leží v horečce. Dotkl se její ruky a horečka ji opustila; i vstala a obsluhovala ho. Když nastal večer, přinesli k němu mnoho posedlých; i vyhnal duchy svým slovem a všechny nemocné uzdravil, aby se naplnilo, co je řečeno ústy proroka Izaiáše: ‚On slabosti naše na sebe vzal a nemoci nesl.‘“

Tento příběh uzdravení se skládá ze tří částí. První dvě se týkají uzdravení ve třetím, kde evangelista cituje proroka Izaiáše, předkládá souhrnnou zprávu o Ježíšově působení. Tomuto zásadnímu sdělení je věnována vlastní kapitola.

Ježíš vchází do Petrova domu. Nachází se v Kafarnaum, kam Ježíš přišel na počátku svého působení. Iniciativa je na straně Ježíše, kdy nejprve vchází do domu a následně vidí nemocnou tchýni Petrovu, bere jí za ruku. Tak jako se dotýkal a vyléčil malomocného a daroval mu tím nový život, tak i nyní bere za ruku nemocnou. Ta má horečku, je paralyzována na lůžku. Dotykem jí uzdravuje, ale nejen to, prokazuje jí službu a tím jí tuto službu pomyslně předává. Ona uzdravená ihned vstává a obsluhuje ho. Službu mu vrací.¹⁷ Celému uzdravení nepředchází žádný apel ze strany Ježíše na víru nemocné, nebo modlitba k otci. Ježíš neříká nic a koná. To je významným okamžikem. Rabínská svědectví o uzdravující moci vynikajících učitelů, byla vždy spojována s modlitbou (jak je psáno ve Sk 9,40¹⁸;28,8¹⁹). Ježíš však moc kterou má přenáší dotykem a nemusí o ní žádat. Zahrnuje nemocnou do své vlády, takže vše zlé musí ustoupit.²⁰

1.4. Uzdravení posedlých v Gadaře (Mt 8,28-34)

„Když přijel na protější břeh moře do gadarenské krajiny, vyšli proti němu dva posedlí, kteří vystoupili z hrobů; byli velmi nebezpeční, takže se nikdo neodvážil tudy chodit. A dali se do křiku: ‚Co je ti po nás, Synu Boží? Přišel jsi nás trápit, dříve než nastal čas?‘“ Opodál se páslo veliké stádo vepřů. A zlí duchové ho prosili: ‚Když už nás vyhániš, pošli nás do toho stáda vepřů!‘“ On jim řekl: ‚Jděte!‘“ Tu vyšli a vešli

¹⁷ Srov. FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše*, s.151

¹⁸ Sk 9,40 „Petr poslal všechny z místnosti; pak poklekl, pomodlil se, obrátil se k mrtvé a řekl: „Tabito, vstaň!“ Ona otevřela oči, a když spatřila Petra, zvedla se na lůžku.“

¹⁹ Sk 28,8 „Publiův otec ležel s horečkou a úplavicí. Pavel přišel k němu, pomodlil se, vložil na něj ruce a uzdravil ho.“

²⁰ Srov. HÁJEK, Miloslav. *Evangelium podle Matouše, část I., výklad kapitol 1-9*, s. 210-211

do vepřů; a hle, celé stádo se hnalo střemhlav po srázu do moře a zahynulo ve vodách. Pasáci utekli, přišli do města a vyprávěli všechno, i o těch posedlých. A celé město vyšlo naproti Ježíšovi, a když ho spatřili, prosili ho, aby se vzdálil z jejich končin.“

V tomto příběhu se Ježíš setkává se dvěma posedlými. Ti vycházejí proti němu krátce poté, co vystoupí na břeh Gadarenské krajiny. Svým postojem nezakrývají záměr přípravy na střet a srážku dvou mocí. Na posedlých je možné rozpoznat několik prvků zla: „vystoupili z hrobů“; „byli velmi nebezpeční“; „dali se do křiku“. Tyto příznaky odpovídají rabínské charakteristice posedlých, kdy dominujícím faktorem je nenávisť k životu, k druhým i sobě samému.²¹

Ihned poté, co démoni vybíhají, zjišťují o koho jde a s kým se setkávají. Začínají se bránit. Poznávají v Ježíši autoritu, nebojují, naopak přechází k vyjednávání, jednájí rozmrzele. V kontextu je zřejmý úlek posedlých. V jejich reakci je několik pozoruhodností. Nejen, že rozpoznávají Ježíšovu autoritu, poznávají i kým doopravdy je a samovolně ho titulují Božím synem, zmiňují dokonce i Boží soud. Oni vědí, že jejich působení na zemi je dočasné a dotazem na Boží soud se ujišťují, že dnes ještě není na pořadu dne (Sk 17,31²²).²³

Zlí duchové začínají vyjednávat. Sklání se před autoritou a mocí Božího syna a hledají únikovou cestu. Tou je stádo vepřů. Ježíš přikazuje démonům „jděte“, oni poslouchají příkazu vchází do vepřů a končí v propastné tůni. Na tomto místě se setkáváme s prvním exorcismem, o kterém Matouš píše. Současně se jedná o první setkání Ježíše s posedlými. Exorcismus se děje skrze slovo. Slovo které vítězí nad lží, světlo které poráží temnotu, důvěra v Otce která zbavuje strachu ze smrti. V tomto příběhu Matouš prezentuje Ježíšovu svrchovanost nad zlými silami.²⁴

Závěr kapitoly je zarážející. Pasáci utíkají z místa události a spravují o tom celé město. To se mobilizuje a vychází naproti Ježíšovi. Takovým způsobem se vítají vznešení hosté. Oni ho ale nevitají, ale prosí jej aby opustil jejich kraj a odešel. Nikdo se nezajímá o dva vyléčené, v popředí se spíše ztráta stáda vepřů, ztráta majetku. Z textu nevyplývá nepřátelství proti Ježíšovi, ale spíše strach z něčeho neznámého, přesahujícího jejich

²¹ Srov. HÁJEK, Miloslav. *Evangelium podle Matouše, část I., výklad kapitol 1-9*, s. 224-225

²² Sk 17,31 „Neboť ustanovil den, v němž bude spravedlivě soudit celý svět skrze muže, kterého k tomu určil. Všem lidem o tom poskytl důkaz, když jej vzkřísil z mrtvých.“

²³ Srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*, s.138

²⁴ Srov. FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše*, s.164-165

vnímání a pochopení. Úžas nad výjimečným skutkem, ten neskrývají ani lidé v jeho doprovodu (Mt 8,27²⁵), když byli krátce před tím svědky utišení bouře.²⁶

1.5. Uzdravení ochrnutého (Mt 9,1-8)

„Ježíš vstoupil na loď, přeplavil se na druhou stranu a přišel do svého města. A hle, přinesli k němu ochrnutého, ležícího na lůžku. Když Ježíš viděl jejich víru, řekl ochrnutému: „Bud’ dobré mysli, synu, odpouštějí se ti hříchy.“ Ale někteří ze zákoníků si řekli: „Ten člověk se rouhá!“ Ježíš však poznal jejich myšlenky a řekl: „Proč o tom smýšlíte tak zle? Je snadnější říci ‚odpouštějí se ti hříchy‘, nebo říci ‚vstaň a chod‘? Abyste však věděli, že Syn člověka má moc na zemi odpouštět hříchy“ – tu řekne ochrnutému: „Vstaň, vezmi své lože a jdi domů!“ On vstal a odešel domů. Když to uviděly zástupy, zmocnila se jich bázeň a chválily Boha, že dal takovou moc lidem.“

Ježíš připlouvá do Kafarnaum, které evangelista označuje jako „své město“. Příběh se u Matouše odvíjí velmi rychle. Ihned po příjezdu do města se setkává s ochrnutým, který je přinesen čtyřmi společníky. Ježíš „vidí jejich víru“, to se netýká pouze samotného nemocného, ale vlastně celého společenství i nosičů, dost možná jeho přátel, kteří museli překonat jisté útrapy aby ochrnutého k Ježíši dopravili. Přicházejí s nadějí, očekáváním a důvěrou. Tuto napjatou chvíli Ježíš uvolňuje práním dobré mysli (tharsei, tharseo²⁷). Překvapivě a nečekaně oznamuje nemocnému odpuštění hříchů, které mohly být příčinou, poté se odstraní příznaky. Toto sdělení vybočuje z obvyklé osnovy zázračných příběhů, neobvyklé je i v rámci evangelia. Je však plně na místě. Nejen že je platné, je i významné. Jedná se je o Ježíšovo hlubinné odhalení nouze člověka, která není pouze fyzickým postižením, ale i nemocí duše. On ale přichází s plnou mocí přemoci zlo, lidský hřích, bolest i utrpení v celém jeho rozsahu.²⁸ Ochrnutého tituluje „synu“, tím zdůrazňuje nejen otcovský vztah, ale i samotný pramen odpuštění, který je stejný jako pramen daru života.²⁹

²⁵ Mt 8,27 „Lidé užasli a říkali: „Kdo to jen je, že ho poslouchají větry i moře?“

²⁶ Srov. HÁJEK, Miloslav. *Evangelium podle Matouše, část I., výklad kapitol 1-9*, s. 227

²⁷ <https://www.biblestudytools.com/lexicons/greek/nas/tharseo.html>: „mít odvahu a dobrou mysl“ toto sloveso se v Novozákonních knihách vyskytuje pouze v ústech Ježíšových

²⁸ Srov. HÁJEK, Miloslav. *Evangelium podle Matouše, část I., výklad kapitol 1-9*, s.229-230

²⁹ Srov. FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše*, s.172

V pokračování příběhu dochází ke střetu se zákoníky. Zákoníci, znalci písma a školení teologové slyšeli, jak Ježíš odpouští hříchy. Poznávají, že jde o více, než o pouhé uzdravování. Odpouštění hříchů je činnost, která přesahuje lidské kompetence, jde o něco závažnějšího, důležitějšího pro život, činnost, která je primárně v Božích rukou.³⁰

Odpouštění je vstání, přechod ze smrti k životu. Je to probuzení se, které převádí člověka k noci do trvalého dne. Na Ježíšův pokyn ochrnutý vstává. To, co ho dříve nosilo jako nemocného, si nyní on, zdravý, sám odnáší. Může jít domů. Už nevidí svůj hřích, který jej paralyzoval. Jeho probuzení, uzdravení je vzkříšení, cesta domů ve znamení odpouštění. Údiv a chvála přihlízejících pouze dokreslují novou dějinnou skutečnost, že Syn člověka přišel, aby dal lidem Boží moc, v odpouštění proudí na zemi sláva nebeského Otce.³¹

1.6. Vzkříšení dcery Jairovy, uzdravení ženy s krvotokem (Mt 9,18-26)

„Zatímco k nim takto mluvil, přišel jeden z představených, klaněl se před ním a řekl: „Má dcera právě skonala; ale pojd', vlož na ni svou ruku, a bude žít!“ Ježíš vstal a šel s ním i se svými učedníky. A hle, žena trpící už dvanáct let krvácením přišla zezadu a dotkla se trásní jeho šatu. Říkala si totiž: „Dotknu-li se aspoň jeho šatu, budu zachráněna!“ Ježíš se obrátil a spatřiv ji řekl: „Bud' dobré mysli, dcero, tvá víra tě zachránila.“ A od té hodiny byla ta žena zdráva. Když Ježíš vstoupil do domu toho představeného a uviděl hudebníky a hlučící zástup, řekl: „Jděte odtud! Ta dívka neumřela, ale spí.“ Oni se mu posmívali. A když byl zástup vyhnán, vešel Ježíš dovnitř, vzal dívku za ruku a ona vstala. Pověst o tom se rozšířila po celé té krajině.“

Pokračuje Ježíšovo veřejné působení. Tyto skutky jsou přípravou na Kristovu ochotu sdílet svou moc uzdravovat se svými učedníky (Mt 10,1³²), ale i na narůstající odpor vůči němu, který vstoupí do popředí v dalších kapitolách evangelia. Vše souvisí s narůstajícím věhlasem a reakcí na něj od přijímání po odmítání.³³

³⁰ Srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*, s.141-143

³¹ Srov. FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše*, s.173-174

³² Mt 10,1 „Zavolal svých dvanáct učedníků a dal jim moc nad nečistými duchy, aby je vymítali a uzdravovali každou nemoc a každou chorobu.“

³³ Srov. HARRINGTON, J. Daniel. *Evangelium podle Matouše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s.158

V této kapitole jsme svědky dvou zázračných skutků. Oba se dějí na stejném místě a ve stejný okamžik. Pro lepší přehlednost předložím exegezi obou zvlášť.

Ježíš je kontaktován na hostině, uprostřed svého vyprávění o novém víně a neseprané látce, vysokým představitelem synagogy, který před ním pokleká. Důvodem této nečekané návštěvy je smrt či umírání jeho dcery. Otec přichází prosit o uzdravení, o její život. Při svém oslovení rovnou radí Ježíši co má udělat „vlož na ní svou ruku“. Přístup toho muže je možné považovat za troufalý, či možná odvážný. Jako židovský představitel ví, že má oporu v Starozákonních svědectvích o vzkříšení (1Kr 17,17-24³⁴). Dost možná se ale k němu dostala zvěst o předchozích Ježíšových zázracích nebo byla jeho odvaha živena nadějí na pomoc. Ježíš ihned reaguje, vstává a společně s učedníky, kteří budou svědky zázračného činu, následuje otce nemocné.³⁵ V domě představeného vládne nárek a nepokoj. Smrt rodičů je něco s čím se počítá, protože žijí dále ve svých dětech. Smrt dítěte ale zasahuje hloubkou tragičnosti a ospravedlňuje zoufalství otce. Ježíšova přítomnost vyhání nárek a nepokoj. Smrt v jeho přítomnosti ztrácí na významu. K překvapení pohřebních hostů Ježíš nevidí mrtvou, nýbrž spící dívku. Spánek může být Ježíšovým eufemismem smrti, může nám i předkládat smrt jako spánek, ze kterého je možné se probudit. Smrt tím přestává být bez návratu. Na Pánův dotek je spánkem a probuzením, s ním a podle jeho příkladu. Na posměch, který tímto svým hodnocením způsobuje, nereaguje. O samotě jí bere za ruku, bez okázalosti s klidem a pokojem. Život získává přednost před smrtí.³⁶

Pověst o zázracích se začíná šířit mezi lidem. Tento příběh nám předkládá evangelista jako příběh židovského představeného více, než jeho dcery. Dominující pointou příběhu je víra, která zde není něčím, co by měl člověk pro sebe a myslel jen na svoje spasení. Víra je v tomto případě něco, čím pomáhá jiným, přinejmenším svým blízkým.³⁷

³⁴ 1Kr 17,17-24 „Po těchto událostech onemocněl syn té ženy, paní domu. V nemoci se mu přitížilo, ba již přestal dýchat. Tu řekla Elijášovi: „Co ti bylo do mých věcí, muži Boží? Přišel jsi ke mně, abys mi připomněl mou nepravost a mému synu přivodil smrt?“ On jí řekl: „Dej mi svého syna!“ Vzal jí ho z klína, vynesl jej do pokojíku na střeše, kde bydlel, a položil ho na své lože. Pak volal k Hospodinu: „Hospodine, můj Bože, cožpak i té vdově, u které jsem hostem, způsobíš zlo a přivodíš jejímu synu smrt?“ Třikrát se nad dítětem sklonil a volal k Hospodinu: „Hospodine, můj Bože, ať se prosím vrátí do tohoto dítěte život!“ Hospodin Elijášův hlas vyslyšel, do dítěte se navrátil život a ožilo. Eliáš dítě vzal, snesl je z pokojíku na střeše do domu, dal je jeho matce a řekl: „Pohleď, tvůj syn je živ.“ Žena Eliášovi odpověděla: „Nyní jsem poznala, že jsi muž Boží a že slovo Hospodinovo v tvých ústech je pravdivé.“

³⁵ Srov. HÁJEK, Miloslav. *Evangelium podle Matouše, část I., výklad kapitol 1-9*, s.244-245

³⁶ Srov. FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše*, s.187-188

³⁷ Srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*, s.155

Krátce poté, co je Ježíš kontaktován představeným synagogy na hostině a v doprovodu učedníků za ním odchází, přistupuje k němu žena a na jeho cestě ho zastaví. Žena trpí krvácením, již mnoho let. Podle ustanovení zákona je považována za nečistou (viz. kap. 2.1.4.), rituálně znečišťuje i vše, čeho se dotkne. Je tím vyřazena ze společenského i náboženského života. Takže její utrpení je nemalé. K Ježíši se přibližuje zezadu, aby nebyla spatřena, dost možná i ze strachu. Víra a naděje na pomoc jí ale strachu zbavují. Dotýká se třásní Ježíšova šatu. Třásně byly umístěny v rozích tradičního izraelského šatu, který nosili na znamení odlišnosti od ostatních národů (Dt 22,12³⁸). Důvod tohoto činu objasňuje sama nemocná, která touží po vyléčení. Nespokojí se s letmým dotykem, někde v davu. Volí explicitní přístup k Ježíši, i když zezadu. Impulzem, který dává ženě sílu a odvahu do tohoto činu je víra a naděje. Víra v moc Ježíše a naděje na uzdravení. Neléčí zde dotyk jako projev magického úkonu, ale víra ženy v léčitele. Ježíš si dotyku všímá, zastavuje se, obrací se k ženě a promlouvá k ní. Opět používá přání dobré mysli (*tharsei, tharseo*) jako při uzdravení ochrnutého. Cílem Ježíšovy reakce je vlastně uklidnění a pochvala ženy za její víru, která se ukazuje jako klíčová a vede k vyléčení. Od této chvíle je žena zdráva.³⁹

1.7. Uzdravení dvou slepců (Mt 9,27-31)

„Když šel Ježíš odtamtud dál, šli za ním dva slepci a křičeli: „Smiluj se nad námi, Synu Davidův!“ A když vešel do domu, přistoupili ti slepci k němu. Ježíš jim řekl: „Věříte, že to mohu učinit?“ Odpověděli mu: „Ano, Pane.“ Tu se dotkl jejich očí a řekl: „Podle vaší víry se vám staň.“ A otevřely se jim oči. Ježíš jim pohrozil: „Ne aby se to někdo dověděl!“ Oni však šli a rozhlásili ho po celé té krajině.“

Ježíše následují dva nemocní – slepci. Nejedná se o náhodné setkání na cestě. Oni si Ježíše cíleně vyhledali a následují ho. Zvěsti o Kristových zázračných činech se začaly šířit. Donesly se i protagonistům tohoto příběhu, kteří museli nepochybně překonat nemalá úskalí, aby se dokázali dostat do jeho blízkosti. Volají za ním, jsou slepí, nevidí kde přesně je. Zdrojem jejich síly je opět víra, která je drží na cestě v následování, stejně tak jako učedníky, kteří jsou ale s Ježíšem na jedné lodi. Pro evangelistu je „následování“ teologickým pojmem. Slepí, kteří nevidí a volají do tmy za Ježíšem s nadějí, že je

³⁸ Dt 22,12 „Udělaš si střapce na všech čtyřech rozích své pokrývky, kterou se přikrýváš.“

³⁹ Srov. HÁJEK, Miloslav. *Evangelium podle Matouše, část I., výklad kapitol 1-9*, s. 245-246

zaslechne a vyslyší. Volí oslovení „Synu Davidův“, které vnáší do příběhu královský, Davidovský motiv. Toto oslovení není nikterak výjimečné, ale ve spojení s tímto příběhem je překvapivé. Je spojené s očekáváním příchodu mesiáše Davidovského, královského druhu. V tomto příběhu se však nejedná o královský nebo politický úkol. Je možné, že ti dva slepí vidí historického Davida léčícího svojí hudbou Saula, je i možnost oslovení chápat jako snahu se tímto titulem Ježíši vlichotit.⁴⁰

Ježíš zprvu na volání slepců nereaguje, podrobuje je zkoušce jejich víry. Teprve, když vchází do domu, nechává je, aby se přiblížili a rovnou je oslovuje s otázkou na víru v uzdravení. Odpovídají souhlasně, stručně a výstižně. Ježíše přitom titulují „Pane“. Je to buď projev uznání jeho spasitelné moci nebo prostý projev zdvořilosti prosebníků. Tím nemocní stvrzují svoji důvěru a víru v jeho moc. Ježíš nemešká a dotýká se jejich očí. Léčebným úkonem je v tomto příběhu dotyk. Dotykem Ježíš stvrzuje svoje sblížení, ztotožnění s nešťastnými. Připojuje ještě slovo, které může připomínat zaklínací formuli. Je to však proklamace uzdravení.⁴¹

Vrcholnou událostí tohoto příběhu je otevření očí a návrat zraku slepých. Na první pohled by se mohlo zdát, že uzdravení bylo bezprostřední reakcí na léčivý dotyk Kristův. Ve skutečnosti bylo však uzdravení závislé na víře nemocných. Víra je tím hybatelem, který v tomto příběhu léčil. Ježíš stojí ve středu, bez něj by k zázraku nedošlo, ale i postavení víry s důvěrou v mesiáše se ukazuje jako klíčové. Evangelista nám předkládá klíčové paradigma teologie a tím je postavení víry a spásy.⁴²

V závěru příběhu Ježíš nabádá uzdravené, aby celou událost utajili a nikomu o ní neříkali. Záměr Ježíše můžeme interpretovat tak, že nechce, aby byl spojován pouze se zázraky, jako divotvorce, jako zázračný léčitel. On zná a vidí své skutečné poslání, víkým je. Konání zázraků má svůj účel a záměr. Ježíš ale nechce, aby byl zastíněn jeho skutečný obraz a tajemství jeho přítomnosti na světě. Vyléčení jeho pokynu nedbali a svojí zkušenosti s vyléčením dali širokou publicitu.

⁴⁰ Srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*, s.156-157

⁴¹ Srov. HÁJEK, Miloslav. *Evangelium podle Matouše, část I., výklad kapitol 1-9*, s. 251-252

⁴² Srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*, s.158

1.8. Uzdravení němého (Mt 9,32-34)

„Když odcházeli, přivedli k němu němého člověka, posedlého zlým duchem. A zlý duch byl vyhnán a němý mluvil. Zástupy v údivu říkaly: „Něco takového nebylo v Izraeli nikdy vidáno.“ Ale farizeové říkali: „Ve jménu knížete démonů vyhání demony.“

Uzdravení němého následuje bezprostředně po události uzdravení dvou slepců. Děj se patrně odehrává na stejném místě za přítomnosti stejných svědků. Předchozí události zázračných uzdravení, kdy slepí vidí (Mt 9,27-31), chromí chodí (Mt 9,1-7), malomocní jsou očišťováni (Mt 8,1-4) a mrtví vstávají (Mt 8,18-26), přivádí za Ježíšem i němého. Ten je podle evangelisty posedlý zlým démonem. Matouš nás o tomto informuje krátce, výstižně a hned v první větě. Je ponecháno na čtenáři, aby si spojil příčinnou souvislost mezi zlým duchem a nemotou. Nemoc není rozebírána, protože to v této chvíli není ani důležité. Z předešlých svědectví je samozřejmé, že Ježíš přemáhá zlou moc v jakékoli podobě.⁴³

Samotné vyléčení je vyprávěno velmi stručně. Chybí jakákoli komunikace se svědky události, průvodci němého nebo i později uzdraveným němým. Evangelista popisuje holá fakta. Konstatuje vyhnání démona rychlou odezvou na tuto skutečnost a tou je promluvení němého. Obsah jeho řeči však není zmíněn. Co však následuje je neskrývaný údiv přihlížejících. Nelze se jim divit. Jednalo se o další zázrak na jednom místě prakticky ve stejnou dobu. Úvahy zástupů a následně farizeů jsou zde již předehrou a přípravou na obvinění, která přijdou později. Podezření farizeů se dobovými očima nezdarí být úplně nelogická. Ježíš si zde zahrává se silami zla a evidentně ho nejen poslouchají, ale má nad nimi i moc. Tuto moc však musel od někoho získat, někdo mu ji musel dát. V očích farizeů to nemohl být nikdo jiný než nějaký vládce démonů. Nevšímají si samotného uzdravení, nezajímají se o vyléčeného, svoji pozornost věnují pozdvižení v davu. Reakcí svědků v okolí je údiv. Není možné posoudit zda radostný, či plný strachu. Jejich zkušenost se zázraky, kterým byli před malou chvílí svědky, překonává dosavadní zkušenost Izraele. Ježíš přesahuje historii. Jedná se o první náznaky dovršujícího se díla spásy. Opačnou formu má však reakce farizeů, kteří jsou Ježíšovými odpůrci. Jejich setkání tváří v tvář zázračnému činu, který si nedovedou vysvětlit, vede k přímému

⁴³ Srov. HÁJEK, Miloslav. *Evangelium podle Matouše, část I., výklad kapitol 1-9*, s. 254

Ježíšovu obvinění na spolčení s démonem. Toto obvinění je krajně nebezpečné, za kouzelnictví byl v Izraeli trest smrti ukamenováním (Lv 20,27⁴⁴).⁴⁵

1.9. Uzdravení v sobotu (Mt 12,9-14)

„Odtud šel dál a přišel do jejich synagogy. A byl tam člověk s odumřelou rukou. Otázali se Ježíše: „Je dovoleno v sobotu uzdravovat?“ Chtěli ho totiž obžalovat. On jim řekl: „Kdyby někdo z vás měl jedinou ovečku, a ona by mu v sobotu spadla do jámy, neuchopil by ji a nevytáhl? A oč je člověk cennější než ovce! Proto je dovoleno v sobotu činit dobře.“ Potom řekl tomu člověku: „Zvedni tu ruku!“ Zvedl ji, a byla zase zdravá jako ta druhá. Farizeové vyšli a smluvili se proti němu, že ho zahubí.“

V této kapitole se setkáváme s dvěma příběhy. Tím dominujícím je narůstající spor s farizeji, který postupně eskaluje. Jádrem sporu je léčení v sobotu. V sobotu je jakákoli činnost pro Židy přísně zapovězená (Ex 23,12⁴⁶), je součástí židovské identity a je dnem uctívání Boha. Druhou částí příběhu je další zázračné uzdravení. Tím nemocným je muž s odumřelou rukou. Ježíš se s ním setkává při vstupu do synagogy. O podrobnostech setkání se Matouš nezmiňuje. K uzdravení nedochází po žádné komunikaci mezi Kristem a nemocným. Ten není dotazován na víru, léčení není ani spojené s Ježíšovým úkonem, jako je dotyk nebo vložení rukou. Ježíš prostě vydává pokyn, aby nemocný s rukou pohnul. On to udělá a je zdrav. Více se z textu nedozvídáme.

Nelze si nevšimnout, že toto uzdravení se uskutečňuje tak jako mimochodem. Předchází mu argumentace farizejům, ve které Ježíš zdůvodňuje chystané uzdravení na příběhu ovce spadlé do jámy. Zachránit život zvířeti v sobotu je totiž dovoleno, a to i v případě, že není jeho život bezprostředně ohrožen. Přirovnání člověka se zvířetem je pastí na farizeje, protože v odpovědi musí s Ježíšem souhlasit. Následná Ježíšova proklamace je pointou: „Proto je dovoleno v sobotu činit dobře“. Zde Ježíš vysloví to, k čemu směřoval: milosrdenství prokazované v sobotu není jen povolená výjimka, nýbrž

⁴⁴ Lv 20,27 „Muž či žena, v nichž by byl duch zemřelých nebo duch věštický, musejí zemřít. Ukamenují je. Jejich krev padni na ně.“

⁴⁵ Srov. HÁJEK, Miloslav. *Evangelium podle Matouše, část I., výklad kapitol 1-9*, s. 254-256

⁴⁶ Ex 23,12 „Po šest dnů budeš konat svou práci, ale sedmého dne přestaneš, aby odpočinul tvůj býk i osel a aby si mohl oddechnout syn tvé otrokyně i host.“

přímo její náplň, poslání. Od toho sobota je. Následuje Ježíšův pokyn a uzdravení nemocného.⁴⁷

Ježíš tak učinil schválně, s vědomím, že to může nést následky. Ty se však jeví jako nicotné v porovnání s jeho záměrem. Výsledkem je reakce farizejů, která překonává prosté nepřátelství, ale přímo směřuje proti Ježíšovu životu. Pokud není nesouhlas farizejů politickou reakcí je nesouhlasem s uzdravení muže u kterého se v jejich očích nedodržel rabínský přístup⁴⁸, protože v případě diagnózy nemocného se pravděpodobně jednalo o dlouhodobý stav, který ho neohrožoval na životě.⁴⁹

1.10. Ježíš a Belzebul (Mt 12, 22-24)

„Tehdy k němu přivedli posedlého, který byl slepý a němý; a uzdravil ho, takže ten němý mluvil i viděl. Zástupy žasly a říkaly: „Není to Syn Davidův?“ Když to slyšeli farizeové, řekli: „On nevyhání demony jinak než ve jménu Belzebula, knížete démonů.“ Protože znal jejich smýšlení, řekl jim: „Každé království vnitřně rozdělené pustne a žádná obec ani dům vnitřně rozdělený nemůže obstát. A vyhání-li satan satana, pak je v sobě rozdvojen; jak tedy bude moci obstát jeho království? Jestliže já vyháním demony ve jménu Belzebula, ve jménu koho je vyhánějí vaši žáci? Proto oni budou vašimi soudci. Jestliže však vyháním demony Duchem Božím, pak už vás zastihlo Boží království. Což může někdo vejít do domu silného muže a uloupit jeho věci, jestliže dříve toho siláka nespoutá? Pak teprve vyloupí jeho dům.“

Biblická kapitola, která obsahuje tento příběh uzdravení obsahuje i další vyprávění, v rozboru textu se však věnuji tématu uzdravení posedlého muže.

Ježíš se setkává s posedlým. Toho k Ježíšovi přivádějí. Zdravotní stav popisuje evangelista jako posedlost. Důsledkem toho nemohl nemocný normálně komunikovat: neviděl, neslyšel, nebyl schopen s nikým mluvit. Matouš příběh ale směřuje jiným směrem. V úvodu pokračování vyprávění zástupy lidí poznávají Ježíše. Již o něm slyšeli. Zemí se šíří zvěsti o jeho činech, jeho učení, ale i kým by mohl být. Z reakce je patrný údiv nad setkáním. Lidé mají jistotu, kterou by šlo volně tlumočit jako: „Takového

⁴⁷ Srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*, s.199

⁴⁸ mJoma 8,6 „Každé ohrožení života zatlačuje sobotu“

⁴⁹ Srov. HARRINGTON, J. Daniel. *Evangelium podle Matouše*, s.199

bychom chtěli za krále“. To pramení z jejich úžasu. Ježíš je opět nazván Synem Davidovým. Toto oslovení je v evangeliu podle Matouše několikrát spojeno s uzdravováním, jako by bájný očekávaný král nebyl jen politikem, nýbrž i lékařem nemocného světa. Kontrapunktem údivu davu, který je pozitivní, je reakce farizeů, která je odmítavá a nepřátelská. Jejich nepřátelství je přímo úměrné nadšení davu. Potřebují se vůči Ježíšovi vymezit. V předchozím příběhu plánovali jeho likvidaci. Jejich protiargument míří na strach davu opakem dobra, které Ježíš představuje. Obviňují Ježíše ze spolčení s ďáblem. Je to pokus o jeho diskreditaci v očích lidu. Prohlášení farizeů nesměruje k Ježíši, nýbrž k zástupcům. Pokoušejí se ovlivnit veřejné mínění. Ježíš jako Boží Syn ví co farizeové plánují a jak smýšlí. Ve své reakci nejprve uklidní lid a pak tvrdou argumentací odpovídá farizeům.⁵⁰ Prezentuje jim absurdnost svého obvinění. Kdo popírá poznanou pravdu, přistupuje k absurdním a rozporným interpretacím. Satan je určitě zlý, ale není hloupý, nejde přeci sám proti sobě. Zlo má svojí vnitřní soudržnost, často větší než dobro.⁵¹ Kdyby satan pomáhal likvidovat satana, byl by zapleten do likvidace ďábla, to by znamenalo, že se obrátil proti sobě. Ježíš pokračuje v argumentačním protiútku poukázáním na exorcismus z řad farizeů. Předkládá jim téma k zamyšlení, aby porovnali Ježíšovo a farizejské uzdravení. Zcela rozumně se jich ptá: „*Jestliže já vyháním demony ve jménu Belzebula, ve jménu koho je vyhánějí vaši žáci?*“ Pokračuje zásadní prezentací podstaty uzdravování, kterou je síla Ducha Božího a blízkost Božího království. Nemluví o sobě jako o Synu Davidově, o sobě vůbec nemluví. Hlavním obsahem je předložená souvislost mezi uzdravením a přítomností Božího království cestou Ducha. To jakou roli v něm sám hraje zůstává dál předmětem dalšího zvěstování. V objasnění pokračuje podobenstvím o loupeži v domě siláka. Domem siláka není nic jiného, než říše satanova a svými uzdravovacími zázraky mu bere posedlé. Proto mezi nimi nemůže být spolčení a ten, který „spoutá siláka“ musí být silnější než on, v tomto případě silnější než satan. Své exorcismy líčí jako tichou válku.⁵²

1.11. Uzdravení dcery kananejské ženy (Mt 15,21-28)

„Ježíš odtud odešel až do okolí Týru a Sidónu. A hle, jedna kananejská žena z těch končin vyšla a volala: „Smiluj se nade mnou, Pane, Synu Davidův! Má dcera je

⁵⁰ Srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*, s.204-206

⁵¹ Srov. HARRINGTON, J. Daniel. *Evangelium podle Matouše*, s.259

⁵² Srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*, s.207-208

zle posedlá. “ Ale on jí neodpověděl ani slovo. Jeho učedníci přistoupili a žádali ho: „Zbav se jí, vždyť za námi křičí!“ On odpověděl: „Jsem poslán jen ke ztraceným ovcím z lidu izraelského. “ Ale ona přistoupila, klaněla se mu a řekla: „Pane, pomoz mi!“ On jí odpověděl: „Nesluší se vzít chléb dětem a hodit jej psům.“ A ona řekla: „Ovšem, Pane, jenže i psi se živí z drobtů, které spadnou ze stolu jejich pánů.“ Tu jí Ježíš řekl: „Ženo, tvá víra je veliká; staň se ti tak, jak chceš.“ A od té hodiny byla její dcera zdráva.“

Ve vyprávění o uzdravení dcery kananejské ženy musíme na úvod rozlišit dvě skutečnosti. Tou první je období, kdy se tento příběh odehrává a druhou je místo.

K Ježíšovu setkání s kananejskou ženou dochází v době po smrti Jana Křtitele, která ovlivňuje místo Ježíšova působení. Zatímco do této události působení převážně na galilejském venkově, nyní se zdržuje hlavně za hranicemi Herodova území, mimo dosah jeho pravomoci. Z úvodu kapitoly se dozvídáme, že nevstupuje ani do měst jakými jsou Týros a Sidon a zůstává v jejich okolí.⁵³

Za Ježíšem vychází cizí žena. Evangelista jí označuje jako kananejská. Pohanka, která je původní obyvatelkou země Kanánu, biblickým historickým pohledem je tak označena žena, se kterou obrazně řečeno „nechtěl mít Starozákonní Izraelec nic společného“, žena z okraje tehdejší společnosti. V jednání neotálí a přímo Ježíše oslovuje, podle evangelisty na Ježíše křičí. Dost možná i z větší dálky, protože si netroufla přijít blíže, pozoruhodné ale je, že ví o koho jde, oslovuje ho stejně jako dva slepí v předchozím zázraku uzdravení „Synu Davidův“. V tomto oslovení se zrcadlí výjimečné postavení a výjimečná zvěst, kterou Ježíš získává a která se šíří. Její činy vede zoufalství, prosí o smilování, které je darem. Stručně hodnotí nemoc své dcery jako posedlost. Zde je určitá podobnost s uzdravením v Gadaře, kde se Ježíš také na pohanském území setkává s posedlostí. Tato souvislost je důležitá, protože poskytuje precedens: Jestliže vyléčil exorcismus v pohanské Gadaře, proč by neměl, nebo nemohl zde?⁵⁴

Ježíšovou reakcí je v první chvíli mlčení. Jako by vyčkával, poskytoval další prostor pohanské ženě, zkoušel její odhodlání, ale i víru, jak se o tom po krátké chvíli dozvíme, dost možná i zkouší své učedníky. Jeho nečinnost podněcuje jejich reakci. Oslovují Ježíše a dožadují se rychlého vyřešení nastalé události. Z kontextu nelze jednoznačně usoudit, zda ve prospěch či neprospěch ženy. „Zbavit se jí“ můžeme chápat

⁵³ Srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*, s.269

⁵⁴ Srov. tamtéž, s.269-270

i jako „rychle jí vyhovět“, udělat cokoli, co nevyžádané setkání ukončí. Ježíš odpovídá učedníkům instrukcí, kterou jim podal v desáté kapitole (Mt 10,5-6⁵⁵). Její opakování má důležitý smysl, bude totiž po malé chvíli překonána. Udělí tím ponaučení jak učedníkům, tak čtenáři z vlastní pokory. Není jisté, zda žena komunikaci mezi Ježíšem a učedníky slyší. S pokorou přistupuje přímo k Ježíši, kterého oslovuje s opakováním prosby. Jejím postojem je adorace před někým, kdo má tu moc aby pomohl. Ve spojení postoje a oslovení, které zvolila, vidí v Ježíši královské setkání. Jeho reakce je však překvapivá. Není prostě odmítavá, je až záměrně zdrcující. Pohany přirovnává ke psům a Izraelity privilegovaně k dětem. Zdůrazňuje tím propast, která je v tehdejší společnosti přítomna. Žena se nenechává odbýt, pokračuje v trpělivém a pokorném jednání a odpovídá na přísné srovnání, které se jí dostalo. Používá metaforu a v argumentaci jí využívá ve svůj prospěch. Přichází zlomový okamžik příběhu, který ve chvíli obrátí vše k dobrému. Stejně tak jako dříve chválí víru pohanského setníka, tak i nyní chválí víru kananejské ženy a léčí její dceru na dálku.⁵⁶

Jiří Mrázek ve své výkladové knize o Matoušově evangeliu shrnuje význam příběhu do dvou aspektů:

1. Evangelista si zde připravuje půdu pro téma misie pohanů. Z tohoto pohledu jsou všechny překážky, které v příběhu zazněly, důležité právě proto, aby si čtenář uvědomil, že byly překonány. To co zde Ježíš udělá není samozřejmé, ale on to přesto udělá. Velmi důležité je konstatování, že milosrdenství vůči pohanům není na úkor Izraele. Pro všechny je daru dost.
2. Kananejská žena je příkladem víry, která se nedá odradit. To ji spojuje s jinými podobnými postavami Matouš nevysvětluje Ježíšovo prvotní mlčení, nýbrž dává na příkladu této ženy instrukce, jak se chovat, když Bůh mlčí.⁵⁷

1.12. Uzdravení posedlého chlapce (Mt 17,14-20)

„Když přišli k zástupu, přistoupil k němu jeden člověk a na kolenou prosil: „Pane, smiluj se nad mým synem, neboť je náměsíčný a je na tom zle: často padá do ohně a často do vody. A přivedl jsem ho k tvým učedníkům, ale nemohli ho uzdravit.“

⁵⁵ Mt 10,5-6 „Těchto Dvanáct Ježíš vyslal a přikázal jim: Na cestu k pohanům nevstupujte, do samařské obce nechoďte, jděte raději ke ztraceným ovcím z lidu izraelského.“

⁵⁶ Srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*, s.271-272

⁵⁷ Tamtéž s.272

Ježíš odpověděl: „Pokolení nevěřící a zvrácené, jak dlouho ještě budu s vámi? Jak dlouho vás mám ještě snášet? Přiveďte mi ho sem!“ Ježíš mu pohrozil, a zlý duch z něho vyšel; a od té chvíle byl chlapec zdrav. Když byli učedníci s Ježíšem sami, přistoupili k němu a řekli: „Proč jsme ho nemohli vyhnat my?“ On jim řekl: „Pro vaši malověrnost! Amen, pravím vám, budete-li mít víru jako zrnko hořčice, řeknete této hoře: ‚Přeždi odtud tam‘, a přežde; a nic vám nebude nemožné.“

Příběh uzdravení posedlého chlapce se odehrává ve chvíli, když Ježíš sestupuje z hory, kde došlo k plnému odkrytí Ježíše jako syna Božího a předpověď Ježíšovy smrti a utrpení. V obsahu vyprávění není dominujícím motivem samotný zázrak uzdravení, ale malověrnost Ježíšových učedníků. Nemoc a následné uzdravení, nese ale klíčovou roli, která uvádí události do pohybu. Příběh má ještě jedno velké téma, které se opakuje v několika příbězích a tím je víra.

Ježíš s učedníky schází z hory a setkává se se zástupy. Není jasné o jaké lidi jde a odkud přišli. Evangelista tuto otázku neřeší. Pravděpodobná se jeví varianta, kterou předkládá evangelista Marek⁵⁸, ve které se lid shromáždil kolem ostatních apoštolů, kteří zůstali pod horou. Tato skutečnost však nehraje v příběhu zásadní roli. Ze shromážděných lidí vychází jeden muž, na znamení pokory pokleká před Ježíšem a předkládá svojí zoufalou prosbu na vyléčení jeho syna. Barvitě líčí příznaky jeho postižení. Přidává ale i informaci, která je pro pokračování událostí zásadní. Sděluje Ježíši, že se již o uzdravení pokusili učedníci a neuspěli. Rekce Ježíšova je bouřlivá. V úvodu své kritiky, směřující na učedníky, používá slova Mojžíšova⁵⁹. Jeho projev k učedníkům má dvě části, které jsou rozdělené samotným aktem uzdravení a pokračují o samotě, beze svědků. První část Ježíšovy reakce budí dojem projevu, který si Ježíš říká polohlasně pro sebe. Neschopnost učedníků ho rozzlobila. Neschopnost, kterou způsobil nedostatek víry. Víra je poslušnost Ježíši a jeho následování, slyšet jeho slova a jednat podle nich, vykonávat Boží vůli. Kdo Boha poslouchá, stává se mu podobným a může konat skutky jako on. Kdo ale Bohu nedůvěřuje, upadá do zvrácenosti, protože se obrací na různé modly a klade důvěru v to, co nepřináší spásu.⁶⁰

⁵⁸ Mk 9,14 „Když přišli k ostatním učedníkům, spatřili kolem nich veliký zástup a zákoníky, kteří se s nimi přeli.“

⁵⁹ Dt 32,5 „Pokolení pokřivené a potměšilé do zkázy se vrhlo. Pro svá poskvrnění přestalo být jeho syny“

⁶⁰ Srov. FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše*, s.371

Po úvodní kritické části dává Ježíš pokyn k přivedení chlapce. Ten nebyl s otcem, byl někde v povzdáli, kvůli své nemoci kdesi v bezpečí. Samotné uzdravení popisuje Matouš stručně. Z chlapce vychází zlý duch po hrozbě Ježíšem. Čtenář si může položit otázku. Bylo to opravdu tak snadné? Je Ježíšova moc tak silná? Pravděpodobnější je ta druhá možnost. Ani několik učedníků nesvedlo chlapce vyléčit, ale setkání s Božím synem přináší strach zlým silám. Jsme svědky exorcismu, kdy je zlý duch vyhnán a chlapec je ihned zdrav. Uzdravuje nemocného a vyhání zlo. Zlo má mnoho podob, ale vždy člověka svazuje, bere mu svobodu a zde i zdraví.⁶¹

V závěrečné části příběhu pokračuje Ježíš káráním učedníků za jejich neschopnost vyléčit chlapce, tu přisuzuje malověrnosti. Malá víra nestačí na velké zlo. Ježíš to nechce řešit před svědky, a tak si bere učedníky do soukromí. Jeho výtky již má charakter pokračujícího učení. Používá k tomu příměr s hořčičným semínkem, které je nejmenší ze semen. Ježíš neříká učedníkům, že stačí maličká víra, vždyť je právě za malou víru pokáral. Na kontrastu malé zrnko hořčice a hory chce ukázat nekonečnou moc víry, která je schopná přemístit i hory.⁶²

1.13. Uzdravení slepých u Jericha (Mt 20,29-34)

„Když vycházeli z Jericha, následoval ho velký zástup. A hle, dva slepí seděli u cesty; když uslyšeli, že jde kolem Ježíš, začali křičet: „Smiluj se nad námi, Pane, Synu Davidův!“ Zástup je napomínal, aby mlčeli, ale oni křičeli ještě víc: „Smiluj se nad námi, Pane, Synu Davidův!“ Ježíš se zastavil, zavolal je a řekl jim: „Co chcete, abych pro vás učinil?“ Odpověděli mu: „Pane, ať se otevřou naše oči!“ Ježíš pohnut soucitem, dotkl se jejich očí, a hned prohlédli; a šli za ním.“

Uzdravení dvou slepců na cestě z Jericha je posledním Ježíšovým zázrakem uzdravení v Matoušově evangeliu.

Ježíš vychází z Jericha, což je pro čtenáře evangelia překvapením, protože není nikde sděleno, že do Jericha přišel. Jericho je na cestě do Jeruzaléma. Informace o návštěvě Jericha nám ukazuje na blízkost Jeruzaléma. Ježíš není sám, kromě učedníků popisuje evangelista velké zástupy poutníků, kteří ho sledují. Kromě učedníků, má Ježíš

⁶¹ Srov. FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše*, s. 371-372

⁶² Srov. tamtéž

kolem sebe příznivce, kteří sledují jeho putování a jsou současně svědky jeho činů a naslouchají jeho učení. V tomto příběhu dokonce jednají. Slepci totiž reagují na příchod Ježíše a snaží se na sebe upoutat jeho pozornost. Nevidí kde je, tak volají a doufají v reakci a hlavně očekávají pomoc. Zástup kolem Ježíše je okřikuje a snaží se je utiшит. Možná chtějí Ježíše chránit, možná je křik slepců něco nepatřičného. Efektem je ještě silnější volání. Prosí o milosrdenství. Jejich snaha přináší ovoce. Upoutají Ježíšovu pozornost a ten si je nechává zavolat k sobě. Stejně tak jako v ostatních příbězích je podrobuje zkoušce, ptá se jich co žádají. Oba slepci mají však jasno v tom, co chtějí. Ježíš se slituje a způsobí, že prohlédnou.

Matouš naznačuje dvě roviny příběhu: jednak tělesné uzdravení, které je výsledkem jeho slitování, a pak prozření, které změní jejich pohled na život do takové míry, že Ježíše následují. V příběhu můžeme ještě vidět rovinu eklesiologickou. Pro Matouše jsou učedníci, ale i zástupy, které ho následují, předobrazem církve. Církev následující Krista, ale i církve, která se rozrůstá o prozřené. Prozřít znamená vidět Krista a následovat ho.⁶³

Slepci také oslovují Ježíše jako Syna Davidova. Matouš představuje Ježíše tímto královským jménem a předkládá nám jeho obraz jako uzdravovatele. Uzdravuje dva slepce⁶⁴ a němého posedlého⁶⁵, dceru kananejské ženy⁶⁶ a dva slepce⁶⁷. Ve všech těchto případech Ježíš vykonává své uzdravující činy jako Syn Davidův. Tento titul má důležité místo v Ježíšově službě uzdravování každé nemoci a každé choroby. Uzdravení dvou slepců je dalším příkladem účinné modlitby s vírou. Mocný Syn Davidův prokazuje milosrdenství potřebným.⁶⁸

1.14. Uzdravování zástupů

V této podkapitole předkládám zázraky uzdravení, kterým se Matouš nevěnuje podrobně, ale pouze je zmiňuje se všeobecným konstatováním o uskutečněném

⁶³ Srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*, s.343-345

⁶⁴ Mt 9,27-31

⁶⁵ Mt 12,22-24

⁶⁶ Mt 15, 21-28

⁶⁷ Mt 20,29-34

⁶⁸ Srov. HARRINGTON, J. Daniel. *Evangelium podle Matouše*, s.319-320

uzdravení. Charakteristické jsou pro tato sdělení aktéři, kterými jsou anonymní „zástupy“.

1.14.1. Činnost v Kafarnaum (Mt 8,16)

Když nastal večer, přinesli k němu mnoho posedlých; i vyhnal duchy svým slovem a všechny nemocné uzdravil,

V druhé části příběhu, který se nachází v osmé kapitole a v úvodu popisuje uzdravení Petrovi tchýně, Ježíš uzdravuje „mnoho posedlých“. Dochází k tomu večer, na sklonku dne, kdy se lidé ukládají k odpočinku a přichází tma. Ježíš však vnáší světlo, on je tím světlem. Zakončuje se tím Ježíšův „pracovní den“ započatý kázáním na hoře. Den vyplněný podstatou jeho pozemské činnosti: učit a uzdravovat. Léčí posedlé a vyhání z nich zlé duchy. Používá k tomu slovo. Nejde o magickou manipulaci nebo psychické ovlivnění, nýbrž o rozhodný a svrchovaný výrok Pána nade všemi silami zla, stejným způsobem, jak je ve Starém zákoně svědčeno o vladařské moci samotného Hospodina (Ž 33,9⁶⁹).⁷⁰

Jedná se o scénu hromadného uzdravování. Evangelista jí popisuje jednoznačně pozitivně. Ježíš tím naplňuje svoje poslání. Příběh pokračuje klíčovým odkazem na proroka Izaiáše, kterému je věnována vlastní kapitola.⁷¹

1.14.2. Lítost nad zástupy (Mt 9,35)

Ježíš obcházel všechna města i vesnice, učil v jejich synagógách, kázal evangelium království a uzdravoval každou nemoc a každou chorobu. Když viděl zástupy, bylo mu jich líto, protože byli vysilení a skleslí jako ovce bez pastýře. Tehdy řekl svým učedníkům: „Žeň je velká, dělníků málo. Proste proto Pána žně, ať vyšle dělníky na svou žeň!“.

Ježíš obchází kraj, navštěvuje města i vesnice a káže evangelium království, vyjadřuje svoji důslednost ve zvěstovatelské práci. Evangelium Království má zaznít všude bez výjimky. Tím, že učí v synagógách, se Ježíš přimyká k obvyklému způsobu učitelů Zákona. Kázáním evangelia království běžnou zákonickou činností radikálně překračuje. Jde o centrum Ježíšovy zvěsti. Mohutná zpráva eschatologického dosahu,

⁶⁹ Ž 33,9 „Co on řekl, to se stalo, jak přikázal, tak vše stojí.“

⁷⁰ Srov. HÁJEK, Miloslav. *Evangelium podle Matouše, část I., výklad kapitol 1-9*, s. 211-212

⁷¹ Srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*, s.126

jak je známa u proroků⁷². V Ježíšových ústech se však stává zpřítomňovanou a naplňovanou skutečností. Evangelista pokračuje sdělením o generálním léčebném počínu. Toto sdělení se neodlišuje od sdělení přítomného Božího království. Ježíšovy činy jsou zjevením milostivé Boží moci. Dokládají, že spása není v pouhé nauce, je to osvobozující skutečnost a ukazuje, že náplní Boží přítomnosti je slitování nad lidskou nouzí. To patří nerozlučně ke zvěstování Božího království. Ježíšovu pozornost zaměstná větší množství zbědovaných lidí, které má kolem sebe. Vzbuzují v něm lítost. Slovo „lítost“ je v evangeliu nosným výrazem poselství o Ježíši – Mesiáši, který přichází lidem pomoci. V judaistické tradici není doložen žádný příklad rabína, kterému by bylo líto bezbožníků. Ježíš však není bédným stavem zástupů rozhořčen, nýbrž pohnut k soucitu. Závěr oddílu 9. kapitoly vyznívá eschatologicky. „Žní“ je myšlen Boží soud. Ten není veden tvrdým úmyslem odplaty, ale soucitem s ubohým stavem lidstva a bezvýchodností jeho dějin. Bůh chce svým soudem nastolit právo, spravedlnost, vysvobodit všechny bezbranné a pozvednout ubohé. Boží soud znamená velikou nápravu do původně zamýšleného stavu.⁷³

1.14.3. Splnění prorocství o Božím služebníku (Mt 12,15)

Ježíš to poznal a odešel odtamtud. Mnozí šli za ním a on všechny nemocné uzdravil

Hlavním obsahem této kapitoly je Izajášův citát na který si evangelista rozvzpomíná a Izajáše cituje. Uzdravení nemocných je vsazené mezi zmíněný citát a závažné události uzdravování v sobotu a následný konflikt s farizeji. Ježíš odchází od tohoto střetu a následují ho jeho ti, kteří s ním souhlasí nebo ti kdo chtějí být uzdraveni. Prezentace Ježíšovy uzdravující moci podtrhuje jeho identitu ve vypjaté chvíli.

Uzdravování nemocných je jen jednou formou, jedním aspektem uzdravení, které Ježíš přináší. Už v deváté kapitole zaznělo: „*Lékaře nepotřebuji zdraví, ale nemocní*“⁷⁴ a tím Ježíš myslel obecně hříšníky a ztracené existence, kterým dává novou šanci. Matouš se tohoto výroku věrně drží a Ježíš je v jeho podání lékař, který léčí. Lhostejno, zda právě duši, tělo nebo poničené životní plány.⁷⁵

⁷²Iz 24,23 „Zardí se bleďá luna, zastydí se žárné slunko, až se Hospodin zástupů ujme kralování na hoře Sijónu a v Jeruzalémě před svými staršími v slávě.“

⁷³Srov. HÁJEK, Miloslav. *Evangelium podle Matouše, část I., výklad kapitol 1-9*, s. 257-259

⁷⁴Mt 9,12

⁷⁵Srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*, s.201

1.14.4. Uzdravování v Genezaretu (Mt 14,34-36)

Když se dostali na druhý břeh, přistáli u Genezaretu. Lidé z toho místa ho poznali a vzkázali do celého okolí. Přinášeli mu všechny nemocné a prosili ho, aby se směli aspoň dotknout třásní jeho roucha. A kdo se dotkli, byli uzdraveni.

Uzdravování na břehu jezera následuje po dvou velkých zázracích v nichž Ježíš nasytí pokrmem pět tisíc lidí a následně kráčí po vodě. Po vystoupení z lodi se sbíhají lidé. Není možné posoudit, o jak velký dav se jedná, ale je pravděpodobné, že lidí je tak velké množství, že není možné, aby je Ježíš uzdravoval individuálně. Přivádějí k němu všechny nemocné, přicházejí a pokorně ho prosí, aby jim pomohl. S vírou se alespoň dotýkají okraje jeho roucha. Kolik se jich dotklo, tolik bylo dokonale vyléčeno. Koho Kristus uzdravuje, ten se uzdravuje celý. Ať Kristus jde kamkoli, činí dobro. Kdyby lidé byli více obeznámeni s Kristem a s nemocným stavem své duše, hrnuli by se, aby přijali jeho léčivé vlivy. Léčivý účinek není v jeho ruce, ale v jejich víře.⁷⁶

1.14.5. Uzdravování u Galilejského moře (Mt 15,30-31)

Tu se k němu sešly celé zástupy a měly s sebou chromé, mrzáky, slepé, hluchoněmé a mnohé jiné. Kladly je k jeho nohám a on je uzdravil, takže se zástupy divily, když viděly, že němí mluví, mrzáci jsou zdraví, chromí chodí a slepí vidí; i velebily Boha izraelského.

Za Ježíšem opět proudí velké množství lidí. Ten je na cestě ke Galilejskému moři. Zvěst o jeho pobytu se velmi rychle rozšířila. Vše se odehrává jenom krátkou dobu po uzdravení kananejské ženy. U Moře vystupuje na vyvýšeninu, která mohla být místem plánovaného setkání s davem lidí. Záměr zástupů je na první pohled jediný a tím je uzdravování od Ježíše. Matouš nám předkládá výčet druhů postižení, se kterým nemocní přicházejí, nebo jsou nesení. Spektrum postižení a chorobných stavů je velký, v závěru ještě evangelista doplňuje doslovem „a mnohé jiné“. Tím je řečeno, že hranice pro Ježíšovu moc není. Své poslání naplňuje beze zbytku bez protestu, či nevole. Kapitola je zakončena dovětkem, který jednak hodnotí kompletní úspěšnost v uzdravování ze strany Ježíše a jednak radost a chválu Boha od zástupů. Ti vidí, že pobyt v Ježíšově blízkosti

⁷⁶ Srov. HENRY, Matthew. *Matthew Henry's Concise Commentary on the Bible*. Massachusetts: Hendrickson Publishers, 2014, s.1017-1018

navrací zdraví. Z vyprávění Matouše je patrné, že lidé berou zázraky uzdravení na vědomí, patřičně je oceňují a vůbec je neberou jako samozřejmost.⁷⁷

2. Zázraky uzdravení

V širším biblickém kontextu Bůh pomocí moci tvoří a udržuje přírodní zákony. V důležitých historických momentech pak pomocí téže moci zázračně vstupuje do stvořeného světa, aby jej ovlivnil na základě svého širšího záměru. Moc zázraku se tedy podobá divům přírody a zároveň se od těchto divů liší. Divy přírody však nelze zaměňovat se zázraky. K těm totiž dochází zřídka a v dějinách jsou časově velmi pečlivě umístěny. Zázraky, které vykonával Ježíš, jsou výjimkou, rozhodně ne pravidlem. Když Bible předkládá nějaký zázrak, popisuje událost, kterou není možné vysvětlit pomocí fyzikálních zákonů. Nicméně biblické zázraky jsou tak důležité právě proto, že jsou již ze své podstaty výjimkou z přírodního zákona. Tyto nadpřirozené události poukazují na Stvořitele, který je tak velký, že vytvořil celý vesmír, ale který má takovou volnost, že může zrušit platnost svých vlastních přírodních zákonů, když to slouží jeho záměrům. V evangeliích se setkáváme se zázraky ovlivňování přírodních zákonů, ovládnutí přírody, exorcismy a uzdravovací zázraky.⁷⁸

Tato kapitola se podrobně věnuje jednotlivým zázrakům uzdravení. V detailním rozboru se v úvodu věnuje cíli zázračného působení a tím je představení jednotlivých chorobných stavů, jak jsou zmíněny v Matoušově evangeliu. Dále samotným zázrakům, které jsou popsány, analyzovány a porovnány z různých hledisek, kterým je vnější znamení zázraku, jeho biblický a dobový kontext, ale i teologická reflexe.

2.1. Nemoci – cíl Ježíšova působení

V této podkapitole prezentuji nemoci, tak jak jsou uvedeny u jednotlivých zázraků uzdravení. V prezentaci nemocí zohledňuji historickou souvislost i odlišný náhled, který se mohl odrážet v nepřesně udávané symptomatologii. Co je ale podstatné, že není nutné

⁷⁷ Srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*, s.274

⁷⁸ Srov. VERN, S. Poythress. *The Miracles of Jesus*. Illinois: Published by Crossway, 2016, s.25-27

pro jednotlivé chorobné stavy hledat přesné zařazení a klasifikaci. Podstatný je Ježíš Kristus, to on je strůjce zázraků a podstatný je jejich význam pro dějiny spásy. Tomuto tématu se věnuji v dalších kapitolách této práce.

Na nemoci bylo ve starověku nahlíženo jinak než dnes. Tehdy byla nemoc považována za trest božstev pro nedodržování kultických předpisů a náboženských ustanovení, takže názvy označující hřích, jsou současně výrazy označující nemoc. V antické filozofii byla nemoc také pokládána za obraz mravního provinění, které vede k vnějšímu neštěstí. Tento pohled převládá ve Starém zákoně, kde je předkládána přímá příčinná souvislost mezi hříchem a Božím trestem. Odpuštění nepravostí a uzdravení ze smrtelné nemoci spolu úzce souvisí. Také Starozákonní poselství ukazuje na vzájemný vztah mezi hříchem, bolestí a nemocí. Tento vztah židovství interpretovalo ještě jako druh milostivé Boží kázně⁷⁹ a za prostředek mimořádné Boží blízkosti.⁸⁰

Nový zákon převzal z valné části Starozákonní názor na nemoc, i když nevyklučuje přirozené příčiny. Ježíš však prolomil židovský názor o mechanické souvislosti hříchu a nemoci. Nemoc je v Novém zákoně považována pro věřící blahodárným kázeňským prostředkem otcovské Boží lásky⁸¹. Ježíš odpouštěl hříchy a uzdravoval. I apoštolové uzdravovali podle rozkazu Ježíšova a bojovali proti nemoci modlitbou i přirozenými prostředky⁸². Ježíš přirovnává hříšníky k nemocným a staví se na stranu hříšníků, pomáhá jim v obnovení vztahu s Bohem. Svátý Pavel v 1. listu Korint'ánům poukazuje na rozdíl mezi „*tělem tělesným*“⁸³ a „*tělem duchovním*“⁸⁴, kterého dosáhnou věřící v Krista po vzkříšení. Pokud je tělo tělesné nemocné, stává se duchovní mocné⁸⁵. A tak ti, kteří žijí v Kristu, mají sice podíl na jeho slabosti (ne-moci) jsou ale posílení silou vzkříšeného Krista⁸⁶. A proto jsou nemoci křesťana zdrojem jeho chlouby.⁸⁷

V jednotlivých příbězích zázračných uzdravení v evangeliu podle Matouše figurují různé nemoci, tělesné a duševní stavy. V následujících kapitolách je prezentuji s historickým náhledem a popisem, který se častokrát liší od moderní klasifikace nemocí.

⁷⁹ 2Pa 16,12 „V třicátém devátém roce svého kralování onemocněl Ása přetěžkou nemocí nohou. Ale ani ve své nemoci se nedotazoval Hospodina, nýbrž vyhledal jen lékaře.“

⁸⁰ Srov. NOVOTNÝ, Adolf. *Nemoc. Biblický slovník*. Praha: Edice Kalich, 1956, s.489-490

⁸¹ 2K 4,17 „Toto krátké a lehké soužení působí přenesmírnou váhu věčné slávy.“

⁸² 2K 12,8-9 „Kvůli tomu jsem třikrát volal k Pánu, aby mne toho zbavil, ale on mi řekl: „Stačí, když máš mou milost; vždyť v slabosti se projeví má síla.“ A tak se budu raději chlubit slabostmi, aby na mně spočinula moc Kristova.“

⁸³ 1Kor 15,44 „Zasévá se tělo přirozené, vstává tělo duchovní. Je-li tělo přirozené, je i tělo duchovní.“

⁸⁴ 1Kor 15,46 „Nejprve tedy není tělo duchovní, nýbrž přirozené, pak teprve duchovní.“

⁸⁵ 1Kor 15,43 „Co je zaseto v poníženosti, vstává v slávě. Co je zaseto v slabosti, vstává v moci.“

⁸⁶ 2Kor 13,4 „Zemřel sice na kříži v slabosti, ale z Boží moci je živ. I my jsme s ním slabí, ale pro vás budeme společně s ním žít z moci Boží.“

⁸⁷ Srov. NOVOTNÝ, Adolf. *Nemoc. Biblický slovník*, s.490

2.1.1. Malomocenství

Malomocenství (lepra) byla nemoc tropického pásu a některých chudých evropských zemí. Jedná se o infekční onemocnění způsobené *Mycobacterium leprae*. Patologický mikroorganismus napadá primárně nervovou tkáň a později i kůži. Tradiční český název „malomocenství“ odkazuje zřejmě na poškození hmatu, které choroba způsobuje. Nejstarší zmínka o lepře pochází z období cca 1500 př. n. l., nejstarší tělesné pozůstatky vykazující jasné známky tohoto onemocnění sahají až do 4. tisíciletí př.n.l. Nemoc často probíhá bez příznaků a není nijak zvlášť nakažlivá (vyjma kožní formy, která vytvářející velmi infekční vředy). Za určitých okolností může ale dojít k rozvinutí její destruktivní formy. Ta napadá ve velkém nervové a imunitní buňky v periferní nervové soustavě. Ničí lidský imunitní systém a způsobuje znetvořeniny na končetinách a na obličeji (tzv. „Lví obličej“ – facies leontina).⁸⁸

Lepra byla pokládána za nevléčitelnou. Je to celkové onemocnění organismu, začínající trvalou únavou a projevující se nápadnou změnou kůže a sliznice. Objevuje se na kůži v podobě malé hnisavé skvrny, po kterých zůstávají malé bílé jizvy. Tato ložiska se ale spojují a postupně se otevírají v otevřené rány, zachvacují celé tělo. Z počátku jsou bolestivé, později nastupuje znecitlivění. V bibli jsou podrobně předkládány příznaky malomocenství v Lv 13,2-3⁸⁹. Malomocný musel často navštěvovat ke kontrolám kněze. Uznal-li kněz, že se nejednalo o malomocenství, anebo že bylo vyléčeno, musel se uzdravený podrobit očišťovací obřadům. Podle SZ postihovalo malomocenství všechny sociální vrstvy.⁹⁰ Nemocný byl pokládán za kulticky nečistého, byl nucen bydlet mimo komunitu, mimo lidskou společnost. Jeho povinností bylo informovat kolemjdoucí, aby se nepřibližovali. Ježíš uzdravoval malomocné a dotýkal se jich.⁹¹

2.1.2. Posedlost

Posedlost je mnohdy souhrnný termín pro příznaky nevidomosti a hluchoněmosti. V biblickém kontextu jsou ale tyto příznaky považovány jako příznakovost něčeho většího a hlubšího, co člověka posedlo. Tím byly většinou považovány temné,

⁸⁸ <https://cs.wikipedia.org/wiki/Lepra>

⁸⁹ Lv 13,2-3 „Když se někomu objeví na kůži otok nebo vyrážka či bělavá skvrna a na jeho kůži bude příznak malomocenství, bude přiveden ke knězi Áronovi nebo k některému z jeho synů, kněží. Kněz mu prohlédne postižené místo na kůži. Když chloupky na postiženém místě zbělely a ono je napohled hlubší než okolní kůže, je postižen malomocenstvím. Kněz ho prohlédne a prohlásí jej za nečistého.“

⁹⁰ 2Pa 26,21 „Král Uzijáš byl malomocný až do dne své smrti. Jako malomocný bydlel v odděleném domě, poněvadž byl vyobcován z Hospodinova domu. Jeho syn Jótam byl správcem královského domu a soudil lid země.“

⁹¹ Srov. NOVOTNÝ, Adolf. Malomocenství (lepra). *Biblický slovník*, s.396

neviditelné, démonské síly.⁹² Démoni, zlý duchové, nadlidské síly, to mělo podle obecného starověkého názoru za následek fyzické, duševní a ovšem i mravní onemocnění. Démoni podle starověkých představ budí zlé vášně, nezřízené žádosti a snaží se podkopat ctnostný život. I bibliční autoři používají tyto představy, aby jimi znázornili přítomnost a moc zla ve světě, zvláště v lidském životě.⁹³

Starozákonním příkladem posedlého člověka je Saul. Na něm je také vidět, že posedlostí podléhají lidé oslabení hříchem.⁹⁴ V Novém zákoně čteme o chlapci postiženého němou a příznaky epilepsie (Mt 17,14-18), o člověku slepém a němém (Mt 12,22-24) o posedlých (Mt 8,28-34). NZ ukazuje, že zlý duchové poznávají Kristovo Božství mnohem dříve než obyčejní lidé, že nejsou totožní s člověkem, kterého posedli. Ježíš s jejich existencí vážně počítá a učedníky poučuje, že jen modlitbou je možno získat nad nimi moc⁹⁵. Vymítání ďábla pokládal za důkaz, že v jeho osobě přišlo království Boží do tohoto světa⁹⁶. Příkladem je Ježíšova reakce po návratu z první misijní cesty⁹⁷. Ježíš se však i setkává s pokřiveným náhledem svedeného davu, který vidí démona v něm samém⁹⁸. To bylo znamením naprostého odmítnutí Ježíše.⁹⁹

Celkově je v Novozákonní zvěsti mnoho případů posedlosti. Vzniká až dojem, jako by satan zvláštním způsobem soustředil své síly, aby se postavil proti Kristu a jeho následovníkům. Evangelium ukazuje, jak Ježíš rozlišoval mezi běžnou chorobou a nemocí doprovázenou démonskou posedlostí. Tu první uzdravoval vzkládáním rukou, tu druhou tak, že přikazoval démonům odejít¹⁰⁰. Posedlost zřejmě nebyla ve všech případech trvalá, avšak když k ní došlo, často se projevovala násilím¹⁰¹. Moderní psychologie myšlenku posedlosti demony opouští. Tvrdí, že moderním ekvivalentem posedlosti je obvykle rozsáhlý komplex nutkavé neurózy. Křesťanský postoj říká, že

⁹² Srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*, s.204

⁹³ Srov. NOVOTNÝ, Adolf. *Posedlý. Biblický slovník*, s.685

⁹⁴ 1S 16,14 „Duch Hospodinův odstoupil od Saula a přepadl ho zlý duch od Hospodina.“

⁹⁵ Mk 9,29 „Řekl jim: „Takový duch nemůže vyjít jinak než modlitbou.“

⁹⁶ Mt 12,28 „Jestliže však vyháním demony Duchem Božím, pak už vás zastihlo Boží království.“

⁹⁷ L 10,17-20 „Těch sedmdesát se vrátilo s radostí a říkali: „Pane, i démoni se nám podrobují ve tvém jménu.“ Řekl jim: „Viděl jsem, jak satan padá z nebe jako blesk. Hle, dal jsem vám moc šlapat po hadech a štírech a po veškeré síle nepřítele, takže vám v ničem neuškodí. Ale neradujte se z toho, že se vám podrobují duchové; radujte se, že vaše jména jsou zapsána v nebesích.“

⁹⁸ J 8,48 „Židé mu odpověděli: „Neřekli jsme správně, že jsi Samařan a jsi posedlý zlým duchem?“

⁹⁹ Srov. NOVOTNÝ, Adolf. *Posedlý. Biblický slovník*, s.685

¹⁰⁰ Mt 10,8 „Nemocné uzdravujte, mrtvé probouzejte k životu, malomocné očist'ujte, demony vymítejte; zadarmo jste dostali, zadarmo dejte.“

¹⁰¹ Mk 9,18 „Kdekoli se ho zmocní, povalí ho a on má pěnu u úst, skřípe zuby a strne. Požádal jsem tvé učedníky, aby ducha vyhnali, ale nedokázali to.“

démon může chopit potlačené stránky osobnosti a z tohoto místa ovlivňovat jednání člověka.¹⁰²

2.1.3. Ochrnutí

V příběhu uzdravování u Galilejského moře jsou mezi postiženými jmenováni také zmrzačení. Toto slovo a tento druh postižení se v evangeliu vyskytuje pouze na dvou místech¹⁰³. Zatímco běžnější pojmenování označuje ty, kteří se nemohou hýbat (ochrnutí, chromí, kulhaví), patří mezi ně ale i ti, kterým něco chybí (ruka, noha, oko...). Takový člověk podle Starozákonního chápání nesměl do chrámu, nesměl znesvětit bohoslužbu svou neúplností. V takovém přísném pojetí by analogicky nevešel ani do království nebeského. Od Ježíše však pochází výrok, podle něhož se člověk, například bez končetiny, dostane do Božího království spíše, než kdyby tím něčím páchal zlo¹⁰⁴. Ježíš takové lidi (kterým něco chybí) také přijímá do léčení. Pro Ježíšova uzdravení nejsou příliš typičtí, protože Ježíšova uzdravení většinou vypadají jako léčení tělesných problémů, a nikoli navrácení chybějících končetin. Matouš však chce naznačit, že i těchto lidí se Ježíšova zvěst týká.¹⁰⁵

Evangelia zaznamenávají několik případů ochrnutí, které z dosti obecných popisů poskytnutých evangelisty naznačují, že jsou výsledkem organického onemocnění centrálního nervového systému, například paralyzovaný setníkův sluha. Byl evidentně paraplegický a podle příznaků mohl být jeho stav důsledkem kompresní myelitidy způsobené buď nehodou v dřívějším životě, nebo kostní lézí. V každém případě by došlo k organickým změnám v míše a je nepravděpodobné, že by se podílely faktory psychické, které by dokázaly přetvořit emoční stav na fyzické symptomy jako je paralýza nebo slepota.¹⁰⁶

¹⁰² WRIGHT J.S.: Posedlost, démonská. In. DOUGLAS, J.D. (ed). *Nový biblický slovník*. Praha: Nakladatelství Návrat domů, 2017, s.798

¹⁰³ Mt 15,30 „Tu se k němu sešly celé zástupy a měly s sebou chromé, mrzáky, slepé, hluchoněmé a mnohé jiné. Kladly je k jeho nohám a on je uzdravil“

Mt 18,8 „Jestliže tě tvá ruka nebo noha svádí k hříchu, utni ji a odhod' pryč; lépe je pro tebe, vejdeš-li do života zmrzačený nebo chromý, než abys byl s oběma rukama či nohama uvržen do věčného ohně.“

¹⁰⁴ Mt 18,8 „Jestliže tě tvá ruka nebo noha svádí k hříchu, utni ji a odhod' pryč; lépe je pro tebe, vejdeš-li do života zmrzačený nebo chromý, než abys byl s oběma rukama či nohama uvržen do věčného ohně.“

¹⁰⁵ Srov. MRÁZEK, Jirí. *Evangelium podle Matouše*, s.274

¹⁰⁶ Srov. HARRISON. R. K.: Disease. In CRIM, Keith – FURNISH, Victor – BAILEY, Lloyd Richard – BUCKE, Emory Stevens (ed). *The Interpreter's Dictionary of the Bible*. Nashville: Abingdon Press, 1986, Volume I., s.851

2.1.4. Krvácení

Krvácením je míněn výtok krve, ať už viditelný nebo skrytý, přirozený nebo způsobený. Ve Starém zákoně s sebou krvácení přinášelo obřadní poskvrnění, čímž se uvalilo vážné a zásadní omezení na náboženský a společenský život jednotlivce. Krev byla považována za posvátnou a veškerý kontakt s ní byl přísně zakázán. V Novém zákoně se setkáváme s krvácející ženou, která je předmětem Ježíšova léčebného zázraku (Mt 9,20-22). Nejpravděpodobnější příčinou byl děložní fibromyom (myom).¹⁰⁷

Kontakt s krví měli Izraelité zakázán ve všech podobách. Menstruace byla zvláště poskvrňující událost, která zahrnovala nařízení sedmi dní kultické nečistoty¹⁰⁸. Charakter obřadního znečištění byl takový, že jakýkoli předmět, který přišel do kontaktu se ženou během období menstruace byl považován za nečistý. Ale i každý muž, který přišel do fyzického kontaktu s menstruačním výtokem, byl sedm dní považován za obřadně nečistého. Sexuální styk během menzes byl ale přísně zakázán, pod pohružkou přísné sankce¹⁰⁹. V případech menoragie (nepřiměřeně prodloužené menstruace) nebo hypermenorey (bohatá menstruace) byla žena po celou dobu krvácení a dalších sedm dní považována za nečistou, po které byly předepsány obřady pro očistu¹¹⁰. Skutečnost, když se krvácení objevilo během porodu, znamenalo, že porod byl obklopen určitým stupněm znečištění, i když samotné dítě bylo vždy považováno za obřadně čisté.¹¹¹

Krev je důležitým a symbolickým prvkem v Písmu svatém. Krev pečeti smlouvy, když jsou přijaty závazky. Krev zřizuje svazek společného života mezi Bohem a Izraelem. Porušit smlouvu by tedy znamenalo postavit se na odpor životu, který člověk sdílí

¹⁰⁷ Srov. HARRISON. R. K.: Disease. In CRIM, Keith – FURNISH, Victor – BAILEY, Lloyd Richard – BUCKE, Emory Stevens (ed). *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, s.851

¹⁰⁸ Lv 15,19-24 „Když má žena výtok, totiž svůj pravidelný krvavý výtok, bude v období svého krvácení nečistá sedm dní. Každý, kdo by se jí dotkl, bude nečistý až do večera. Všechno, na čem by ležela v období svého krvácení, bude nečisté, a všechno, na čem by seděla, bude nečisté. Každý, kdo by se dotkl jejího lůžka, vypere si šaty, omyje se vodou a bude nečistý až do večera. Každý, kdo by se dotkl jakéhokoli předmětu, na kterém seděla, vypere si šaty, omyje se vodou a bude nečistý až do večera. Jestliže se dotkne něčeho, co bylo na lůžku či na předmětu, na němž seděla, bude nečistý až do večera. Jestliže s ní bude muž obcovat a ulpí na něm její krvácení, bude nečistý sedm dní a každé lůžko, na němž by ležel, bude nečisté.“

¹⁰⁹ LV 20,18 „Kdyby někdo spal se ženou v období její nečistoty, odkryl její nahotu a obnažil zdroj jejího krvácení a ona by nechala odkryt zdroj svého krvácení, budou oba vyobcováni ze společenství svého lidu.“

¹¹⁰ Lv 15,25-30 „Když má žena dlouhotrvající krvotok mimo období svého krvácení nebo když výtok trvá déle než obvyklé krvácení, bude trvat její nečistota po všechny dny výtoku. Bude nečistá jako v období svého krvácení. Každé lůžko, na němž by ležela kterýkoli den svého výtoku, bude jako lůžko v období jejího krvácení. Každý předmět, na němž by seděla, bude nečistý jako při nečistotě jejího krvácení. Každý, kdo by se jich dotkl, bude nečistý; vypere si šaty, omyje se vodou a bude nečistý až do večera. Jestliže bude očištěna od svého výtoku, odpočítá si sedm dní a potom bude čistá. Osmého dne si vezme dvě hrdličky nebo dvě holoubata a přinese je knězi ke vchodu do stanu setkávání. Kněz připraví jedno v oběť za hřích a druhé v oběť zápalnou. Tak za ni kněz vykoná pro nečistotu jejího výtoku smírčí obřady před Hospodinem.“

¹¹¹ Srov. HARRISON. R. K.: Healing. In CRIM, Keith – FURNISH, Victor – BAILEY, Lloyd Richard – BUCKE, Emory Stevens (ed). *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, s.545

s Bohem¹¹². Nová smlouva je zpečetěna v Ježíšově krvi na kříži. A jako věčná smlouva¹¹³ nebude a nemůže být porušena. Její účinnost bude lepší než účinnost první smlouvy¹¹⁴. Bůh uskutečňuje krví svého vlastního Syna mimořádné společenství života mezi sebou a lidmi, které tak činí „účastníky své vlastní přirozenosti“¹¹⁵ a svého vlastního bohatství.¹¹⁶

2.1.5. Slepota

Slepota byla v krajinách předorientálního podnebí těžkou a rozšířenou chorobou. Podle rabínského výroku jsou čtyři druhy postižení podobné se smrtí: chudý, malomocný, bezdětný a slepý. Doporučované prostředky proti slepotě byly vesměs pověrečného rázu. Uzdravení slepých tak patří k velkým očekáváním staré smlouvy¹¹⁷ a je znakem mesiášského času. Již v tradici se mluvilo o slepotě v přeneseném smyslu.¹¹⁸

Na východě byla slepota velmi rozšířena. Byl to následek jednak onemocnění neštovicemi, zvláště však očních zánětů, jež byly potencovány trvalým slunečním jasnem, špínou a hmyzem. Slepota provázela i malárii. Starozákonní postava Lea dcera Lábanova trpěla pravděpodobně očním zánětem¹¹⁹. Také vysoký věk někdy přinášel slepotu¹²⁰. Věřilo se, že slepota byla navštívením Božím, Boží vůlí¹²¹. Vylučovala z výkonu kněžství, ale na druhé straně však zákon nařizoval ohleduplnost k slepým a stíhal přísnými tresty ty, kdo jim nějak ubližovali¹²². Oslepování zajatců byla také obvyklá praxe tehdejších vítězů bitev a válek. Bible vypravuje o několika případech, kdy lidé byli dočasně raněni slepotou¹²³. Za dnů Ježíšových bylo v Palestině mnoho slepých žebráků.

¹¹² Ex 24,6 „Mojžíš vzal polovinu krve a vлил ji do mís a druhou polovinou pokropil oltář.“

¹¹³ Žd 13,20 „A Bůh pokoje, který pro krev stvrzující věčnou smlouvu vyvedl z mrtvých velikého pastýře ovcí, našeho Pána Ježíše.“

¹¹⁴ Žd 8,6 „Avšak Ježíš dosáhl vznešenější služby, právě tak jako je prostředníkem vyšší smlouvy, založené na lepších zaslíbeních.“

¹¹⁵ 2Pt 1,4 „Tím nám daroval vzácná a převeliká zaslíbení, abyste se tak stali účastnými božské přirozenosti a unikli zhoubě, do níž svět žene jeho zvrácená touha.“

¹¹⁶ Srov. LELIÉVRE A.: Krev. In ALLMEN, Jean-Jacques von (ed). *Biblický slovník*. Praha: Edice Kalich, 1987, s.122

¹¹⁷ Iz 29,18 „I uslyší v onen den hluší slova knihy a oči slepých prohlédnou z temnoty a ze tmy.“

¹¹⁸ Srov. HÁJEK, Miloslav. *Evangelium podle Matouše, část I., výklad kapitol 1-9*, s. 249-250

¹¹⁹ Gn 29,17 „Lea měla mírné oči, Ráchel byla krásné postavy, krásného vzezření.“

¹²⁰ Gn 27,1 „Když Izák zestárl, jeho oči vyhasly, takže neviděl. I zavolal svého staršího syna Ezaua a řekl mu: „Můj synu!“ On mu odpověděl: „Tu jsem.“

¹²¹ Ex 4,11 „Hospodin mu však řekl: „Kdo dal člověku ústa? Kdo působí, že je člověk němý nebo hluchý, vidící nebo slepý? Zdali ne já, Hospodin?“

¹²² Lv 19,14 „Nebudeš zlořečit hluchému a slepému nepoložíš do cesty překážku, ale budeš se bát svého Boha. Já jsem Hospodin.“

¹²³ Gn 19,11 „Ale muže, kteří byli u vchodu do domu, malé i velké, ranili slepotou, takže nebyli schopni nalézt vchod.“

Ježíš je uzdravoval různými způsoby, ale vždy to byl výraz jeho Božské moci. Také Pavlův „osten v těle“¹²⁴ byl slabostí zraku. Radu na léčbu očních onemocnění nacházíme i v závěrečné knize bible¹²⁵, kde můžeme z kontextu vyčíst obvyklost takových neduhů a s tím i kollyrium¹²⁶ jako běžnou součást osobního vybavení. Slepota tělesná je v bibli velmi často obrazem slepoty duchovní, náboženské i mravní. Starý zákon staví slepotu¹²⁷ do jedné řady s pomínutím smyslů a tupostí srdce¹²⁸. Taková slepota je jednak přirozeným stavem hříšného, který se odvrátil od Boha, Bohu nepoddaného člověka, ale i Božím trestem za zatvrzelost¹²⁹. Hospodin ale také otvírá oči slepých¹³⁰ a úkolem předpovídaného mesiáše bude otvírat slepé oči.¹³¹ Ježíš nazývá farizeje „slepými vůdci“¹³² kteří vedou pouze do zkázy. Ovšem, farizeové jsou slepí úmyslně. Uskutečňuje se na nich Ježíšovo prohlášení: „Přišel jsem na tento svět k soudu: aby ti, kdo nevidí, viděli, a ti, kdo vidí, byli slepí“¹³³. Obrazně slepota a krátkozrakost charakterizují toho, kdo si neuvědomuje spásitelné důsledky víry a neuplatňuje je ve svém denním životě.¹³⁴

2.1.6. Němota

Němota byla ve starověku považována za těžký úděl uložený božstvem, nebo zlými duchy. Podobný názor se nalézá i v bibli. Hospodin je původcem němoty¹³⁵, ale i návratu řeči¹³⁶. Novozákonní zvěstí je spojení němoty s ďáblem.¹³⁷

Němý je v příběhu uzdravení (Mt 9,32-34) označen řeckým pojmem „Kófos“, což znamená primárně hluchý. Ten se ale od narození současně nenaučil mluvit. Byl tudíž hluchoněmý.¹³⁸

¹²⁴ 2K 12,7 „A abych se nepovyšoval pro výjimečnost zjevení, jichž se mi dostalo, byl mi dán do těla osten, posel satanův, který mne sráží, abych se nepovyšoval.“

¹²⁵ Zj 3,18 „Radím ti, abys u mne nakoupil zlata ohněm přečištěného, a tak zbohatl; a bílý šat, aby ses oblékl a nebylo vidět tvou nahotu; a mast k potření očí, abys prohlédl.“

¹²⁶ Kollyrium je rostlinná látka užívaná v kosmetice jako černé barvivo, oční mast (krém) nebo i oční kapky

¹²⁷ Dt 28,28 „Hospodin tě raní šílenstvím, slepotou a pomatením mysli.“

¹²⁸ Iz 42,19 „Kdo byl slepý, ne-li můj služebník? Kdo byl hluchý jako můj posel, jehož jsem vyslal? Kdo byl slepý jako ten, za něhož jsem zaplatil, slepý jak služebník Hospodinův?“

¹²⁹ Iz 29,10 „To Hospodin vylil na vás ducha mrákoty, zavřel vaše oči, totiž proroky, a zahalil vaše hlavy, totiž vidoucí.“

¹³⁰ Z 146,8 „Hospodin otvírá oči slepým, Hospodin sehnuté napřimuje, Hospodin miluje spravedlivé.“

¹³¹ Iz 35,5 „Tehdy se rozevrou oči slepých a otevrou se uši hluchých.“

¹³² Mt 15,14 „Nechte je: slepí vedou slepé. A když vede slepý slepého, oba spadnou do jámy.“

¹³³ J 9,39

¹³⁴ Srov. NOVOTNÝ, Adolf. Slepec, slepota. *Biblický slovník*, s.896-897

¹³⁵ Ex 4,11 „Hospodin mu však řekl: „Kdo dal člověku ústa? Kdo působí, že je člověk němý nebo hluchý, vidící nebo slepý? Zдали ne já, Hospodin?“

¹³⁶ Ez 24,27 „V onen den se ti otevrou ústa v přítomnosti toho, kdo vyvázl, a ty promluvíš a nebudeš už němý. Jsi jim předzvěstí. I poznají, že já jsem Hospodin.“

¹³⁷ Srov. NOVOTNÝ, Adolf. Němý. *Biblický slovník*, s.491

¹³⁸ Srov. HÁJEK, Miloslav. *Evangelium podle Matouše, část I., výklad kapitol 1-9*, s.254

2.1.7. Odumřelá končetina

Odlišnou kategorií je muž s ochrnutou rukou. Písmo svaté tento stav popisuje řeckým slovem xéros (suchý). Mužova ruka byla omezena v růstu a byla ochrnutá. Lze předpokládat, že se jednalo o dlouhodobý stav, který nebyl život ohrožující nemocí, která by vyžadovala okamžitou intervenci. Mohlo se jednat o následek úrazu, spíše než o vrozenou anomálii. Terminologicky je obtížně odlišení od skutečnosti ochrnuté končetiny.

2.1.8. Náměsíčnost

S náměsíčností se setkáváme v příběhu uzdravení malého chlapce o kterého prosí jeho otec a jehož uzdravení se nedařilo učedníkům. Příznaky nemoci otec barvitě líčí: „*hrozně trpí*“, „*často padá do ohně a vody*“. Výraz náměsíčný je překladem řeckého „seléniazetai“, které dává stav nemocného do souvislosti s fázemi měsíce, či dokonce s měsíční bohyní Seléné. Evangelista nám podrobně předkládá příznaky onemocnění, které odráží starověké představy o epilepsii. Slovo epilepsie se odvozuje od řeckého slova „epilambanó“ (uchopit, zmocnit se). Zjevný odkaz na záchvat, jimiž epileptici trpí. V židovském apokalyptickém prostředí evangelií byly tyto záchvaty přisuzovány démonům, jež zcela ovládal hlavní démon Satan. Co se týká starověkých představ o epilepsii jako „svaté nemoci“, které jsou připisovány Hippokratovi, se autor staví proti obecně rozšířeným představám tehdejšího světa a radí léčbu přirozenými prostředky. Evangelní pojednání přijímá za své populární představy a ne lékařský pohled.¹³⁹

2.2. Typologie zázraků

V této podkapitole prezentuji jednotlivé zázraky uzdravení z perspektivy jejich vnějšího znamení. Představuji jednotlivé viditelné způsoby zázračných skutků Ježíše Krista a nastíním i některé biblické, historické i odborné souvislosti s gesty a vnějšími znameními zázraků. Názvy jednotlivých podkapitol volím podle zázračné události, ke které se vztahuje. Podrobnějšímu rozboru se pak věnuji v kapitole „Analýza zázraků“, která nahlíží na zázraky z dalších perspektiv, včetně rozboru konkrétních zázraků.

¹³⁹ Srov. HARRINGTON, J. Daniel. *Evangelium podle Matouše*, s.287

V úvodu ale podrobněji zmíním o samotné skutečnosti zázraku, jak je definován, jak na zázrak nahlíží Písmo svaté.

2.2.1. Co je zázrak

Zázrak je v bibli označován více pojmy. Hebrejský výraz „néker“ znamená nešťastný osud nebo neštěstí, na dalších místech se nachází pojem „mofet“ a „pele“ to již znamená něco co vzbuzuje úžas, podiv, uleknutí. V Novém zákoně jde o výrazy „sémeion“ a „teras“, které mají více významů, ale znamenají věc událost, podivuhodnost. České termíny ukazují na něco, co nemůže být vysvětleno samozřejmými příčinami a je to umístěno „za zrakem“.¹⁴⁰

Pro Písmo svaté je zázrak něco, v čem vidí člověk jednat Boha¹⁴¹, ale především označuje bible tímto slovem události, ve kterých se zvláště zřetelně projevuje Boží moc a vůle k záchraně člověka. V Novém zákoně k nim dochází v souvislosti s Kristovou dobrotou. Jde o zvláštní věci, které vzbuzují údiv a které něco naznačují. Bývají nazývány „zázraky“, „znamení“, „skutky“, „mocné činy“. Zázrak by se také dal charakterizovat, jako mobilizace velkých sil ve prospěch člověka, a to vždy ve spojitosti se spásou a soudem, a především se samotným Kristem. V zázraku se nejedná o svévolný, cizí Boží zásah, jako by Bůh rušil své vlastní dílo, které stvořil. Naopak zázrak se neprotiví silám stvoření, ale právě jim umožňuje uplatnit se podivuhodně úspěšně, v souladu s „touhou“ a „očekáváním“, kterým je prostoupeno tvorstvo¹⁴². Zázrak přivádí člověka k tomu, aby si uvědomil, že neví, co všechno se v něm samotném i ve světě může stát. Člověk žasne, když mu svět dá zahlédnout něco ze svého pravého, definitivního určení. V zázraku cítí věřící člověk začátek působení nového stvoření, do kterého už vstoupil vzkříšený Kristus.¹⁴³

Teologické chápání zázraků vychází ze samotné skutečnosti stvoření, které není v žádném rozporu s realizací Boží svobody. Ale je o osobním vztahu Boha k člověku v odkrytém prostoru dějinného setkání. Bůh je schopen stvořenou kauzalitu nastavit tak, že se člověku může stát zkušeností Boží spásné vůle. Nikdy však nebude možné Boží působení kvantifikovat a tímto způsobem ověřit či vyvrátit. Teprve Ježíšovo slovo odhaluje a dává ve víře pochopení, že nezbadatelné, mimořádné a úžas budící dění může

¹⁴⁰ Srov. NOVOTNÝ, Adolf: Zázrak, zázračně, zázračný. *Biblický slovník*, s.1291

¹⁴¹ Ž 89,6 „Nebesa tí, Hospodine, vzdávají za tvůj div chválu.“

¹⁴² Ř 8,22 „Víme přece, že veškeré tvorstvo až podnes společně sténá a pracuje k porodu.“

¹⁴³ <https://www.pastorace.cz/tematicke-texty/co-je-zazrak-kolektiv-autoru>

být vztaženo k první příčině a tou je Bůh sám. Věřícího člověka, který se odevzdává tomuto slovu, zkušenost přetváří, postupuje nad sebe samu a otevírá se Bohu. Zázrak je Božím činem natolik, nakolik v něm má Bůh za cíl spásu jednoho konkrétního člověka či svého lidu. I když příčina zázraku spočívá v Bohu samotném, zázrak se konkretizuje a spoluutváří až v osobním středu dotyčného člověka. Proto se účinnost Ježíšova uzdravování váže k osobní odpovědi, kterou dává víra konkrétního člověka¹⁴⁴. Ve svém domovském městě nemohl Ježíš učinit žádný zázrak kvůli nevíře obyvatel¹⁴⁵. Na vině zde nebyla jeho neschopnost, ale nedostatek víry na straně člověka, který v zázraku odmítá Boží příchod a místo toho se snaží dostat Boha pod kontrolu tím, že ze zázraku dělá senzaci.¹⁴⁶

2.2.2. Vztažení Ježíšovy ruky

Vložení ruky je od starodávna známé gesto přenášení moci v záporném¹⁴⁷ i v kladném¹⁴⁸ smyslu. Jestliže Ježíš na někoho vloží ruku, dotkne-li se ho, vezme za ruku, pak ho pojímá do své dobré, vysvobozující moci.¹⁴⁹

Kultovní využití vzkládání rukou není křesťanskou zvláštností. V této úloze je znal i římský starověk. Titus Livius v legendárním popisu inaugurace Numy Pompilia uvádí, že augur vložil ruku na Numovu hlavu a pronesl modlitbu k Diovi, aby věštnými znameními naznačil, zda se má Numa stát římským králem.¹⁵⁰

Vzkládání rukou jako viditelné znamení a lidské gesto, skrze které a kterým chce Bůh udělit svého Ducha a určité dary si uchovává stejný význam z dávné historie až do Novozákonní doby. Podle realistické Novozákonní koncepce je toto gesto účinné, ale nikoli magické, jako nástroj jednání Boha, Krista.¹⁵¹ Člověk má na základě své fyziologie k dispozici určitý soubor jednoduchých kontaktních gest, mezi nimiž je vzkládání rukou na hlavu často vnímáno jako zvláště vhodné pro to, aby se vyložilo ve smyslu předávání

¹⁴⁴ Mk 5,34 „A on jí řekl: „Dcero, tvá víra tě zachránila. Odejdi v pokoji, uzdravena ze svého trápení!“

¹⁴⁵ Mk 6,5 „A nemohl tam učinit žádný mocný čin, jen na několik málo nemocných vložil ruce a uzdravil je.“

¹⁴⁶ MÜLLER, Gerhard Ludwig: Ježíšova praxe Božího království. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, s.285

¹⁴⁷ Ex 29,10 „Přivedeš býčka jako dar před stan setkávání a Áron se svými syny vloží ruce na jeho hlavu.“

¹⁴⁸ Dt 34,9 „Jozue, syn Núnův, byl naplněn duchem moudrosti. Mojžíš totiž na něho vložil své ruce. Izraelci ho poslouchali a činili, jak přikázal Hospodin Mojžíšovi.“

¹⁴⁹ Srov. HÁJEK, Miloslav. *Evangelium podle Matouše, část I., výklad kapitol 1-9*, s. 245

¹⁵⁰ <http://www.david-zbiral.cz/vzkladruk.htm>

¹⁵¹ Srov. BERNOUILLI M.: Vkládání rukou. In ALLMEN, Jean-Jacques von (ed). *Biblický slovník*, s.317-318

jakési síly či úřadu. I to je jedna z možných vysvětlení původu vzkládání rukou v raných křesťanstvích.¹⁵²

2.2.3. Ježíš se dotýká nemocného

Doteky nesou významná neverbální poselství. Stisk podané ruky nás informuje o charakteru našeho protějšku a také o našem emočním rozpoložení, poplácání na rameno může nést význam pochvaly, také ale povzbuzení a rozdíl jasně rozpoznáme. Pohlazení mohou mít desítky odstínů od něžných po vášnivé, stejně jako objetí, které navíc vypovídá mnoho o psychosomatické kondici aktérů. Dotýkáme se vzájemně, abychom zdůraznili význam slovního sdělení, abychom se podělili o svoje pocity. Psychologie obzvláště silně hodnotí spojení doteku a explicitní pozornosti věnovanou druhému. Žádný jiný tělesný smysl nezachytí více emocí než ten taktilní. Dotyk je v účinku desetkrát silnější než samotná slova, i kdyby byla plná emocí a sofistikovaně volená. Vzpomínky na uklidňující dotykové podněty v dětství mohou být za pozitivními pocity při vnímání takových podnětů v dospělosti. Dotyková oblast může nést i negativní náboj. Medicína zná techniku tzv. Healing Touch¹⁵³. Ta prohlašuje, že jde o předávání specifické energie. Výsledky byly potvrzeny náročnými experimenty, které splňují přísná kritéria vědecké studie prokazující, že dotek skutečně zlepšuje zdravotní stav.¹⁵⁴

Když přistupuje lékař ke svému nemocnému, bere jej za ruku, dotýká se ho. Záměr takového gesta je velmi široký. Nejen, že při samotném dotyku sbírá informace o těle nemocného a hodnotí velké množství vjemů, které mu napovídají o příznacích a možných nemocech. Dotekem se i stává účastníkem životního příběhu pacienta, do kterého tímto způsobem vstupuje. Záleží ale na podstatě takového úkonu i naší vůli. Jako lékař, který se lidského těla dotýká již více jak třicet let mohu z vlastní empirické zkušenosti říct, že dotykem se otevírá oboustranný informační kanál, který informace nejen přijímá, ale i vysílá. Z toho zjištění vyplývá jedna velmi podstatná skutečnost. Dotyk je pouze formou, ale náplň jí dáváme my. Aby fungoval jak má v pozitivním účelu, musí být náplň pouze jedna a tou je láska.

¹⁵² <http://www.david-zbiral.cz/vzkladruk.htm>

¹⁵³ Forma doplňkové a alternativní medicíny založená na přesvědčení, že lidským tělem proudí vitální energie. Říká se, že tato energie je vyvážena nebo posílena praktikujícími, kteří přecházejí rukama po těle pacienta nebo se ho jemně dotýkají. Léčivý dotek se zkoumá u pacientů, kteří dostávají léčbu rakoviny, aby se zjistilo, zda může zlepšit kvalitu života, posílit imunitní systém nebo snížit vedlejší účinky. Léčivý dotek je druh energetické terapie. Nazývá se také terapeutický dotek.

¹⁵⁴ Srov. HONZÁK, Radkin. *Psychosomatická prvouka*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o., 2017, s.209-2015

Pomocí dotyku udržujeme svůj kontakt s realitou v jaké se nacházíme, ve které žijeme. Sbíráme o ní informace a svým způsobem nás dotyk pomáhá do reality zařazovat. Ježíšův léčebný dotyk znamenal pro nemocné kontakt s jinou realitou a to s Božím královstvím, které je v Kristu přítomno.

2.2.4. Ježíš vydává pokyn

V Novém zákoně je pokyn, příkaz označován řeckým slovem „etolé“, což znamená zákon, zvláště se myslí desatero. Během svého veřejného působení vydává Ježíš celou řadu pokynů s různým stupněm a důrazem imperativní složky. Přijímá i učí desatero, bere ho velmi vážně, jako podmínku vstupu do života¹⁵⁵, ovšem jako mesiášský zákonodárce prohlubuje význam jednotlivých příkazů a pranýřuje tehdejší bohoslovce, že zlehčují, ruší i přestupují příkázání Boží. Ježíšovou reakcí je ustanovení dvojitého příkázání, které vytváří navzájem organickou jednotu¹⁵⁶. Sám toto příkázání hodnotí: „*Na těch dvou příkázáních spočívá celý Zákon i Proroci*“¹⁵⁷. O příkázání ve smyslu pověření mluví Ježíš i v souvislosti s převzetím úkolu od Otce a podrobení se jeho vůli¹⁵⁸. V podobném smyslu, ale s větším důrazem na imperativní složku mluví Ježíš o novém příkázání, jež dává svým učedníkům a nařizuje jim milování se navzájem, tak jak on miluje je. Zachovávání a respektování Ježíšových příkazů, jednání podle jeho vůle a jeho slov, je důkazem lásky k němu. Smlouva Boží s Izraelem se uskutečňuje v Mojžíšově zákoně a plněním Božích příkazů je smlouva s Bohem utvrzována a jejich neplněním porušována. V Novém zákoně je tato smlouva uskutečněna v Ježíši Kristu, jímž Bůh uplatňuje své smluvní nároky na člověka. Jinak řečeno je Ježíš Kristus pro lidi jediným svrchovaným příkazem Božím.¹⁵⁹

V uzdravovacích zázracích Ježíš vydává pokyn nebo lépe rozkaz, léčí jeho slovo. Vystupuje jako někdo, kdo má autoritu. Jeho současníci v něm viděli Mistra, někteří pravého Učitele, další jej považovali na Proroka. On sám o sobě říkal, že je více než

¹⁵⁵ Mt 19,17 „On mu řekl: „Proč se mě ptáš na dobré? Jediný je dobrý! A chceš-li vejít do života, zachovávej příkázání!“

¹⁵⁶ Mk 12,29-31 „Ježíš odpověděl: „První je toto: ‚Slyš, Izraeli, Hospodin, Bůh náš, jest jediný pán: miluj Hospodina, Boha svého, z celého svého srdce, z celé své duše, z celé své mysli a z celé své síly!‘ Druhé je toto: ‚Miluj svého bližního jako sám sebe!‘ Většího příkázání nad tato dvě není.“

¹⁵⁷ Mt 22,40

¹⁵⁸ J 10,18 „Nikdo mi ho nebere, ale já jej dávám sám od sebe. Mám moc svůj život dát a mám moc jej opět přijmout. Takový příkaz jsem přijal od svého Otce.“

¹⁵⁹ Srov. NOVOTNÝ, Adolf: Příkázání. *Biblický slovník*, s.747-748

prorok. Zcela unikátní poznání o tom, kdo a kým Ježíš je měli démoni, kteří v něm ihned rozpoznali Božího Syna a vydaný příkaz bez prodlení splnili.¹⁶⁰

2.2.5. Člověk se dotýká Ježíše

O dotyku bylo podrobně pojednáno v kapitole 2.2.3. Tato kapitola se věnuje podobné skutečnosti, avšak v opačném směru, kdy v biblickém příběhu přistupuje člověk k Ježíši, téměř potají, zezadu. Nedotýká se přímo Ježíše, dotýká se jeho oblečení. Tento údaj je zásadní v posouzení této události. Iniciativa je na straně člověka. Samotný dotyk není podstatný, podstatný je obsah, který nemocného přivádí, jeho motiv. A tím je víra. Je zcela zásadním rozdílem dotknout se bez víry a s vírou. Ježíš také v tomto duchu reaguje.

2.2.6. Léčí víra

Evangelista Matouš vidí v postavení víry klíčový prvek evangelního poselství. Otázka víry je otázkou osobního spolehnutí na Ježíše jako pomocníka. Je patrné, že v celé kompozici kapitol 8-9 přináší Matouš svědectví o Ježíšových činech jako odpovědi na očekávání prosebníků (např. uzdravení malomocného) nebo v protikladu (např. uzdravení dvou slepců). Ježíš ověřuje přítomnost víry u protistrany, výslovně vyžaduje jejího slovního vyznání, protože bez víry by jeho exorcivní moc vyšla do prázdna. Souvislost víry a spásy je evangelistou formulována zásadní větou: „*tvá víra tě zachránila*“¹⁶¹; „*podle vaší víry se vám staň*“¹⁶². Takovým způsobem klade Matouš důraz na adresáta Kristova slitování a naši odevzdanou důvěru v něho. Tím je vysvětlena vzájemnost vztahu mezi Ježíšem a námi: On se v lásce slitovává, my na něho ve víře spoléháme.¹⁶³

Víra působí v Ježíšově nepřítomnosti, i na dálku. Po ukončení svého poslání v Izraeli je Ježíš nepřítomný, ale jeho síla působí v těch, kdo jako první uviděli a uvěřili, a pokračuje také v těch, kteří třebaže neviděli věří (Jan 20,29¹⁶⁴). Víra otvírá doširoka cestu Božímu zásahu mimo jakékoli kulturní a náboženské bariéry v jakémkoli čase, tehdy i dnes.¹⁶⁵

¹⁶⁰ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s.92

¹⁶¹ Mt 9,22

¹⁶² Mt 9,29

¹⁶³ Srov. HÁJEK, Miloslav. *Evangelium podle Matouše, část I., výklad kapitol 1-9*, s. 252-254

¹⁶⁴ Jan 20,29 „Ježíš mu řekl: „Že jsi mě viděl, věříš. Blahoslavení, kteří neviděli, a uvěřili.“

¹⁶⁵ Srov. FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše*, s.335-336

Ježíš v příbězích nejen víru chválí, ale i pranýřuje její nedostatek, tak jak je tomu v příběhu uzdravení posedlého chlapce (Mt 17,14-21). Zde Ježíš kritizuje učedníky za nedostatečnou víru, která jim neumožnila posedlého chlapce vyléčit. Nejedná se ale o ojedinělou reakci Kristovu. Matouš nám předkládá v evangeliu několik okamžiků, kde na malověrnost ukazuje. Bez víry hodnotí nejen učedníky, ale i zástupy (Mt 12,39¹⁶⁶). Malá víra nestačí na velké zlo, upadne pak do nedůvěry až úplně zanikne (Mt 14,31¹⁶⁷). Bůh s námi jedná podle naší víry, která pak otvírá volný průchod jeho moci (Mt 8,13¹⁶⁸). Malá víra je charakteristická pro učedníka (Mt 14,31¹⁶⁹), který je stále v nebezpečí, že upadne do nevíry.¹⁷⁰

2.3. Analýza zázraků

Evangelia popisují tři druhy Ježíšových zázraků. Jedná se o ovlivňování přírody, uzdravování a exorcismy. U každého zázraku je možné sledovat způsob jeho provedení, cíl jeho působení, okolnosti za kterých se stal, ale i jeho teologii a souvislosti, které přesahují zemi i dobu. V následující kapitole se zaměřím na jednotlivé zázračné skutky uzdravení u Matouše a podrobím je rozboru s kontextem Starozákonní i Novozákonní zvěsti a jejich teologii.

Podle Písma je zázrakem vše, co nějak odkazuje na Boha, ukazuje k němu a dává okoušet jeho bezprostřední blízkost, také nese na sobě rysy nápadnosti, mimořádnosti, neočekávanosti a naléhavosti. Zázrakem tedy může být i to, co lze vysvětlit přirozeným způsobem, avšak v dané situaci upozorňuje věřícího člověka na bezprostřední blízkost a jednání Boží. Proto bývá se zázrakem spojen údiv i zděšení těch, kteří se stali jeho svědky. Novodobá věda měla proti zázrakům řadu námitek.¹⁷¹

Matoušovo přepracování Markovských zdrojů zvýrazňuje Ježíšovu úlohu. Pozornost směřující k dualistickému eschatologickému rámci, v němž jsou tyto příběhy vyprávěny se přidává k našemu hodnocení významu Ježíšových skutků. Nejsou jen okázalou podívanou, nýbrž jsou pojaty jako součást daleko širšího významu proklamace

¹⁶⁶ Mt 12,39 „On však jim odpověděl: „Pokolení zlé a zpronevěřilé si hledá znamení; ale znamení mu nebude dáno, leč znamení proroka Jonáše.“

¹⁶⁷ Mt 14,31 „Ježíš hned vztáhl ruku, uchopil ho a řekl mu: „Ty malověrný, proč jsi pochyboval?“

¹⁶⁸ Mt 8,13 „Potom řekl Ježíš setníkovi: „Jdi, a jak jsi uvěřil, tak se ti staň.“ A v tu hodinu se sluha uzdravil.“

¹⁶⁹ Mt 14, 31 „Ježíš hned vztáhl ruku, uchopil ho a řekl mu: „Ty malověrný, proč jsi pochyboval?“

¹⁷⁰ FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše*, s.371

¹⁷¹ Srov. NOVOTNÝ, Adolf. *Zázrak, zázračně, zázračný. Biblický slovník*, s.1291

přicházejícího království Božího. Nad nemocemi, hříchem i přírodními jevy postupně vítězí ten, kdo je schopen skutků, které jsou obvykle přisuzovány Boží moci.¹⁷²

Evangelisté líčí Ježíše jako divotvůrce. V biblickém pojetí zázraků je taková postava nástrojem, skrze kterou se projevuje Boží moc. Nejznámějším biblickým divotvůrcem (kromě Ježíše) je prorok Eliáš. V mnoha ohledech je prorok z 9 stol.př.Kr. nejprůhodnějším biblickým předobrazem Ježíše jako divotvůrce. Jsou tu však některé pozoruhodné rozdíly. V Ježíšově tradici je větší důraz na uzdravení lidí a téměř v každém případě je zmínka a důraz na víru nemocného či jeho nejbližších. V tradici o Eliášovi vystupuje prorok očividně jako nástroj Boží moci, zatímco Ježíš jedná na základě své vlastní moci a autority Božího Syna. Novým prvkem v životním příběhu u Ježíše a jeho zázračných příbězích je skutečnost, že Boží Syn je nucen, pokud chce nemocného uzdravit, vyhánět zlé demony, kteří způsobují těžké nemoci. Ježíš tím zasazuje těžkou ránu Satanovu království. Démoni jsou postavy, ale i symboly zla, nevíry a hříchu. V obrazu Eliáši není přítomna tematika ničení démonů a porážka apokalyptických sil zla.¹⁷³

2.3.1. Vztažení rukou

Pojetí vztažení rukou má odlišné pojetí ve Starém a Novém zákoně. Pro dokreslení Novozákonního odkaz u tohoto úkonu, není možné se omezit pouze na Novozákonní zvěst. Úkony spojené s vkládáním rukou tvořily důležitou část starověkých rituálů, ať šlo o modlitbu nebo o požehnání. Když Jákob žehnal Josefovým synům položil své ruce na jejich hlavy¹⁷⁴, a podobně žehná Ježíš dětem, které k němu přinášeli¹⁷⁵. Ježíš se také dotýká nemocných, vkládá na ně ruce a léčí je. Ruce vkládají i apoštolové¹⁷⁶. Úkon symbolizoval předání duchovního požehnání.¹⁷⁷

V odkazu starého zákona vidíme ve vzkládání rukou nejprve rituální gesto, kterým člověk předává své vlastnosti a svou osobnost na obětní zvíře¹⁷⁸ nebo na člověka¹⁷⁹. Tímto způsobem se uskutečňuje zastoupení osoby. To znamená, že je člověk

¹⁷² Srov. HARRINGTON, J. Daniel. *Evangelium podle Matouše*, s.150

¹⁷³ Tamtéž, s.159-160

¹⁷⁴ Gn 48,14 „I vztáhl Izrael pravici a položil ji na hlavu Efrajima, který byl mladší, a levici na hlavu Manasesovu. Zkřížil ruce úmyslně, ačkoli prvorozený byl Manases.“

¹⁷⁵ Mk 10,16 „Objímal je, vzkládal na ně ruce a žehnal jim.“

¹⁷⁶ Sk 9,11-12 „Pán mu řekl: „Jdi hned do ulice, která se jmenuje Přímá, a v domě Judově vyhledej Saula z Tarsu. Právě se modlí a dostalo se mu vidění, jak k němu vchází muž jménem Ananiáš a vkládá na něj ruce, aby opět viděl.“

¹⁷⁷ Srov. MARSHALL I.H.: Vkládání rukou. In DOUGLAS, J.D. (ed) *Nový biblický slovník*, s.1114

¹⁷⁸ Lv 1,4 „Vloží ruku na hlavu zápalné oběti; ta mu získá zalíbení a zproští ho viny.“

¹⁷⁹ Nu 8,10 „Přivedeš lévíjce před Hospodina a Izraelci na ně budou vkládat ruce.“

plně zastoupen v kultu určitým obětovaným zvířetem nebo levity v chrámové službě. K tomuto prvnímu významu vzkládání rukou se připojuje druhý, který se k němu úzce váže, a tím je zasvěcení, dispozice pro Boha. Proto když Mojžíš vkládá ruku na Jozua¹⁸⁰, ačkoli jde o předání úřadu, je to navíc také zasvěcení pro Boha. Předává se pověření a duch moudrosti, které uděluje Bůh.¹⁸¹ Tento oddíl hovoří o Jozuovi jako o muži, v němž je Duch ještě před aktem ordinace, nicméně Dt 34,9¹⁸² spojuje jeho naplnění Duchem se vzkládáním rukou. Význam tkví v tom, že osobnost obdařená Duchem přijímá dodatečný dar, když je tímto úkonem oddělena ke službě. Současně se toto gesto stává obřadem a zdůrazňuje předání autority.¹⁸³

V odkazu Nového zákona můžeme rozlišovat trojí praktické používání tohoto gesta:

1. Při uzdravování nemocí:

Ačkoli Ježíš nebyl na toto gesto vázán, přesto při svých zázracích uzdravování vkládal na nemocného ruce jako znamení a prostředek působení Krista. Tento akt ukazuje, že Ježíš není pouhým léčitелеm, ale že jedná ve jménu Boha, je naplněn jeho Duchem a předává nemocným Ducha života, který se projeví uzdravením. To, co činí Ježíš s plnou autoritou Božího Syna za své pozemské služby, pokračuje prostřednictvím jeho učedníků církev svatá, podle příkazu a zaslíbení vzkříšeného Krista¹⁸⁴, jako předzvěst Božího království.¹⁸⁵

2. Ve spojení se křtem:

V úvodu epištoly Židům klade vedle sebe autor křest a vzkládání rukou¹⁸⁶, a to ne náhodou. Stejně tak ve dvou obdobných zprávách, kniha Skutků¹⁸⁷ jasně ukazuje,

¹⁸⁰ Nu 27,18 „I řekl Hospodin Mojžíšovi: „Vezmi k sobě Jozua, syna Núnova, muže, v němž je duch, a vlož na něho ruku.“

¹⁸¹ Srov. BERNOUILLI M.: Vkládání rukou. In ALLMEN, Jean-Jaques von (ed). *Biblický slovník*, s.317-318

¹⁸² Dt 34,9 „Jozue, syn Núnův, byl naplněn duchem moudrosti. Mojžíš totiž na něho vložil své ruce. Izraelci ho poslouchali a činili, jak přikázal Hospodin Mojžíšovi.“

¹⁸³ Srov. MARSHALL I.H.: Vkládání rukou. In DOUGLAS, J.D. (ed) *Nový biblický slovník*, s.1114

¹⁸⁴ Mk 16,17-18 „Ty, kdo uvěří, budou provázet tato znamení: Ve jménu mém budou vyhánět démony a mluvit novými jazyky; budou brát hady do ruky, a vypijí-li něco smrtícího, nic se jim nestane; na choré budou vzkládat ruce a uzdraví je.“

¹⁸⁵ Srov. BERNOUILLI M.: Vkládání rukou. In ALLMEN, Jean-Jaques von (ed). *Biblický slovník*, s.318

¹⁸⁶ Ž 6,1-2 „Proto nezůstávejme již u počátečního učení o Kristu, ale směřujme k dospělosti. Nevracejme se k základním článkům o pokání z mrtvých skutků, o víře v Boha, k učení o křtu a vzkládání rukou, o vzkříšení z mrtvých a o posledním soudu.“

¹⁸⁷ Sk 8,14-17 „Když apoštolové v Jeruzalémě uslyšeli, že v Samařsku přijali Boží slovo, poslali k nim Petra a Jana. Oni tam přišli a modlili se za ně, aby také jim byl dán Duch svatý, neboť ještě na nikoho z

že gesto vzkládání rukou doprovází křest, při němž ponoření očist'uje od hříchů, zatímco vzkládání rukou předává viditelně Ducha svatého. Také Ježíšovo vzkládání rukou na malé děti¹⁸⁸ je potřeba chápat ve vztahu ke křtu, a to jako jeho předloha.¹⁸⁹

3. Při zasvěcování ke službě:

Dvě vyprávění knihy Skutků, ustanovení sedmi diákonů¹⁹⁰ a vyslání Pavla a Barnabáše¹⁹¹, stejně jako různé oddíly epistol¹⁹² ukazují, že vykládání rukou je gesto, kterým církev v osobě svých služebníků předává určitým lidem kazatelskou službu a v ní jsou nerozlučně spjaty úřad a duchovní dary. Znovu zde nalézáme jeden ze Starozákonních významů kladení rukou: zasvěcení Bohu a vyslání církví. Tyto různé texty dosvědčují, že církev má poslouchat Ducha svatého a rozeznávat jeho volání. Jenom tak se její gesto stane viditelným a účinným znamením jednáním Božího, daru Ducha svatého.¹⁹³

Se vztažení rukou se setkáváme v současné době v životě církve při epiklezi. Slovo epikléze pochází z řeckého „epi-kalein“, což znamená svolávat shůry. Je to prosba o "sílu shůry", volání k Otci o moc Ducha svatého. Čeho se takto vyprošený Boží Duch dotkne, to zásadním způsobem proměňuje. Všechny sedm svátostí proto obsahuje modlitby, jejichž součástí je právě epikléze, prosba o Ducha svatého. Při konsekrační epiklezi

nich nesestoupil; byli jen pokřtěni ve jméno Pána Ježíše. Petr a Jan tedy na ně vložili ruce a oni přijali Ducha svatého.“

Sk 19,1-7 „Zatímco byl Apolos v Korintu, prošel Pavel hornatým vnitrozemím a přišel do Efezu; tam se setkal s nějakými učedníky. Zeptal se jich: „Když jste uvěřili, přijali jste Ducha svatého?“ Odpověděli mu: „Vůbec jsme neslyšeli, že je seslán Duch svatý.“ Pavel řekl: „Jakým křtem jste tedy byli pokřtěni?“ Oni řekli: „Křtem Janovým.“ Tu jim Pavel prohlásil: „Jan křtil ty, kteří se odvrátili od svých hříchů, a vybízel lid, aby uvěřili v toho, který přijde po něm – v Ježíše.“ Když to uslyšeli, dali se pokřtít ve jméno Pána Ježíše. Jakmile na ně Pavel vložil ruce, sestoupil na ně Duch svatý a oni mluvili v prorockém vytržení. Těch mužů bylo asi dvanáct.“

¹⁸⁸ Mk 10,13-16 „Tu mu přinášeli děti, aby se jich dotkl, ale učedníci jim to zakazovali. Když to Ježíš uviděl, rozhněval se a řekl jim: „Nechte děti přicházet ke mně, nebraňte jim, neboť takovým patří království Boží. Amen, pravím vám, kdo nepřijme Boží království jako dítě, jistě do něho nevejde.“ Objímal je, vzkládal na ně ruce a žehnal jim.“

¹⁸⁹ Srov. BERNOUILLI M.: Vkládání rukou. In ALLMEN, Jean-Jaques von (ed). *Biblický slovník*, s. 318

¹⁹⁰ Sk 6,6 „Přivedli je před apoštoly, ti se pomodlili a vložili na ně ruce.“

¹⁹¹ Sk 13,2-4 „Když konali bohoslužbu Pánu a postili se, řekl Duch svatý: „Oddělte mi Barnabáše a Saula k dílu, k němuž jsem je povolal.“ A tak po modlitbách a postu na ně vložili ruce a vyslali je k dílu. Poslání tedy Duchem svatým, odešli Barnabáš a Saul do Seleukie a odtud se plavili na Kypr.“

¹⁹² 1Tm 4,14 „Nezanedbávej svůj dar, který ti byl dán podle prorockého pokynu, když na tebe starší vložili ruce.“

¹⁹³ Srov. BERNOUILLI M.: Vkládání rukou. In ALLMEN, Jean-Jaques von (ed). *Biblický slovník*, s. 317-318

vztahuje kněz ruce nad dary chleba a vína. Ruce drží natažené, u sebe, obrácené dlaněmi dolů. Je to gesto naznačující moc sestupující shora dolů, které nacházíme také u jiných svátostí.¹⁹⁴

2.3.2. Dotyk

Při dotyku navazujeme a vytváříme s druhým vazbu, předáváme i přijímáme informace. Dotýkání je první a poslední formou poznání, které nám umožňuje překročit vlastní hranici a vejít do společenství, být s druhým. Dotyk ruky je znamením jednání. Ruka je pracovní nástrojem člověka. Může se s její pomocí něčeho zmocnit nebo něco poničit, přijmout nebo dát dar, pracovat, vyrábět, konat dobré i zlé. Způsob, jak jí používá, ho činí hříšným nebo ho může připodobňovat Bohu. Víra je způsobem dotyku, při které se dostáváme so společenství s Pánem, který se zase dotýká nás a sám jeho dotyk je darem života. Smrti se nelze ubránit, protože jsme smrtelní, ale právě v ní nás bere za ruku ten, který nás probouzí. Spása vzkříšeného Krista je přítomná ve společenství jeho církve.

Ve Starém zákoně měl dotyk a dotýkání kultický význam. Bylo zakázáno dotýkat se kulticky nečistých nebo nebezpečných věcí, zvířat nebo osob¹⁹⁵, protože tak mohlo přejít zlořečenství na toho, kdo se jich dotkl. Obecně se dotekem, zvláště pak vložení rukou přenáší požehnání z jedné osoby na druhou. V případě požehnaného člověka platí, že může dotykem požehnání předat dál a jeho dar působí právě tak mocně, jako jeho slovo, neboť na všem čeho se dotýká, jako by ulpěla část jeho duše, jako by se to přímo stalo částí jeho duše. Tak si vysvětlíme zvyk přátelského stisku ruky¹⁹⁶, anebo políbení, to vše zpečetěovalo smlouvy. Toto Starozákonní pojetí dotyku pomůže při prezentaci Novozákonních citací, v nichž se mluví o uzdravení dotykem a o blahodárnosti Ježíšova dotyku.¹⁹⁷

V Novém zákoně je sloveso používáno Ježíšem ve smyslu „dotýkat se“ nebo být „dotýkán“. Znamená to ale významem dotyk, který má tendenci držet a někdy dokonce ulpívat. Není to totéž jako rychlé dotknutí, které člověk sotva pocítí jako když něco hledá. Je to jiné, když Ježíš pozval jedenáct apoštolů, aby se ho směli dotknout po vzkříšení¹⁹⁸. Můžeme se tedy domnívat, že Ježíš malomocného skutečně držel a neváhal od něj

¹⁹⁴ <https://www.liturgie.cz/temata/mse-svata/eucharisticka-modlitba/epikleze>

¹⁹⁵ Lv 11,8 „Jejich maso nesmíte jíst, jejich zdechliny se nedotknete; budou pro vás nečistí.“

¹⁹⁶ Ez 17,18 „Pohrdl přísahou, porušil smlouvu. Hle, dal na to ruku a dělá toto všechno. Neunikne.“

¹⁹⁷ Srov. NOVOTNÝ, Adolf. Dotýkati se, dotek, dotýkání. *Biblický slovník*, s.130

¹⁹⁸ L 24,39 „odívejte se na mé ruce a nohy: vždyť jsem to já. Dotkněte se mne a přesvědčte se: duch přece nemá maso a kosti, jako to vidíte na mně.“

ustoupit¹⁹⁹ a že svíral horečnatou ruku Petrovy tchyně²⁰⁰. Nebylo tedy nic nepodobného, když zacházel s nemluvnaty²⁰¹ nebo při vzkříšení mrtvého a dotyku már²⁰², zraněné ucho otroka velekněze²⁰³, jazyk němého²⁰⁴ nebo oči slepých mužů²⁰⁵. Navíc žena s krvotokem a další nemocní lidé se sami dotknuli jeho oděvu²⁰⁶ a pravděpodobně se i snažili dotknout jeho osoby²⁰⁷, přistupovali k němu zezadu potají nebo se prodírali davem, aby dosáhli svého. Ježíš ale i dotyk odmítá a to při setkání s Maří Magdalénou²⁰⁸, ta chce Ježíše pro sebe, ale on již patří všem, proto jí odesílá pryč za ostatními učedníky.²⁰⁹

2.3.3. Příkaz

S tímto termínem se často setkáváme v knihách Ester, Ezdráš a Daniel. Překládají se jím různá hebrejská a aramejská slova ve významu královského výnosu, dekretu. V Da 6,8 máme pojem „zákaz“²¹⁰, v Da 2,9 „rozsudek“²¹¹ a v Ezd 5,13 „rozkaz“²¹². O Bohu jako králi země se ve Starém zákoně říká, že vydává výnosy (příkazy)²¹³ a že je jimi ovládá svět. Jedná se o výnosy o přírodních zákonech, jako je výnos o větru a dešti²¹⁴ a o moři²¹⁵. Hebrejské slovo „hóq“, které tyto výnosy představuje je překládáno teology jako nařízení výnosu Božího.

¹⁹⁹ Mk 1,41 „Ježíš se slitoval, vztáhl ruku, dotkl se ho a řekl: „Chci, buď čist.“

²⁰⁰ Mt 8,15 „Dotkl se její ruky a horečka ji opustila; i vstala a obsluhovala ho.“

²⁰¹ L 18,15 „Přinášeli mu i nemluvnata, aby se jich dotýkal. Když to učedníci viděli, zakazovali jim to.“

²⁰² L 7,14 „Přistoupil k márám a dotkl se jich; ti, kteří je nesli, se zastavili. Řekl: „Chlapče, pravím ti, vstaň!“

²⁰³ L 22,51 „Ježíš však řekl: „Přestaňte s tím! “ Dotkl se jeho ucha a uzdravil ho.“

²⁰⁴ Mk 7,33 „Vzal ho stranou od zástupu, vložil prsty do jeho uší, dotkl se slinou jeho jazyka,“

²⁰⁵ Mt 9,29 „Tu se dotkl jejich očí a řekl: „Podle vaší víry se vám staň.“

²⁰⁶ Mk 5,27 „Když se doslechla o Ježíšovi, přišla zezadu v zástupu a dotkla se jeho šatu.“

²⁰⁷ Mk 3,10 „Mnohé totiž uzdravil, proto se ti, kdo trpěli chorobami, tlačili k němu, aby se ho dotkli.“

²⁰⁸ J 20,17 „Ježíš jí řekl: „Nedotýkej se mne, dosud jsem nevystoupil k Otcí. Ale jdi k mým bratřím a pověz jim, že vystupují k Otcí svému i Otcí vašemu a k Bohu svému i Bohu vašemu.“

²⁰⁹ Srov. TURNER N.: Touch. In.CRIM, Keith – FURNISH, Victor – BAILEY, Lloyd Richard – BUCKE, Emory Stevens (ed.). *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, Vol. IV, s.675

²¹⁰ Da 6,8 „Všichni královští vládci, zemští správcové a satrapové, královská rada a místodržitelé se uradili, abys královským výnosem potvrdil zákaz: Každý, kdo by se v údobí třiceti dnů obracel v modlitbě na kteréhokoli boha nebo člověka kromě na tebe, králi, ať je vhozen do lví jámy.“

²¹¹ Da 2,9 „Jestliže mi ten sen neoznámíte, čeká vás jediný rozsudek. Domluvili jste se, že mi budete říkat lživé a zlé věci, dokud se nezmění čas. A proto mi řekněte ten sen a poznám, že jste schopni sdělit mi i výklad.“

²¹² Ezd 5,13 „Ale v prvním roce Kýra, krále nad Babylónem, vydal král Kýros rozkaz ke stavbě tohoto Božího domu.“

²¹³ Ž 2,7 „Přednesu Hospodinovo rozhodnutí. On mi řekl: „Ty jsi můj syn, já jsem tě dnes zplodil.“

²¹⁴ Jb 28,25-26 „Když větru udělil prudkost a vody odměrkou změřil, když dešti stanovil cíl a cestu bouřnému mračnu,“

²¹⁵ Pr 8,26-27 „Ještě než učinil zemi a všechno kolem a první hroudy pevniny, když upevňoval nebesa, byla jsem při tom, když vymezoval obzor nad propastnou tůň,“

V Novém zákonu se používá řecké slovo „dogma“, které představuje zvláštní výnos či dekret římského císaře²¹⁶. V dalších významech se využívá při prezentaci zkoumání jeruzalémské rady²¹⁷ nebo se týká židovských ustanovení.²¹⁸

2.3.4. Víra

Víra je v bibli zdrojem a středem veškerého náboženského života. Vírou odpovídá člověk na Boží záměry, které se uskutečňují v lidských dějinách.

Významné Starozákonní osobnosti žily a umíraly ve víře po vzoru Abrahámově, který je otcem všech věřících²¹⁹. Tuto skutečnost uvádí v dokonalost Ježíš²²⁰ a také jeho učedníci jsou nazýváni jako ti, kteří uvěřili a věří. Ve Starém zákoně v oblasti víry nalézáme velmi pestrý hebrejský slovník, který odráží rozmanitost postojů ve víře. Nejčastěji se používají dva slovní kořeny: „aman“ je blízký jistotě a pevnosti, „batah“ bezpečnosti a důvěře. Řeckých výrazů je mnoho, protože řecké náboženství nepřikládalo víře prakticky žádný význam a tak neměla LXX k dispozici žádné výrazy odpovídající hebrejskému originálu. K hebrejskému slovu „batah“ odpovídají řecká slova „elpis“, „elpizo“ a „pepoitha“, slovu „aman“ pak slova „pistis“ a „aletheia“. Poslední uvedená slova se v Novém zákoně prosadila. Jsou velmi blízká pojmu „poznání“. Rozbor slovníku používaného v bibli nám přináší skutečnost, že biblická víra spočívá na důvěře, která se týká člověka, který je schopen čistým srdcem a lidským rozumem, za současného slyšení Božího slova a vnímání viditelných znamení chápat nadpřirozenou skutečnost.²²¹

Věřit znamená také být přesvědčen o skutečnosti Božích projevů. Víra je tedy způsobem, jímž se člověk setkává s Boží skutečností a poznávají ji. Základní prvkem Starozákonní zbožnosti je víra a osobní důvěra k Hospodinu. Jedná se o reakci člověka na požadavek smlouvy. Spoléhat se na jeho slovo, na jeho milosrdenství, na jeho moc a na základě tohoto spolehnutí jednat. V tomto pojetí víry není možné vynechat i důvěru k Božím prorokům. Bylo by chybou nesprávně chápat, že Starozákonní víra se spoléhá

²¹⁶ L 2,1 „Stalo se v oněch dnech, že vyšlo nařízení od císaře Augusta, aby byl po celém světě proveden soupis lidu.“

²¹⁷ Sk 16,4 „Ve všech městech, jimiž procházeli, předávali závazná ustanovení, na nichž se usnesli apoštolové a starší v Jeruzalémě.“

²¹⁸ Srov. TONGUE D.H.: Nařízení. In DOUGLAS, J.D (ed). *Nový biblický slovník*, s.652

²¹⁹ Ř 4,11 „Znamení obřízky přijal jako pečeť spravedlnosti z víry, kterou měl ještě před obřízkou. Tak se stal otcem všech neobřezaných, kteří věří a jimž je spravedlnost připočtena,“

²²⁰ Žd 12,2 „s pohledem upřeným na Ježíše, který vede naši víru od počátku až do cíle. Místo radosti, která se mu nabízela, podstoupil kříž, nedbaje na potupu; proto usedl po pravici Božího trůnu.“

²²¹ Srov. DUPLACY, Jean.: Víra. In LÉON-DUFOUR, Xavier (ed). *Slovník biblické teologie*. Praha: Vydavatelství Academia, 2003, s.550

pouze na vnější a viditelné skutečnosti, namísto osobní důvěry. Takové víře je zahrnuta i poslušnost Boží vůli k jeho přikázáním. Věřit ve Starém zákoně znamená, osobně se odevzdat Hospodinu, uposlechnout ho a postavit se pod jeho soud.²²²

V textu Novozákonního poselství, týkajícího se víry, se opakovaně vyskytuje řecké slovo „pistis“. Je překládáno obvykle výrazem „víra“, může ale znamenat také „věrnost“, „spolehlivost“, „pravdivost“. Nalézáme ještě řecké slovo „pistois“, které v Novém zákoně označuje ty, kteří přijali poselství o spáse a veřejně se přiznali ke Kristu. Jsou to ti, kteří se hlásí ke křesťanské církvi. Jsou to také ti, kteří učinili první krok na cestě k poslušnosti víry. Tito lidé jsou označováni jako věrní, věřící. Víra prostupuje celým Novým zákonem. Víru musíme vidět na pozadí spásitelského Božího díla v Kristu. Ústřední myšlenkou nového zákona je poslání Božího syna, aby spasil svět. Ježíš dokonává spásu člověka tím, že umírá zástupnou smrtí na Golgotském kříži. Víra se tím stává postojem člověka, který touží po spasení a přestává spoléhat na vlastní úsilí. Jde o postoj naprosté důvěry v Krista, spolehnutí se výhradně na něho ve všem, co se týká spásy. Víra je jediný způsob, jak člověk může získat spásu. Po slovesu „pisteuó“ často následuje „čemu“, což zdůrazňuje, že víra se opírá o fakta a je i něčím víc než pouhým věřením. Démoni také věří v Boží existenci, ale tato víra jim neprospívá²²³. Po „pisteuó“ může následovat slovo v prostém 3. pádu, to znamená důvěřovat něčemu nebo přijímat něco, co někdo vydává za pravdu²²⁴. Nelze zapomenout, že existuje i intelektuální vztah k víře. Jde o víru chápající a přijímající²²⁵. Ten, kdo skutečně věří Bohu, bude samozřejmě v této víře je i jednat. Opravdová důvěra v pravdivost toho, co Bůh zjevil, povede k pravé víře. Výjimečnou kategorií je vazba označující spásitelnou víru. Vyskytuje se tam, kde po slovesu „pisteuó“ následuje předložka „eis“, což doslovně znamená věřit „do“. Vyjadřuje to víru, kterou člověk vkládá do Krista. Neznamená to prostou víru, kterou člověk odsouhlasí intelektem, ale takovou, kdy věřící celým srdcem lpí na svém spasiteli. Člověk, jenž takto věří, přebývá v Kristu a Kristus přebývá v něm²²⁶. Víra nepřijímá věci jako pravdivé, ale důvěřuje osobě a tou je Ježíš. Víra je pro křesťanství tak ústřední, že lze mluvit o věření a není potřeba nic dalšího vysvětlovat. Křesťané jsou prostě věřící.

²²² Srov. NOVOTNÝ, Adolf. Věřiti (dověřiti se, uvěřiti), víra. *Biblický slovník*, s.1195

²²³ Jk 2,19 „Ty věříš, že je jeden Bůh. To je správné. I démoni tomu věří, ale hrozí se toho.“

²²⁴ Mt 21,32 „Přišel k vám Jan po cestě spravedlnosti, a vy jste mu neuvěřili. Ale celníci a nevěstky mu uvěřili. Vy jste to viděli, ale ani potom jste toho nelitovali a neuvěřili mu.“

²²⁵ J 5,24 „Amen, amen, pravím vám, kdo slyší mé slovo a věří tomu, který mě poslal, má život věčný a nepodléhá soudu, ale přešel již ze smrti do života.“

²²⁶ J 15,4 „Zůstaňte ve mně, a já ve vás. Jako ratolest nemůže nést ovoce sama od sebe, nezůstane-li při kmeni, tak ani vy, nezůstanete-li ve mně.“

Toto užití je rozšířené v celém Novém zákoně a není zaměřeno pouze na nějakého zvláštního pisatele. Z tohoto je patrné, že víra je základem Nového zákona. V synoptických evangeliích se o víře často píše v souvislosti s uzdravováním, což je ostatně obsahem této práce.²²⁷

Víra představuje jeden z nejdůležitějších a klíčových pojmů celého nového zákona. Víra znamená přestat důvěřovat ve vlastní zdroje a plně se spolehnout na Boží milost a přivlastnit si Boží sliby v Kristu. Zcela spoléhat na Kristovo dokonalé spasitelné dílo a každodenně čerpat sílu z moci Božího ducha, který v nás přebývá. Ve víře je obsaženo bezmezné spolehnutí na Boha a bezvýhradná poslušnost jemu.²²⁸

2.3.5. Slovo

Slovo je ve Starém zákoně nejčastěji předkládáno hebrejským pojmem „dábár“. Významem tohoto slova je „smysl“, „pojem věci“ s důrazem na jeho působivost, zvláště pokud jde o slovo Boží. Tento pojem souvisí se slovem „debír“, kterým se označuje „svatyně“, „pozadí chrámu“, „zád“. Významem tohoto slova je „základ“ či „smysl“ a určuje tím podstatu, smysl nějaké věci. Izraelci tak chápali uvedené pojmy jako slovo, které je nabité určitou silou a je schopné zasahovat do běhu událostí. Je-li lidské slovo naplněno energií, o to více to platí o slovu Božím. Množným číslem „debárím“ označovali Izraelci věci ve smyslu „událostí“ nebo „dějin“. Používali toto slovo pouze tehdy, kdy se nějaký výrok shodoval se skutečností, s pravdou. Pokud tomu tak nebylo, používali pojmy „marnosti“ nebo „lži“. Boží slovo je pak současně jeho dílem, jeho tvůrčí silou, která není prázdná, bez účinku. Působí jako stvořitelská síla sama o sobě nebo je vkládána do úst proroka. Stává se výrazem pro oslovení, zjevení Boží. Proto se mluví o hlasu jeho slova, jež zasahuje srdce člověka tak silně, že je schopen, je vnímat²²⁹. Ve Starém zákoně je o Božím slově řečeno, že jde nejen o pouhou sumu mravních a náboženských výroků, předpisů, nařízení či výstrah, ale že ve slově žije i spasitelná autoritativní vůle Boha a že tam, kde zaznívá slovo Boží, je přítomen Bůh svojí láskou a svátostí.²³⁰

V Novém zákoně je slovo vyjádřeno dvěma řeckými výrazy. Slovem „logos“ jehož prvotním významem je „sbírka“, „počet“, „účet“, „vyúčtování“, ale také „schopnost myslet“ a „rozum“. Nejčastějším významem v biblické řečtině je „vypravování“, „řeč“

²²⁷ Srov. MORRIS L.L.: Víra, věrnost. In DOUGLAS, J.D. (ed) *Nový biblický slovník*, s.1092-1094

²²⁸ Srov. tamtéž, s.1094

²²⁹ Ž 103,20 „Dobřečte Hospodinu, jeho andělé, vy silní bohatýři, kteří plníte, co řekne, vždy poslušní jeho slova!“

²³⁰ Srov. NOVOTNÝ, Adolf. Slovo, Slovo Boží. *Biblický slovník*, s. 905

a „slovo“. Ve smyslu se důraz klade hlavně na obsah a význam slova. Druhým řeckým výrazem pro slovo je „réma“. Znamená „rčení“ a „výrok“. Zde se klade důraz spíše na akt než na význam slova. V tomto smyslu říká Ježíš, že lidé z každého slova (réma) prázdného, nicotného vydají počet (logos) v den soudný²³¹. Východiskem je shoda mezi slovem a skutkem, která se vyznačuje u Ježíše²³² a má být i znakem jeho učedníků. I Nový zákon předkládá Starozákonní zvěst a přesvědčení, že každé slovo je vybaveno zvláštní energií. Závažnost lidského slova je nakonec založena v moci a působnosti slova Božího²³³. Základním předpokladem vztahu slova lidského a slova Božího je skutečnost, že nás Bůh k novému životu zplodil a spasil právě svým slovem. Takové slovo má člověk přijmout v tichosti a poslušnosti. Zvláštní význam pak přináší slovo Ježíšovo. Podle evangelií Ježíš učí a předkládá svoje slovo jako ten, který má moc a autoritu bezprostředního Božího zjevení²³⁴. Ježíšovo učení předkládá pravý výklad Božího přikázání, čili vůli otcovu. Vedle učení předkládá Ježíš svoje slovo jako autoritativní příkaz. Příkazem povolává učedníky, odpouští hříchy, uzdravuje nemocné, vymítá démony, přikazuje zemským živlům. V Ježíšově mocném slově se podle svědectví evangelistů projevuje jeho zcela mimořádná pravomoc, to, že sním a v něm přichází Boží království²³⁵ a v něm s námi jedná a je s námi osobně přítomen sám nebeský Otec.²³⁶

Bůh otec promlouvá mnohokrát a mnoha způsoby ústy proroků, ale až v poslední době k nám promlouvá skrze svého Syna²³⁷. Posílá svého Syna, aby přebýval mezi námi a zvěstoval Boží tajemství. Ježíš Kristus tím dovršuje dílo spásy, které mu Otec uložil vykonat. Kdo vidí Syna vidí i Otce²³⁸. Ježíš celou svou přítomností a tím jak se projevuje

²³¹ Mt 12,36 „Pravím vám, že z každého planého slova, jež lidé promluví, budou skládat účty v den soudu.“

²³² L 24,19 „On se jich zeptal: „A co to bylo?“ Oni mu odpověděli: „Jak Ježíše Nazaretského, který byl prorok mocný slovem i skutkem před Bohem i přede vším lidem.“

²³³ Jk 1,18-24 „Z jeho rozhodnutí jsme se znovu zrodili slovem pravdy, abychom byli jakoby první sklizni jeho stvoření. Pamatujte si, moji milovaní bratři: každý člověk ať je rychlý k naslouchání, ale pomalý k mluvení, pomalý k hněvu; vždyť lidským hněvem spravedlnost Boží neprosadíš. A proto odstraňte veškerou špinu a přemíru špatnosti a v tichosti přijměte zaseté slovo, které má moc spasit vaše duše. Podle slova však také jednejte, nebuďte jen posluchači – to byste klamali sami sebe! Vždyť kdo slovo jen slyší a nejedná podle něho, ten se podobá muži, který v zrcadle pozoruje svůj vzhled; podívá se na sebe, odejde a hned zapomene, jak vypadá.“

²³⁴ Mk 1,22 „I žasli nad jeho učením, neboť je učil jako ten, kdo má moc, a ne jako zákoníci.“

²³⁵ Mt 12,28 „Jestliže však vyháním démony Duchem Božím, pak už vás zastihlo Boží království.“

²³⁶ Srov. NOVOTNÝ, Adolf. Slovo, Slovo Boží. *Biblický slovník*, s. 906-907

²³⁷ Ž 1,1-2 „Mnohokrát a mnohými způsoby mluvíval Bůh k otcům ústy proroků; v tomto posledním čase k nám promluvil ve svém Synu, jehož ustanovil dědicem všeho a skrze něhož stvořil i věky.“

²³⁸ J 14,9 „Ježíš mu odpověděl: „Tak dlouho jsem s vámi, Filipe, a ty mě neznáš? Kdo vidí mne, vidí Otce. Jak tedy můžeš říkat: Ukaž nám Otce?“

slovy a skutky, znameními a zázraky, přináší svědectví, že Bůh je s námi, aby nás vysvobodil z temnot hříchu a smrti a vzkřísil k věčnému životu.²³⁹

2.4. Porovnání zázraků v Matoušově evangeliu

Obsahem následující kapitoly je porovnání jednotlivých zázraků v přehledné tabulce. Uzdravovací zázraky tak jak je líčí Matoušovo evangelium jsou uskutečňovány jako součást Ježíšova životního příběhu a postupně se vyvíjejících událostí, které průběh jednotlivých zázraků ovlivňují. V návaznosti na předchozí kapitoly, kde se podrobně věnuji jednotlivým aspektům zázraků, ať už viditelnému uzdravovacímu úkonu, či samotnému onemocnění, které je léčeno, až po teologický prvek. V této podkapitole tato hlediska předkládám v souhrnné tabulce, ze které je názorně patrný výskyt jednotlivých faktorů, které jsou sledovány a je možné sledovat a porovnat Ježíšův úkonu v souvislosti s určitým druhem onemocnění. Tato skutečnost se ukazuje až v okamžiku, kdy jsou jednotlivé zázraky prezentovány názorně v přehledové tabulce.

Způsob léčení	Zázrak uzdravení	Ježíšův viditelný úkon	Nemoc	Důležité okolnosti
Ježíš léčí dotykem	Uzdravení Petrovy tchýně Mt 8,14-15	Dotýká se ruky	Horečka	
	Vzkříšení dcery Jairovy Mt 9,18-26	Dotýká se ruky	Smrt	Pověst o vyléčení se rozšířila po kraji
	Uzdravení dvou slepců Mt 9,27-31	Dotýká se očí	Slepota	+ víra; „podle vaší víry se vám staň“; „nikomu nic neříkejte“
	Uzdravení dvou slepců u Jericha Mt 20,29-34	Dotýká se očí	Slepota	Ježíš cítí soucit se slepými

²³⁹ DV 4

Ježíš vztahuje ruku	Uzdravení malomocného Mt 8,1-4	Vztažení ruky a dotyk	Malomocenství	+ dotyk; „chceš-li Pane můžeš mě očistit“
Ježíš klade důraz na víru	Uzdravení setníkova sluhy Mt 8,5-13	Léčí víra člověka	Ochrnutí	„Pane řekni jen slovo“; „tak velkou víru jsem v Izraeli nenalezl“
	Uzdravení posedlé dcery kananejské ženy Mt 15,21-28	Léčí víra člověka	Posedlost	Ježíš zkouší víru matky nemocné; chválí její víru
	Uzdravení ženy s krvotokem Mt 9,20-22	Léčí víra nemocné	Krvácení	Žena se chce dotknout Ježíšova šatu
Člověk se dotýká Ježíše	Uzdravování v Genezaretu Mt 14,34-36	Lidé se dotýkají Ježíšova	Všechny druhy nemocí	„aby se směli dotknout alespoň třísní jeho roucha“
Ježíš léčí slovem	Uzdravení muže s odumřelou rukou Mt 12,9-14	Příkaz „Zvedni ruku“	Odumřelá končetina	Spor s farizeji, léčení v sobotu. Odhodlání farizeů zahubit Ježíše.
	Vyhání duchy u mnoha posedlých Mt 8,16-17	Používá slovo	Posedlost	„On slabosti naše na sebe vzal a nemoci nesl“
	Uzdravení posedlých v Gadaře Mt 8,28-34	Příkaz „Jděte“	Posedlost	Démoni poznávají Ježíše , bojí se ho a říkají mu „Synu Boží“
	Uzdravení ochrnutého Mt 9,1-7	Příkaz „Vstaň“	Ochrnutí	+ víra přichozích, kterou Ježíš vidí + odpuštění hříchů od Syna člověka

	Uzdravení posedlého chlapce Mt 17,14-20	Příkaz, hrozba zlému duchovi	Náměsíčnost	Ježíš vyčítá učedníkům malověrnost
Není přesně sděleno,	Uzdravení němého Mt 9,32-34	Duch byl vyhnán	Němota	
působí Ježíšova autorita	Uzdravení zástupů Mt 9,35-38	Není přesně sděleno	Každá nemoc	Lítost Ježíše s nemocnými
nebo slovo	Uzdravení posedlého Mt 12,22-32	Není přesně sděleno	Slepota a němota	Narčení od farizeů na léčení ve jménu Belzebula
	Uzdravování u Galilejského moře Mt 14,34-36	Není přesně sděleno	Slepota, hluchota, němota, zmrzačení	Uzdravení velebí Boha

3. Uzdravení jako mesiášská znamení

V předchozích kapitolách rozebírám jednotlivé zázračné skutky uzdravení a jejich okolností, analýzou textu biblických kapitol a rozkladem jednotlivých zázraků z rozdílných přístupů a náhledů. Tato kapitola je věnována teologickému jádru Ježíšova zázračného uzdravování. Úvodní podkapitola staví do souvislosti Ježíše Krista s Janem Křtitelem. Jana Křtitele zmiňuji zcela záměrně. Vztah těchto osobností a jejich pouto je známé. Jan stojí na počátku Ježíšova působení. Ježíš zase posílá zvěst o uzdravovacích zázracích po jeho učednících, kteří přichází za Janem do vězení a která hraje významnou roli na konci Janova života. Předložit a ozřejmit postavu Jana Křtitele je proto významné. Jan patří do dějin spásy a pro výklad soteriologie Ježíšova konání je jeho postavení neopomenutelné.

Osmá kapitola Matoušova evangelia je jádrem uzdravovacích zázraků. Ve verši sedmnáctém²⁴⁰ cituje evangelista Starozákonního proroka Izaiáše. Prorok, jehož jméno značí "Hospodin je spása", pocházel z Jeruzaléma, z urozeného rodu. Narodil se kolem r. 765 a jeho působení trvalo zhruba do konce 8. stol. Jeho základním tématem byla obhajoba Božího práva (kritika útlaku chudých), vyvolení Siónu proti němuž marně útočí cizí národy, Boží svatost a transcendence, přicházející spása od Hospodina, která vyžaduje nespolehat se na lidské prostředky, ale mít víru v mesianismus vázaný na Davidovskou linii. V Matoušově evangeliu jsou uvedeny tři Izaiášovy citace. Pochází z Deuteroizaiáše a protagonistou je „Služebník Hospodinův“. Stěžejní citací je text v Mt 8,17, který pochází z Iz 53,4-10 (podrobně jej analyzuji v následné podkapitole). Služebník Hospodinův je Bohem vyvolený, obdařený jeho Duchem, poslaný k Izraeli i k jiným národům hlásat právo. Setkává se přitom s odporem, ale jeho utrpení a smrt mají spasitelnou hodnotu. Tento titul není nový, ani ve Starém zákoně není ojedinělý. Tímto označením může být myšlen Izrael, může jím být i historická osobnost (Jeremiáš, Deuteroizaiáš) nebo osobnost eschatologická. Nejpravděpodobnější je spojení kolektivního a individuálního prvku v korporativní osobnosti, která zastupuje společenství. Nový zákon výslovně Ježíše se Služebníkem neztotožňuje (Mt 8,17 je výjimkou), ale Ježíš Kristus má jeho rysy.²⁴¹

V prorokově myslí Hospodinův služebník vyvádí Izraelity z Babylonu. Východ ze zajetí je počátkem lepších časů, které se plně dostávají až v mesiášské době Kristovým příchodem. Kristus jako světlo národů přináší plnost své nauky nejen Izraelitům, u nichž ale naráží na odpor, ale i pohanům. V plném slova smyslu je, tedy Hospodinovým služebníkem Kristus. Vůdci Izraelitů jsou pouze jeho předobrazy.²⁴²

3.1. Ježíš a Jan Křtitel

V této kapitole představuji Jana Křtitele, kým byl, jaká byla jeho vztahovost s Ježíšem, jaké byly jeho činy a kázání. Objasnit a představit tyto skutečnosti je podstatné vzhledem ke vztahu a provázanosti obou osobností. Jan Křtitel stál u počátku Ježíšova veřejného působení a jeho křest Páně se všemi události patří mezi klíčové v evangelní

²⁴⁰ Mt 8,17 „aby se naplnilo, co je řečeno ústy proroka Izaiáše: ‚On slabosti naše na sebe vzal a nemoci nesl.‘“

²⁴¹ http://ktf.cuni.cz/~hrebik/spec_uvod_2.html

²⁴² *Starý zákon, Knihy prorocké I.- Izaiáš*. Brno: Česká katolická charita, 1986, s.158

zvěsti. Křtem Páně se otevírá mesiášská doba, protože při něm nebeský Otec slavnostně představuje Ježíše jako svého Syna a zvláštním znamením potvrzuje jeho vykupitelské poslání. Současně se zde poprvé jasně projevuje Nejsvětější Trojice.²⁴³

Toto objasňuji v první podkapitole, ta je naukovou přípravou druhé podkapitoly. V té se věnuji biblické události setkání Janových učedníků s Ježíšem a jejich následné komunikaci. Jejím obsahem je Janova otázka na mesiášské očekávání, naplnění předpovědí, které on sám vyslovil. Ježíš odpovídá a jako argumentaci používá zmiňované uzdravovací zázraky, které zvěstují nový život, který se začíná rozkrývat.

3.1.1. Jan Křtítel v souvislostech

Jan Křtítel byl posledním prorokem starého zákona, někdy označovaný jako „předchůdce Páně“. Jeho rodiči byli židovský kněz Zachariáš a Alžběta. Manželé žili ve vesnici Ain Karim asi 7 km západně od Jeruzaléma. Velmi dlouho se jim nedařilo mít dítě, které bylo v Izraeli ceněno jako Boží požehnání a pro pokročilý věk se již vzdali naděje. Narození Jana bylo tehdy otci Zachariášovi zvěstováno archandělem Gabrielem. Zachariáš neuvěřil a byl zato potrestán přechodnou němotou, která trvala až do obřízky Jana. Životní příběh Jana Křtitele je svázán s Ježíšovým již z doby před jich narozením. Podle vyprávění Lukášova evangelia Navštívil archanděl Gabriel také Marii se zásadní zvěstí o neposkvrněném početí Ježíšově. Bylo to v době, kdy byla Alžběta v šestém měsíci těhotenství. Jak je patrné, je propojenost osobností Jana Křtitele a Ježíše Krista zcela zásadní. Jsou propojeni nejen příbuzenským poměrem Marie a Alžběty, Janovy matky, spojují je ale i další důležité události. Tou první je setkání Marie s těhotnou Alžbětou, která ihned poznává výjimečnost Mariina stavu. A je vzápětí společně s nenarozeným Janem naplněna Duchem svatým. Druhou událostí je křest Páně Janem Křtitelem ve vodách Jordánu. Jan káže lidu a cituje Izaiáše (Iz 40,3-5²⁴⁴). Jeho předpověď příchodu Ježíšova je současně charakteristikou Božího syna²⁴⁵.

Jan volí asketický život v judské poušti. Živí se stepními kobylkami a medem divokých včel. Nosí jednoduchý kus oděvu. Pobývá v blízkosti přechodů přes řeku Jordán

²⁴³ Srov. <http://catholica.cz/?id=5140>

²⁴⁴ Iz 40,3-5 „Hlas volajícího: „Připravte na poušti cestu Hospodinu! Vyrovnajte na pustině silnici pro našeho Boha! Každé údolí ať je vyvýšeno, každá hora a pahorek sníženy. Pahorkatina ať v rovinu se změní a horské hřbety v pláň. I zjeví se Hospodinova sláva a všechno tvorstvo společně spatří, že promluvila Hospodinova ústa.“

²⁴⁵ L 3,15-17 „Lidé byli plni očekávání a všichni ve svých myslích uvažovali o Janovi, není-li on snad Mesiáš. Na to Jan všem řekl: „Já vás křtím vodou. Přichází však někdo silnější než já; nejsem ani hoden, abych rozvázal řemínek jeho obuvi; on vás bude křtít Duchem svatým a ohněm. Lopata je v jeho ruce, aby pročistil svůj mlat a pšenici shromáždil do své sýpky; ale plevy spálí ohněm neuhasitelným.“

a tam káže a vyzývá lidi k pokání. Hlásí brzký příchod mesiáše a potřebu obrácení. Sama sebe chápe jako toho, koho posílá Bůh a kdo zvěstuje jeho vůli. Chápe se jako prorok konce času. Jeho hlásání patří do linie eschatologicko prorockého hlásání. Hlásá neodvratitelný soud Boží pro Izrael. Jedinou možností úniku je vnitřní obrácení, vyznání hříchů, křest a život podle obrácení. Jan není prorokem, který hrozí zkázou, nýbrž prorokem ohlašujícím neodkladný soud, v němž mají šanci obstát pouze ti, kteří se obrátí. Ve svém hlásání používá tradičních motivů ze starého zákona. A volá velmi důrazně po radikální změně smýšlení jako jediné možné šanci na záchranu. Jan tedy hlásá neodvratný soud, konec, zásah Boží, jemuž je možné čelit pouze vyznáním hříchů, křtem a životem podle norem svého stavu a ohledu na druhého. Samo obrácení je ve skutečnosti chápáno jako eschatologický Boží dar, který má soteriologický charakter. Janovo hlásání charakterizuje právě napětí mezi kontinuitou Boží věrnosti a diskontinuitou odpovídajícího lidského jednání. Křest je pak výraz obrácení. Jádrem jeho kázání je zaměřené na soud Boží. Odpověď nezní jak dosáhnout spásy, ale jak uniknout soudu. Nicméně v této formulaci je již nepřímě obsažena výpověď o naději na spásu.²⁴⁶

Ježíš se setkává s Janem na břehu Jordánu a nechává se od něj křtít. Setkání je datováno do období počátku Ježíšova veřejného působení, jeho osamostatnění. Ježíš nepotřebuje křest jako prostředek záchrany, neboť on sám otevírá svou osobou možnost spásy. Ježíšův křest od Jana Křtitele je důležitým momentem Ježíšova solidarizování s hříšníky a přijetím vědomí ztracenosti Izraele před Bohem. Zároveň momentem rozhodujícího obratu, který je v evangeliích charakterizován jako sestoupení Ducha a Boží vyvolení. Tato zvláštní událost přináležejí Bohu, který explicitně označuje Ježíše za milovaného syna. Ježíš se tímto zařazuje do proudu eschatologického očekávání.²⁴⁷

3.1.2. Mt 11,2-6

Jan uslyšel ve vězení o činech Kristových; poslal k němu vzkaz po svých učednicích: „Jsi ten, který má přijít, nebo máme čekat jiného?“ Ježíš jim odpověděl: „Jděte, zvěstujte Janovi, co slyšíte a vidíte: Slepí vidí, chromí chodí, malomocní jsou očišťováni, hluší slyší, mrtví vstávají, chudým se zvěstuje evangelium. A blaze tomu, kdo se nade mnou neuráží.“

²⁴⁶ Srov. RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008, s.199-202

²⁴⁷ Srov. tamtéž, s.206-207

Jan Křtitel se nachází ve vězení, nechal jej uvěznit Herodes Antipas. Jan je poslední z proroků, který ohlašovali „Přicházejícího“. Z jeho reakce je patrné, že začíná tušit konec očekávání: Pán přichází. Jan nechává kontaktovat Ježíše svými učedníky a ten odpovídá. Celá kapitola je Ježíšovou odpovědí, ve které nás vyzývá, abychom vyšli z dvojakosti a potvrdili svůj postoj k němu. Odpovídá na dotaz toho, který ho očekává, a svou odpověď uzavírá blahoslavenstvím. Jan slyšel vyprávět o tom, co říkal a dělal ten, který mu byl při křtu zjeven jako Syn Boží. Nyní přivádí své proroctví k závěru a pokládá zcela zásadní otázku. Ježíšova odpověď není jednoslovná. Odpovídá tak, že mu připomíná své skutky. Jedná se o detailní rekapitulaci zázračné uzdravovací činnosti. Slepý vidí, a proto přichází Ježíš, aby nám otevřel oči. Chromí chodí, a proto přichází Ježíš, aby na cestě domů uzdravil naše ochrnutí. Malomocní jsou očišťováni, malomocenství je neštěstí a smrt, které nám ničí život, a proto přichází Ježíš, aby nás z něj uzdravil. Hluší slyší, člověk je už od Adama hluchý na slovo, proto se v něm zabydlela lež a Ježíš nám otvírá sluch. Mrtví vstávají, Ježíš je slovo, jehož slyšení nás převádí ze smrti do života. Chudým se hlásá radostná zvěst. Každý náš hlad se setkává se sytostí Božího království. Ježíš blahoslaví toho, kdo ho přijímá. Toto desáté blahoslavenství je souhrnem všech ostatních. Spočívá v přijetí Ježíše, chudého, plačícího, tichého, čistého srdce, milosrdného, tvůrce pokoje Syna Božího. Toto je uskutečněné Boží království, kterého jsme svědky.²⁴⁸

3.2. Trpěl za nás (Iz 53,4-10)

Byly to však naše nemoci, jež nesl, naše bolesti na sebe vzal, ale domnívali jsme se, že je raněn, ubit od Boha a pokořen. Jenže on byl proklán pro naši nevěrnost, zmučen pro naši nepravost. Trestání snášel pro náš pokoj, jeho jizvami jsme uzdraveni. Všichni jsme bloudili jako ovce, každý z nás se dal svou cestou, jej však Hospodin postihl pro nepravost nás všech. Byl trápen a pokořil se, ústa neotevřel; jako beránek vedený na porážku, jako ovce před střihači zůstal němý, ústa neotevřel. Byl zadržen a vzat na soud. Kdopak pomyslí na jeho pokolení? Vždyť byl vyřat ze země živých, raněn pro nevěrnost mého lidu. Byl mu dán hrob se svévolníky, s boháčem smrt našel, ačkoli se nedopustil násilí a v jeho ústech nebylo lsti. Ale Hospodinovou

²⁴⁸ Srov. FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše*, s.219-222

vůlí bylo zkušít ho nemocí, aby položil svůj život v oběť za vinu. Spatří potomstvo, bude dlouho živ a zdárně vykoná vůli Hospodinovu.

Při pohledu na tolik utrpení by se mohlo podle lidového mínění říct, že trpí odpykává vlastní hříchy, tak jak to žádá Boží spravedlnost. Mesiáš však sám bez viny trpí za naše hříchy²⁴⁹. Bůh přijímá tuto vznešenou oběť a dává odpuštění těm, kdo v něho věří. Líčí vstřícnost lidu, který bývá přirovnán ke stádu. Po utrpení nastává smrt. Země živých proti světu mrtvých – podsvětí (šeolu). Z utrpení a ze smrti Hospodinova služebníka povstává vítězství. Hospodinův plán je spása lidstva a uskutečňuje se jeho obětí, neboť dále budou žít jeho následovníci.²⁵⁰

Služebník Hospodinův je zde popisován jako trpí a pohrdaný vyvrženec, který svým poslušným sebeobětováním a tichým a dobrovolným snášením utrpení, ač sám bez hříchu, přivádí lid, s nímž se ztotožňuje, ke Spasiteli. Jeho utrpení až do potupné smrti bylo Boží vůlí. Bůh sám nakonec dá svému umučenému služebníku, jenž v poslušnosti a naprosté důvěře všechno snášel, dlouhověkost a mnohé dary. Ponížení a utrpení Služebníka není pouhé neštěstí, s nímž by se bylo nutno jen dodatečně a neochotně smířit, nýbrž žije naplněním jeho vlastního poslání zakotveného v Hospodinově rozhodnutí. Za prvé Služebník Hospodinův je tu proto, aby trpěl. Jeho cesta je cesta poslušnosti a zároveň naplnění spasitelného plánu Božího. Za druhé se tento plán neomezuje jen na Izrael, nýbrž je určen všem národům. Je zde přinejmenším naznačeno, že služebník trpí za ostatní lidi k jejich dobru. Jeho utrpení má povahu zástupnou. Mesiášovo ponížení je tu chápáno jako přechodný stupeň na cestě ke královské slávě. Je tu tedy naznačeno ztotožnění postav mesiáše, Syna člověka a Služebníka Hospodinova, což má velký význam pro Nový zákon, zejména Ježíšovu christologii.²⁵¹

Postava tohoto Služebníka je tedy jedním ze základních stavebních kamenů celé Novozákonní christologie. Je pravděpodobné, že proroctví o Služebníkovi poskytlo Ježíšovi a nejstarší církvi myšlenkové nástroje k pochopení a vyjádření toho, že utrpení Ježíšovo je zakotveno v plánu Božím a je projevem jeho laskavé vůle a vede ke spasitelnému konci. Jinak řečeno, že Ježíš je mesiášem, nikoli přesto, nýbrž právě proto, že trpěl. Pojem Služebník nevyjadřoval dosti zřetelně oslavení Ježíše Krista vzkříšeného

²⁴⁹ J 21,9 „Druhého dne spatřil Jan Ježíše, jak jde k němu, a řekl: „Hle, beránek Boží, který snímá hřích světa.“

²⁵⁰ Srov. *Starý zákon, Knihy prorocké I.- Izaiáš*, s.170-171

²⁵¹ Srov. NOVOTNÝ, Adolf. Služebník Hospodinův. *Biblický slovník*, s. 915

a povýšeného, proto byl zatlačen do pozadí pojmem Syn Boží. Mostem k tomuto byla dvojjazyčnost řeckého slova „pais“ (služebník i syn). Přitom však Novozákonní zvěst je ovládána ústředním poznáním, že oslavený Kristus je totožný s poníženým, zavrženým, trpícím Ježíšem a že právě jeho kříž je středem jeho vykupitelského díla. Toto poznání bylo natrvalo vyjadřováno pojmy a představami vycházejícími z prorocké zvěsti o trpícím Služebníku Hospodinově.²⁵²

Pro kompletní dokreslení vztahu a návaznosti Starozákonní a Novozákonní zvěsti a přesahu do christologie, musím zmínit další Izaiášovy písně, které jsou evangelistou citovány. Celkem se jedná o tři citace. Tu hlavní jsem zmínil v úvodu této podkapitoly. První v pořadí je prorokova citace na počátku Ježíšovy veřejné činnosti, kdy vítězí nad ďáblem, při jeho pokoušení na poušti a dozvídá se o Janově uvěznění. V tu chvíli opouští Nazaret a usazuje se v Kafarnaum. Evangelista cituje Iz 8,23-9,1²⁵³. Izaiáš zmiňuje severní část Palestiny, která byla ponížena Bohem tím, že odvedl obyvatelstvo do vyhnanství. Tato krajina však je opět oslavena v Novozákonní mesiášské době, kdy obdrží výsadu, že je dějištěm Ježíšova života a jeho působení. Tma jako symbol neštěstí a poroby, vyhnanství a ustavičné války, světlo jako symbol blahobytu, svobody a míru. Světlem je ale i nazýván Ježíš Kristus.²⁵⁴

Zcela explicitní souvislost mezi Ježíšem a Božím služebníkem, je Matoušem zmíněna v Mt 12,15-21. Zde je Obsažena první píseň o Hospodinově služebníku²⁵⁵. Ten je zde Izaiášem představován jako učitel a zákonodárce, který pro svůj úkol musí nést mnoho námahy, utrpení a nakonec padá jako výkupná oběť za hříchy svých bližních. I když za služebníka bylo ve Starém zákoně považováno mnoho významných osobností (Mojžíš, David, Izaiáš), viděla prvotní židovská tradice, ale i celé křesťanstvo v této postavě mesiáše. Ten nese jeho charakteristické vlastnosti, jako je mírnost, laskavost ke všem, včetně slabých a trpících. Rovněž jeho působnost, která se vztahuje na celý svět.²⁵⁶

²⁵² Srov. NOVOTNÝ, Adolf. Služebník Hospodinův. *Biblický slovník*, s.916-917

²⁵³ Iz 8,23-9,1 „Avšak tato sklíčená země ponurá nezůstane. Jako zprvu byla země Zabulón a země Neftalí zlehčena, tak nakonec bude přivedena ke cti s Přímořím a Zajordáním i Galileou pronárodů. Lid, který chodí v temnotách, uvidí velké světlo; nad těmi, kdo sídlí v zemi šeré smrti, zazáří světlo.“

²⁵⁴ Srov. *Starý zákon, Knihy prorocké I.- Izaiáš*, s.37-38

²⁵⁵ Iz 42,1-4 „Zde je můj služebník, jehož podepírám, můj vyvolený, v němž jsem našel zalíbení. Vložil jsem na něho svého ducha, aby vyhlásil soud pronárodům. Nekřičí a hlas nepozvedá, nedává se slyšet na ulici. Nalomenou třtinu nedolomí, nezhasí knot doutnající. Soud vyhlásí podle pravdy. Neochabne, nezlomí se, dokud na zemi soud nevykoná. I ostrovy čekají na jeho zákon.“

²⁵⁶ Srov. *Starý zákon, Knihy prorocké I.- Izaiáš*, s.133

3.3. Ježíš Kristus spása

Smysl uzdravení nespočívá ani tak v událostech samotných, ale v jejich svědectví o osobě Ježíše. To znamená, že mají v podstatě christologický charakter. Vzhledem k rozsahu zvěsti celého evangelia jsou uzdravující příběhy relativně menšinové. Jak naznačuje prorok Izaiáš v 53. kapitole, pro čtenáře znalého příběh je až do konce zřejmé, že uzdravení jsou prvkem mnohem důležitějšího a zásadnějšího díla, které má Ježíš vykonat. Evangelium přináší něco mnohem důležitějšího, než prostou skutečnost Ježíšova uzdravování. Tyto jednotlivé příběhy o uzdravení, nejsou jádrem evangelia, nemoc není tím pravým nepřítelem, který musí být překonán, tím nepřítelem je hřích, protože padlý svět postižený hřichem stojí v konečném důsledku za utrpením a nemocemi tohoto věku. To je nepřítel, kterého je třeba porazit na konci příběhu²⁵⁷. Jsou-li tato uzdravení správně vnímána, jsou nejdůležitější jako symboly mnohem většího "uzdravení", které je jádrem evangelia, uzdravení kříže. Zároveň předznamenávají naplnění věku, který přijde, až bude konečně odstraněno všechno utrpení a nemoci²⁵⁸. Uzdravení, která Ježíš vykonal, byla v jeho době naplněním prorocství, ale Iz 53,4 nezaručuje, že někdo může uzdravit současný věk. V Ježíši je ale zaručeno, že jeho usmiřující vůle v "eschatonu" poskytne uzdravení všem bez výjimky, pouze s malou podmínkou. Uzdravení skrze Ježíšovu službu a uzdravení zakoušená v dnešní době jsou prostou předzvěstí spásonosného díla Božího království, naplněním Božího plánu.

Tato kapitola je tematicky zaměřena na milostivé vysvobození Bohem, které přichází v díle Ježíše Krista. Je rozdělena na tři podkapitoly, které se věnují soteriologii z různých pohledů. První podkapitola analyzuje teologická východiska spásonosnosti zázraku. Druhá rozebírá soteriologii kříže, do které patří událost ukřižování a událost vzkříšení. Nejedná se ale o dvě oddělené skutečnosti, nýbrž o jeden přechod z tohoto světa k Otci. I tak na tuto událost nahlížím. V mnoha ohledech je kříž bodem, ke kterému směřuje Ježíšovo pozemské působení, včetně zázraků. Kříž jako středobod Boží lásky a milosrdenství, jako cesta vykoupení. Poslední podkapitola je věnována Ježíši Kristu

²⁵⁷ Mt 26,28 „Neboť toto jest má krev, která zpečetuje smlouvu a prolévá se za mnohé na odpuštění hříchů.“

²⁵⁸ Zj 21,1-4 „A viděl jsem nové nebe a novou zemi, neboť první nebe a první země pominuly a moře již vůbec nebylo. Viděl jsem od Boha z nebe sestupovat svaté město, nový Jeruzalém, krásný jako nevěsta ozdobená pro svého ženicha. Slyšel jsem veliký hlas od trůnu: „Hle, příbytek Boží uprostřed lidí, Bůh bude přebývat mezi nimi a oni budou jeho lid; on sám, jejich Bůh, bude s nimi, setře jim každou slzu z očí. A smrti již nebude, ani žalu ani nářku ani bolesti už nebude – neboť co bylo, pominulo.“

jako nositeli spásy. Prezентuji v ní souvislost mezi Ježíšovým konáním a Božím plánem spásy.

3.3.1. Soteriologie zázraků

Zázraky, které vykonává Ježíš, jsou označovány svatopisci jako mocné činy, znamení, skutky, méně často pak divy, či udivující činy. Tyto mocné činy vyžadují víru, protože představují znamení, jež lze rozpoznat jedině ve světle víry. Zázraky mají v zásadě funkci i podobu reálného znamení, o tom bylo pojednáno v předchozích kapitolách. Mají ale také druhý rozměr, kterým se uskutečňuje pravý průlom eschatologické plnosti spásy do nynějšího času. Ukazují směrem k plnosti vzkříšení jako absolutního základu spásy člověka. Odráží nám království nebeské, které je již přítomno, i když ještě nedosáhlo své definitivní realizace. Jedná se o znamení blízkosti Božího království a spásy, která se týká nejen duchovního rozměru, ale také tělesné stránky člověka. Zázraky konečně stvrzují Ježíšovu mimořádnou autoritu, která přivádí věřícího k hlubšímu poznání osobní identity autora mocných činů. Ježíš tím zjevuje svoji tajuplnou identitu.²⁵⁹

Ježíšovy zázraky byly znamením Boží lásky a moci (viz. kap. 3.1.2.). Jde o komplexní uzdravení člověka, nejen o jeho fyzickou stránku. Proto je uzdravení kladeno do souvislosti s vírou nebo odpuštěním hříchů. Ježíš také odmítá interpretaci nemoci jako trestu za hřích. Jeho uzdravení od démonů nebo od nemoci či postižení mají podobný účinek jako jeho stolování a společenství s hříšníky a lidmi na okraji společnosti. Ježíš vnáší do situace postižených lidí, světlo a naději, činí je vyvolenými Božími. Jeho zázraky manifestují jeho moc a spojení s Bohem. Existují i podobná starověká vyprávění, která líčí zázračné skutky. Zdá se ale, že v evangelních textech jde o mnohem více než o prezentaci Ježíše jako pána nad silami, nýbrž o představení jeho Božské moci. Také Ježíšovy zázraky, například rozmnožování chlebů, uzdravování, kříšení z mrtvých, mají své Starozákonné odkazy v činnosti proroků, Eliáše a Elíši, Ježíš je ovšem překonává²⁶⁰. Líčení zázraků nebylo ve starověku neobvyklé, zázraky byly připisovány leckterým významným antickým postavám. (Vespasián, Asklepion). Avšak pouze Ježíš a ranné

²⁵⁹ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s.98

²⁶⁰ Mt 5,17-19 „Nedomnívejte se, že jsem přišel zrušit Zákon nebo Proroky; nepřišel jsem zrušit, nýbrž naplnit. Amen, pravím vám: Dokud nepomine nebe a země, nepomine jediné písmenko ani jediná čárka ze Zákona, dokud se všechno nestane. Kdo by tedy zrušil jediné z těchto nejmenších přikázání a tak učil lidi, bude v království nebeském vyhlášen za nejmenšího; kdo by je však zachovával a učil, ten bude v království nebeském vyhlášen velkým.“

křesťanství spojují zázrak jako aktuální událost s eschatologickou perspektivou. Chápu ho jako účinné znamení nového věku, tedy Božího království. I tehdejší židovství znalo zázraky a znamení, uzdravování a vyhánění zlých duchů. Nejsou však hodnoceny jako znamení nového věku. To že Ježíš konal zázraky bylo projevem a důkazem jeho poslání od Boha, jeho vyvolení, jeho zvláštního postavení ve stvoření i jeho jedinečného vztahu k Bohu a Boha k němu.²⁶¹

Soteriologii Kristova díla rozebírají z několika úhlů dokumenty 2. Vatikánského koncilu. V konstituci o posvátné liturgii– Sacrosanctum concilium citují v úvodu koncilní otcové Nový zákon²⁶². V tomto citátu je jádro Boží vůle. Bůh posílá svého Syna– Slovo, které se stává tělem, pomazané Duchem svatým, aby hlásal radostnou zvěst chudým, uzdravoval zkroušené srdcem, lékaře těla i ducha, prostředníka mezi Bohem a lidmi. Jeho lidství sjednocené s osobou Slova se stává nástrojem naší spásy. V Kristu nalézáme dokonalé usmíření a dosahujeme v něm bohopocty. V Ježíši se naplňují velké Boží skutky započaté na lidu starého zákona.²⁶³ Toto zjevování a naplnění se uskutečňuje velkými činy i slovy, které navzájem vnitřně souvisí. Takže skutky, které Bůh vykonává v dějinách spásy ukazují a posilují nauku i skutečnosti vyjádřené slovy. Slova pak hlásají tyto skutky a objasňují tajemství v nich obsažená. Avšak nejhlubší pravda, která se odhaluje tímto zjevením o Bohu i o spáse člověka, nám září v Kristu, který je prostředníkem a zároveň i plností celého zjevení.²⁶⁴

3.3.2. Soteriologie kříže

Novozákonní svědkové, kteří však vycházejí z velikonoční události, přisuzují Ježíšově smrti na kříži univerzální soteriologický význam. Ježíš podle nich na sebe bere smrt jako oběť v poslušnosti Otcově vůli. Skrze jeho oběť jsou zahlazeny hříchy a otevírá se nová smlouva jako životní společenství člověka s Bohem. Tato smlouva se tím stává přístupná každému, kdo se ve víře a lásce otevře Boží vládě. Spásonosný význam kříže lze vysvětlit skrze souvislost nebeského království a osudu jejího reprezentanta: „*Kristus umřel ve shodě s Písmem za naše hříchy*“²⁶⁵. Nejedná se o usmiřování Božího hněvu, určující je tu jednota konání Otce i Syna. Obětování Syna je zjevením proexistence Otce. Ta má pak svůj protějšek a svou dějinnou podobu nachází ve svobodném a spontánním

²⁶¹ Srov. RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského*, s.223-224

²⁶² 1Tim 2,4 „aby všichni lidé došli spásy a poznali pravdu.“

²⁶³ SC 5

²⁶⁴ DV 2

²⁶⁵ 1Kor 15,3

Synově odevzdání sebe sama Otcí, aby se definitivně prosadila Boží království pro člověka. Je to Boží Syn „*a život, který zde nyní žiji, žiji ve víře v Syna Božího, který si mne zamiloval a vydal sebe samého za mne*“²⁶⁶; „*jako dar a oběť, jejíž vůně je Bohu milá*“²⁶⁷. Při poslední večeři sám Ježíš předává učedníkům symbolicky kalich své krve, která se prolévá za mnohé „*na odpuštění hříchů*“²⁶⁸ a k ustanovení nové smlouvy²⁶⁹. Nejde tu přitom o verifikování jednotlivých míst prorockých textů, ale o dějinné naplnění zaslíbeného sebesdílení Boha jako spásy všech lidí, jak to vyplývá z Písma jako celku. V této souvislosti se pro pochopení přímo nabízí již zmíněná čtvrtá píseň Hospodinova Služebníka, v níž si můžeme vírou přivlastnit spásonosný význam Ježíšova utrpení a smrti. Důvodem pro to je spojení zástupného utrpení onoho jediného prostředníka s očištěním mnohých, to jest celého Božího lidu, od hříchů jehož bylo tímto utrpením dosaženo.²⁷⁰

3.3.3. Ježíš je Kristus, tajemství jeho spásy

„*Bůh tolik miloval svět, že dal svého jediného syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný*“²⁷¹. Náš Pán se stal v člověkem pro nás a pro naši spásu. Z uvedeného důvodu platí, že osoba Ježíše Krista nesmí být oddělována od jeho vykupitelského díla. Dobrodiní spásy se nesmějí oddělovat od Božství Ježíše Krista. Jedině Boží syn může uskutečnit autentické vykoupení z hříchu světa, z věčné smrti a z otroctví zákona ve shodě s Otcovou vůlí a ve spolupůsobení Ducha svatého.²⁷²

Ježíš Kristus přichází po posledním proroku, kterým byl Jan Křtitel. Zpřítomňuje Boha otce a jeho království a přivádí k naplnění přísliby starého zákona. Ježíšova slova, skutky a celá osoba projevuje jeho dokonalé vědomí, že království a Boží vláda jsou zároveň přítomnou skutečností, která přichází a v Ježíši se naplňuje.²⁷³

²⁶⁶ Gal 2,20

²⁶⁷ Ef 5,2

²⁶⁸ Mt 26,28

²⁶⁹ Iz 55,3 „Nakloňte ucho a pojdte ke mně, slyšte a budete živi! Uzavřu s vámi smlouvu věčnou, obnovím milosrdenství věrně Davidovi prokázaná.“

²⁷⁰ MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastoraci*, s.294

²⁷¹ J 3,16

²⁷² *Dokumenty mezinárodní teologické komise věnované christologii a soteriologii do roku 1995.*

Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, s.31

²⁷³ Tamtéž, s.32

Svojí smrtí Ježíš vyjadřuje úmysl sloužit a dát svůj život²⁷⁴, což je pouze přirozený důsledek a pokračování toho, jak se choval po celý svůj život²⁷⁵. Tím byla prezentace svého základního postoje, kterým byla jak služba tak dar života. Službou směřoval od života ke smrti pro Boha a pro lidi. Tím Ježíš ukazuje svoji základní dispozici a tou je existence pro druhé, obětování se a darování, a to až za hranici vlastní smrti. Nechává se vést Boží vůlí. Přináší Boží království na zemi a očekává Boží vládu, která se nastolí definitivním způsobem²⁷⁶. Stává se skutečným eschatologickým prostředníkem spásy a zpřítomňovatelem Božího království. Současně ale disponuje jasným osobním vědomím ohledně své identity a příslušného poznání, spolu s jasnou odhodlaností se darovat.²⁷⁷

Bůh Ježíše vzkřísuje a povyšuje. Tímto způsobem potvrzuje, že on je Spasitel věřících a jednou provždy a definitivním způsobem je Pána a Kristus²⁷⁸, Syn člověka, jenž přichází jako soudce světa²⁷⁹. Věřící nalézají v Ježíšově vzkříšení a povýšení nové světlo, která jim dovoluje porozumět tomu, že prostřednictvím Ježíšovy smrti na kříži se uskutečňuje spása. Před velikonočními událostmi tyto pravdy nemohly být ještě vyjádřeny takovým způsobem. Z tohoto vyplývají dva aspekty:

- a) Ježíš má vědomí, že je definitivním spasitelem posledních dob a zvěstuje a zpřítomňuje tím Boží království.
- b) Ježíšovo vzkříšení a povýšení zjevuje, že jeho smrt je konstitutivním prvkem spásy na základě Božího království a Boží moci, nové smlouvy, které se uskutečňuje definitivním a eschatologickým způsobem.²⁸⁰

Biblická teologie přináší dvě přirovnání. Nemoc jako znamením odsouzení a zlořečení a uzdravení, které stojí v protikladu a znamená milost a požehnání. Boží vůlí není, aby hříšník zemřel, ale aby se obrátil a byl živ. Mesiášská zaslíbení oznamují, že

²⁷⁴ Mk 10,45 „Vždyť ani Syn člověka nepřišel, aby si dal sloužit, ale aby sloužil a dal svůj život jako výkupné za mnohé.“

²⁷⁵ Lk 22,27 „Neboť kdo je větší: ten, kdo sedí za stolem, či ten, kdo obsluhuje? Zdáli ne ten, kdo sedí za stolem? Ale já jsem mezi vámi jako ten, který slouží“

²⁷⁶ Mk 14,25 „Amen, pravím vám, že nebudu již pít z plodu vinné révy až do toho dne, kdy budu pít nový kalich v Božím království.“

²⁷⁷ Srov. *Dokumenty mezinárodní teologické komise věnované christologii a soteriologii do roku 1995*, s.33-34

²⁷⁸ Sk 2,36 „Ať tedy všechen Izrael s jistotou ví, že toho Ježíše, kterého vy jste ukřižovali, učinil Bůh Pánem a Mesiášem.“

²⁷⁹ Mk 14,62 „Ježíš řekl: „Já jsem. A uvidíte Syna člověka sedět po pravici Všemohoucího a přicházet s oblaky nebeskými.“

²⁸⁰ Srov. *Dokumenty mezinárodní teologické komise věnované christologii a soteriologii do roku 1995*, s.34-35

příchod krále bude spojen s osvobozením vězňů a uzdravením nemocných²⁸¹. Uzdravení mesiášem, jak je prorokováno, proběhne tak, že na sebe sám vezme nemoci (viz. 3.2.), bude zabit a potupen místo viníka. Uzdravení se tedy jeví jako znamení vykoupení z milosti a stává se analogií odpuštění^{282,283}.

Ježíšova pozemská služba je projevem naplnění těchto příslibů. Nemocní, kteří k němu přicházejí, jsou svědectví o hlubokém smyslu jeho příchodu²⁸⁴. Uzdravuje, aby k autoritě svého slova připojil viditelné znamení moci, kterou má, a také proto, aby potvrdil, že je skutečně ten, který má přijít²⁸⁵ a který přichází naplnit slovo proroka Izaiáše. Prorocký význam uzdravování od zlých démonů je v tom, že jsou obrazem Božího vítězství jeho ducha nad říší satana, nad kterou se ujímá moci. Uzdravení malomocného představuje konec oddělování čistého od nečistého. Ježíšovy zázraky uzdravování se vztahují k vyhlášení Božího království, odpuštění hříchů a obracejí se k víře. Jejich účel není přinášet štěstí na zemi, nýbrž vztyčovat znamení přítomnosti Syna člověka a blízkosti jeho království²⁸⁶. Výkupná oběť kříže je klíčová k pochopení dosahu díla uzdravování a významu nemoci v životě křesťanů a životě církve. Hlavním znamením je kříž a vzkříšení. Apoštolové dostávají od Ježíše příkaz zvěstovat evangelium a získávají také moc uzdravovat²⁸⁷. Uzdravování nemocných je spojené se službou církve, která tím navazuje na dílo Ježíšovo. Zázraky uzdravování se pak stávají jedním z vítězných znamení o letničních událostech. Pokud přijmeme fakt, že nemoc a utrpení jsou skutečnostmi, které Ježíš na sebe přijímá, pak to znamená, že nemoc a s ní spojené utrpení nemá jen negativní smysl a že na ní musíme hledět jako na zlo, které má být zahlazeno. Službou Ježíše, který se s nemocným a padlým lidstvem ztotožnil, stává se nemoc církvi i jednotlivému křesťanu znamením této lidské situace, stavem, který na sebe

²⁸¹ Iz 42,6-8 „Já, Hospodin, jsem tě povolal ve spravedlnosti a uchopil tě za ruku; budu tě opatrovat, dám tě za smlouvu lidu a za světlo pronárodům, abys otvíral slepé oči, abys vyváděl vězně ze žaláře, z věznic ty, kdo sedí v temnotě. Já jsem Hospodin. To je mé jméno. Svou slávu nikomu nedám, svou chválu nepostoupím modlám.“

²⁸² Ž 103,1-3 „Davidův. Dobrořeč, má duše, Hospodinu, celé nitro mé, jeho svatému jménu! Dobrořeč, má duše, Hospodinu, nezapomínej na žádné jeho dobrodiní! On ti odpouští všechny nepravosti, ze všech nemocí tě uzdravuje,“

²⁸³ Srov. ROUX H.: *Nemoc*. In ALLMEN, Jean-Jaques von (ed). *Biblický slovník*, s.164

²⁸⁴ Mt 9,12-13 „On to uslyšel a řekl: „Lékaře nepotřebují zdraví, ale nemocní. Jděte a učte se, co to je: Milosrdenství chci, a ne oběť.“ Nepřišel jsem pozvat spravedlivé, ale hříšníky.“

²⁸⁵ Mt 11,4-5 „Ježíš jim odpověděl: „Jděte, zvěstujte Janovi, co slyšíte a vidíte: Slepí vidí, chromí chodí, malomocní jsou očišťováni, hluší slyší, mrtví vstávají, chudým se zvěstuje evangelium.“

²⁸⁶ L 5,17 „Moc Páně byla s ním, aby uzdravoval.“

²⁸⁷ Sk 3,6 „Petr však řekl: „Stříbro ani zlato nemám, ale co mám, to ti dám: Ve jménu Ježíše Krista Nazaretského vstaň a chod!“

Ježíš Kristus vzal, aby byl Bůh s námi. Tímto způsobem může teď uzdravení, ale i nemoc být znamením milosti a milosrdenství.²⁸⁸

²⁸⁸ Srov. ROUX, H.: Nemoc. In ALLMEN, Jean-Jaques von. (ed) *Biblický slovník*, s.164-165

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo představit jednotlivé zázraky uzdravení, jak o nich píše evangelista Matouš v zásadním kontextu Ježíše Krista jako spasitele. Prezentovat souvislost mezi konáním uzdravovacích zázraků a spásou, kterou přináší povelikonoční Ježíš.

Úvod práce je věnován jednotlivému představení všech zázraků a jejich rozbor formou analýzy textu. Zcela záměrně jsem nezvolil podrobnou exegezi, která by byla nad rozsah a téma této práce. Evangelista jednotlivé zázraky uzdravení popisuje chronologicky, tak jak se udály ve vztahu k rozvíjejícím se příběhem Ježíšova veřejného působení. Některé biblické kapitoly líčí událost, která se udála na stejném místě, ve stejnou dobu a obsahuje několik zázraků za sebou. V takovém případě jsem skutky rozdělil a každý zázrak popsal zvlášť. Ježíš vykovává zázračné činy prakticky od počátku svého veřejného působení. Jednotlivé zázraky, jejichž cílem jsou nemoci, jejich okolnosti i způsoby provedení nemají žádné společné prvky. Tak jak Ježíš společně s učedníky prochází krajinou, a setkává se s různorodými lidmi, kteří ho oslovují, je i příležitost k zázračnému konání věcí náhody. Co ale náhodné není je moc Ježíšova a především záměr uzdravování vykovávat. Při samotném čtení Božího slova v jednotlivých úryvcích podkapitol úvodní kapitoly, můžeme sledovat dva důležité aktéry. Tím prvním je Ježíš a tím druhým je nemocný. Ježíš začíná veřejné působení, chodí po Galileji, povolává dvanáct učedníků a ještě před prvním velkým kázáním zástupům na hoře „uzdravuje každou nemoc“. Neseťkáme se s jeho odmítnutím, je soucitný s trpícími, trpělivý a beze strachu. Nevybírá si nemocné ani nemoci. Jsme svědky mimořádných činů, jakými je dotknout se malomocného, pomoc setníkovi při vyléčení jeho sluhy, vyhánění zlých duchů, navrácení zraku, křísit mrtvé, léčit v rodině vyčleněného etnika. Není v příbězích výjimkou, kdy Ježíš podrobuje nemocné nebo jejich blízké zkoušce, která má prokázat jejich víru. Na víru klade hlavní důraz, dokonce právě víře připisuje hlavní zásluhu za vyléčení „podle vaší víry se vám staň“, ale i silně kárá učedníky, když je konfrontován s jejich malověrností. V uzdravení je hlavním cílem nemocný, pomoc jemu, služba kterou mu poskytuje. Nejedná se o efekt nebo věhlas. Vyléčené přemlouvá, aby si tuto zkušenost nechali pro sebe a nikomu to neříkali. Realita je opačná a zvěst o zázracích se šíří. Druhým aktérem je samotný nemocný. Není to však pravidlo, protože v několika příbězích s Ježíšem komunikuje blízký nemocného. Vždy ho však kontaktuje s jasným záměrem a cílem uzdravení. Důvěra a víra v jeho schopnosti překonává strach a překážky.

Z reakcí nemocných a jejich blízkých můžeme vyčíst, že si jsou vědomi naprosté mimořádnosti Ježíšovi moci, která v nich indukuje důvěru a víru.

Cílem Ježíšových zázraků jsou jednotlivé chorobné stavy. Zde evangelista předkládá nemoci bez výběru a bez souvislostí. Jedná se o takové zdravotní stavy, se kterými se člověk té doby běžně setkával, včetně duševních poruch. Kamkoli Ježíš přichází následují ho zástupy, které požadují léčebný zásah. Vzhledem k absenci zdravotní péče Novozákonní doby je pravděpodobné, že větší či menší zdravotní problém sužoval většinu populace. V zázračném činu volí Ježíš několik způsobů. Ať již vkládá na nemocného ruce; nemocného se dotýká; vydává příkaz zlým silám; vydává příkaz nemocnému; léčí svojí mocí, ale až na základě víry, kterou poznává na straně nemocného; člověk se dotýká Ježíše. Ježíš jako Boží Syn disponuje mocí, která je nad lidské chápání. Z uvedeného přehledu a podrobné analýzy v druhé kapitole práce je patrné, že prakticky u všech uzdravovacích zázraků vykonává nějaký viditelný nebo slyšitelný úkon, kterým vyléčení uskuteční. To se netýká vyléčení, kde léčí víra člověka. Na ní ale Ježíš odkazuje a zázračný úkon je následně skrytý. Na tomto místě je možné si položit otázku: Je vnější úkon zázraku vůbec pro Ježíše nutný? Z analýzy, kterou jsem provedl vyplývá několik zjištění:

- Ježíš Kristu je Boží Syn, ale je i člověk. Žil na zemi ve společenství lidí a lidských zvyklostí. Dotknout se, komunikovat, vztáhnout ruku nebo přikázat patří mezi lidské způsoby, které jsou běžné a Ježíš se chová jako člověk a tím dokazuje svoje lidství.
- V použití jednotlivých zevních úkonů však panuje určitá zákonitost. Pokud je Ježíš konfrontován se silami zla používá výhradně svoje slovo jako mocnou zbraň. Démonům rozkazuje a oni se strachem poslušají. Pokud není nemocný před ním a léčí na dálku po kontaktování prostředníkem (setník, kananejská žena) poukazuje na víru. V uzdravovacích úkonech převládá dotyk, kontakt s nemocným. Dvakrát použije i přikázání při léčení. Z kontextu je ale patrné že míra imperativnosti je nízká a jedná se spíše o pokyn s respektem k trpícímu.
- Způsob Ježíšova přístupu k nemocným nám ukazuje, že není prostým člověkem, ale někým, kdo disponuje mimořádnou mocí a je si toho vědom. Například v tehdejší době by se nenašel nikdo druhý, kdo by se dobrovolně dotýkal malomocného, který byl vysoce nakažlivý. K posedlým přistupoval s autoritou a vědomím své identity. Kdo to ihned poznává jsou démoni, kteří se ho bojí a říkají mu „Syn Boží“.

Evangelista Matouš cituje Starozákonní proroky (Jeremiáše, Micheáše), zejména pak Izaiáše a jeho zvěst o trpícím Služebníkovi. Pokud tuto zprávu hodnotíme z perspektivy velikonočních událostí identifikujeme ve Služebníkovi Ježíše, i když proroctví vznikalo v dějinném kontextu babylonského vyhnanství, historického utrpení Izraelského lidu s očekáváním příchodu osobnosti, zachránce. Direktním christologickým proroctvím je již zvěstování Janem Křtitelem, který je součástí Ježíšova životního příběhu ještě před jeho narozením. Jan předpovídá příchod někoho silnějšího, při promluvě k farizeům. Následně je Ježíš představen při křtu v Jordánu jako Syn Boží. A když je Jan na konci života uvězněn posílá učedníky a ptá se, zda je Ježíš naplněním mesiášského očekávání. Jako důkaz v odpovědi volí Ježíš právě zázraky uzdravení. Ve své odpovědi neprozradí explicitně svoji identitu Božího Syna, ale jeho odpovědí je souhrn zázračných činů včetně uzavírajícího desátého blahoslavenství. V návaznosti na tuto událost předkládá tato práce odpověď na otázku: Jaký smysl spočívá v zázračných uzdraveních? Zázraky uzdraví jsou jádrem Matoušova evangelia, kde sice Ježíš léčí jednotlivé nemocné, ale současně nám tím nastiňuje cestu, kterou je definitivní vyléčení v něm samém. Jak je psáno „*kdo vejde skrze mě, bude zachráněn.*„ (J 10,9). Hodnotit význam zázraků je již nutné z pohledu velikonočních událostí, s vědomím Ježíše jako Krista a Pána. Nelze při tom zapomenout na Starozákonní odkaz, který Ježíš neruší, ale naplňuje. Novozákonní zázraky jsou znamením nového věku, je to přímý důkaz Božího království, které se začíná uskutečňovat. Ježíš tím prezentuje svůj fundamentální postoj k člověku, kterým je služba a dar života. Služba, která směřuje od smrti k životu, od nemoci, hříchu k uzdravení a odpuštění. Existence pro druhé, obětování se až za hranici vlastní smrti. Tím vyzývá k následování a stává se tím prvním a posledním pastýřem. Zázraky uzdravení tím zapadají do soteriologického Božího plánu, který má hlavní cíl a tím je následování. Nemocní, kteří přichází s pokorou a vírou k Ježíši jsou uzdraveni. Naplňuje se tím slovo proroka Izaiáše a potvrzuje se, „že On je tím, který má přijít“. Svými činy osvětluje cestu a dává nemoci a utrpení zcela nový rozměr. Pakliže Ježíš na sebe bere nemoci a utrpení, pak není nutné na ně pohlížet jako na zlo, Bůh je tím s námi, stejně tak i jeho milost a milosrdenství.

Seznam použitých zkratk

DV Dei verbum

mJoma Mišna Joma II. oddíl: Mo'ed, Den smíření

SC Sacroantum concilium

SZ Starý zákon

Seznam literatury

BENEDIKT XVI. *Verbum Domini*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011.

Bible: Písmo svaté Starého i Nového zákona: včetně deuterokanonických knih: Český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 2008

Dokumenty II. vatikánského konsilu. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství a vydavatelství, 1995.

Dokumenty mezinárodní teologické komise věnované christologii a soteriologii do roku 1995. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010.

Katechismus katolické církve. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

Starý zákon, Knihy prorocké I.- Izaiáš. Brno: Česká katolická charita, 1986.

Literatura sekundární

ALLMEN, Jean-Jaques von. *Biblický slovník*. Praha: Edice Kalich, 1987.

CRIM, Keith. FURNISH, Victor. BAILEY, Lloyd Richard. BUCKE, Emory Stevens. *The Interpreter's Dictionary of the Bible*. Nashville: Abingdon Press, 1986, Vol.I-IV

DOUGLAS, J.D. *Nový biblický slovník*. Praha: Nakladatelství Návrat domů, 2017.

FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše*. Praha: Paulínky, 2009.

HÁJEK, Miloslav. *Evangelium podle Matouše, část I., výklad kapitol 1-9*. Praha: Kalich, 1995.

HARRINGTON, J. Daniel. *Evangelium podle Matouše – Sacra Pagina*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003.

HENRY, Matthew. *Matthew Henry's Concise Commentary on the Bible*. Massachusetts: Hendrickson Publishers, 2014.

HONZÁK, Radkin. *Psychosomatická prvouka*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o., 2017.

LÉON-DUFOUR, Xavier. *Slovník biblické teologie*. Praha: Vydavatelství Academia, 2003.

LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Matouše – Malý Stuttgartský komentář*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.

MACDONALD, William. *Biblický komentář k Novému zákonu*. Brno: ALEF Křesťanské sbory s.r.o., 2015.

MRÁZEK, Jiří. *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*. Jihlava: Nakladatelství Mlýn, 2010.

MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*. Praha: Centrum biblických studií AVČR a UK, 2015.

MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010.

NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. Praha: Edice Kalich, 1956.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.

RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského*. Praha: Nakladatelství Kartolinum, 2008.

VERN, S. Poythress. *The Miracles of Jesus*. Illinois: Published by Crossway, 2016.

Elektronické zdroje

Bible study tool. *Internet dictionary* (1999) [2023-05-10].
<<https://www.biblestudytools.com/lexicons/greek/nas/tharseo.html>>

Wikipedie, Otevřená encyklopedie. *Lepra* (2022) [2023-05-10].
<<https://cs.wikipedia.org/wiki/Lepra>>

Podklady pro pastoraci a duchovní život. *Co je zázrak?* (kolektiv autorů) (1994) [2023-05-10]. <<https://www.pastorace.cz/tematicke-texty/co-je-zazrak-kolektiv-autoru>>

ZBÍRAL, David. *Vzkládání rukou v křesťanském kultu 1.-5. stolení* (30.3.2018) [2023-05-10]. <<http://www.david-zbiral.cz/vzkladruk.htm>>

CHLUMSKÝ, Jan. *Světcí k nám hovoří... sv. Jan Křtitel* (s.d.) [2023-05-10].
<<http://catholica.cz/?id=2657>>

CHLUMSKÝ, Jan. *Světcí k nám hovoří... Křest Páně* (s.d.) [2023-05-10].
<<http://catholica.cz/?id=5140>>

HŘEBÍK, Josef. *Speciální úvod do Starého zákona II* (s.d.) [2023-05-10].
<http://ktf.cuni.cz/~hrebik/spec_uvod_2.html>

Pastorační středisko Arcibiskupství pražského. *Téma... Mše svatá, eucharistická modlitba, epikleze (2000-2020)* [2023-05-10].
<<https://www.liturgie.cz/temata/mse-svata/eucharisticka-modlitba/epikleze>>